Zborník z prvej vedecko-podnikateľskej konferencie

Perspektívy podnikania v Indii: Pomoc slovenským podnikateľom pri vstupe na indický trh

Vydanie konferenčného zborníka bolo spolufinancované z prostriedkov programu slovenskej oficiálnej rozvojovej pomoci SlovakAid.

Zborník z prvej vedecko-podnikateľskej konferencie

Perspektívy podnikania v Indii:
Pomoc slovenským podnikateľom pri vstupe na indický trh

Vydanie konferenčného zborníka bolo spolufinancované z prostriedkov programu slovenskej oficiálnej rozvojovej pomoci SlovakAid.

NOVEMBER 2009

ISBN 978-80-88-957-46-1

Túto brožúru vydala:
Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania v spolupráci s Fakultou medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave

Autorky a autori:
Ing. Miroslav Dunajčin (príhovor)
J. E. Homai Saha (príhovor)
J. E. Dinesh Rai (príhovor a kapitola č. 5)
Ing. Darina Maňurová (kapitola č. 1) GLEN – európsky program budovania kapacít
Mgr. Erika Strapková (kapitola č. 2) Globálne stereotypy
Zoltán Vadkerti (kapitola č. 3) Projekt mimovládnej organizácie v Himalájach - Ladašské združenie žien
Ing. Ladislav Lysák, DrSc. (kapitola č. 4) Pozície a faktory rozvoja Indie vo svetovej ekonomike a spoločnosti i v slovensko-indických vzťahoch
Ing. Peter Ilgo (kapitola č. 6) Ako začať obchodovať s Indiou – odporučenia pre malé a stredné firmy
Ing. Róbert Maxián (kapitola č. 7) Obchodné zvyklosti v teritóriu
doc. PhDr. František Škvrnda, CSc. (kapitola č. 8) O vybraných otázkach ekonomických aspektov bezpečnostného prostredia Indie
Ing. Tomáš Gajdoš (kapitola č. 9) Preprava – dôležitá súčasť podnikateľského procesu
Ing. Martin Matušovič (kapitola č. 10) Duševné vlastníctvo v medzinárodnom podnikaní

Recenzent: Ing. Martin Grešš, PhD.

Koordinátor konferenčného zborníka: Ing. Tigran Aleksanyan

Text prešiel jazykovou úpravou.

Obsah tohto zborníka nemusí nutne predstavovať oficiálne stanovisko NARMSP.

© NARMSP, Bratislava, 2009

ISBN 978-80-88-957-46-1

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tohto konferenčného zborníka nesmie byť použitá v písomnej podobe bez uvedenia jeho zdroja.

Vydanie konferenčného zborníka bolo spolufinancované z prostriedkov programu slovenskej oficiálnej rozvojovej pomoci SlovakAid.

Obsah

Na miesto úvodu..... 5

Ing. Miroslav Dunajčin, *Príhovor zástupcu generálneho riaditeľa* 7

Jej excelencia pani Homai Saha, *Príhovor: Stručný prehľad indického hospodárstva v kontexte indicko-slovenských hospodárskych vzťahov*.. 9

Dinesh Rai, *Príhovor* 12

Ing. Darina Maňurová, *GLEN – európsky program budovania kapacít: Dôležitosť dobrovoľníckej skúsenosti pre odbornosť mladých ľudí* 17

Mgr. Erika Strapková, *Globálne stereotypy* 26

Zoltán Vadkerti, *Rozvoj provincie Ladakh* 36

Ing. Ladislav Lysák, DrSc., *Pozície a faktory rozvoja Indie vo svetovej ekonomike a spoločnosti i v slovensko-indických vzťahoch* 40

Dinesh Rai, *Perspektívy vytvárania synergie medzi MSP v Indii a na Slovensku*..... 56

Ing. Peter Ilgo, *Ako začať obchodovať s Indiou" – odporučenia pre malé a stredné firmy*..... 82

Ing. Róbert Maxián, *Obchodné zvyklosti v teritóriu* 90

doc. PhDr. František Škvrnda, CSc., *O vybraných otázkach ekonomických aspektov bezpečnostného prostredia Indie* 99

Ing. Tomáš Gajdoš, *Preprava – dôležitá súčasť podnikateľského procesu*.....112

Ing. Martin Matušovič, *Duševné vlastníctvo v medzinárodnom podnikaní*.....119

Na miesto úvodu...

Do Vašich rúk sa dostáva prvá publikácia v knižnej a elektronickej podobe, ktorá na Slovensku zatiaľ nemá obdobu. Po mesiacoch veľkej námahy sa nám podarilo pozbierať väčšinu príspevkov od odborníkov, ktorí sa zúčastnili prvej vedecko-podnikateľskej konferencie ***Perspektívy podnikania v Indii: Pomoc slovenským podnikateľom pri vstupe na indický trh***, ktorú usporiadala Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania v spolupráci s Fakultou medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave. Podujatie sa konalo dňa 23. júna 2009 v Bratislave v rámci projektu oficiálneho programu slovenskej rozvoj pomoci SlovakAid *Globálne vzdelávanie podnikateľov.*

India je najväčšou demokraciou na svete v sebe skrýva veľa tajomstiev. Viac ako 1,2 miliardy ľudí – taký obrovský trh, vysoké hospodárske prírastky, ktoré sa premietajú do rýchlo sa rastúcej masívnej strednej vrstvy dokáže absorbovať viac ako si myslíme.

Táto jedinečná publikácia Vám má cieľ priniesť zaujímavé informácie o rôznych aspektoch podnikania v Indii a slúžiť ako základ a inšpiráciu pre to, aby ste sa ponorili do tajomstiev tejto zaujímavej juhoázijskej destinácie.

Prajem Vám, aby využitie cenných príspevkov predkladaných rôznymi odborníkmi z akademickej obce, vládnej a mimovládnej sféry, ako aj súkromného sektora prispeli k úspechu v nadviazaní obchodnej spolupráce s potenciálnymi partnermi z Indie.

Ing. Tigran Aleksanyan
Koordinátor konferenčného zborníka
Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania
e-mail: aleksanyan@nadsme.sk

Ing. Miroslav Dunajčin
Príhovor zástupcu generálneho riaditeľa
Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania
e-mail: dunajcin@nadsme.sk

Vaša excelencia, pani dekanka, pán tajomník, vážení garanti, lektori a účastníci, dovľte, aby som Vás v mene Národnej agentúry pre rozvoj malého a stredného podnikania privítal na dnešnej konferencii s názvom „Perspektívy podnikania v Indii“, ktorú sme pre Vás pripravili v rámci projektu slovenskej rozvojovej pomoci, známej ako SlovakAid.

Naša agentúra sa zapája do mnohých národných či medzinárodných projektov, aby slovenským podnikateľov poskytla čo najkomplexnejšie služby potrebné pre rozvoj ich potenciálu a konkurencieschopnosti. Okrem iného, malým a stredným podnikateľom poskytujeme informácie a poradenstvo o možnostiach pôsobenia na vnútornom trhu EÚ, organizujeme rôzne praktické semináre a kooperačné podujatia, realizujeme mikropôžičkový program, podporujeme vznik a rozvoj inkubátorov na Slovensku a tiež implementujeme projekty financované prostredníctvom štrukturálnych fondov.

Výnimočnosť projektu, v rámci ktorého sa dnes stretávame, spočíva v tom, že jeho prostredníctvom sa nám podarilo zhromaždiť na jednom mieste mnoho významných ľudí z viacerých renomovaných organizácii a inštitúcií, aby ste mohli spoznať a uvedomiť si podstatu a gro ich činností a pri vstupe na rýchlo sa rozvíjajúci trh obrej indickej ekonomiky využili výsledky ich dlhoročných aktivít, prípadne sa do nich aj zapojili.

Ako vidíte, na jednej strane sú to predstavitelia mimovládnych organizácií, ktorí sú aktívni v oblasti globálneho vzdelávania a rozvojovej spolupráce. Na strane druhej však nechýbajú zástupcovia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky a našej partnerskej organizácie – Slovenskej agentúry pre rozvoj investícií a obchodu, ktorí majú dlhoročnú prax s prácou a pôsobením v najväčšej demokracii.
Pevne verím, že túto vedecko-podnikateľskú konferenciu svojimi odbornými príspevkami obohatia aj predstavitelia akademickej obce, ktorí sa aktívne

venujú problematike rozvoja indického hospodárstva a slovensko-indickým bilaterálnym vzťahom.

V neposlednom rade treba spomenúť aktívnu podporu pracovníkov Indickej ambasády na Slovensku, vďaka ktorým sa nám podarilo pozvať aj pána námestníka indického ministerstva mikro, malého a stredného podnikania, pána Dinesha Raia.

Dovoľte, aby som Vám v mene organizátorov poprial úspešný deň. Využite dnešné podujatie na to, aby ste s nami objavili indický zázračný potenciál.

Príjemný deň a ďakujem za pozornosť.

Ing. Miroslav Dunajčin
zástupca generálneho riaditeľa NARMSP

Jej excelencia pani Homai Saha

Príhovor: Stručný prehľad indického hospodárstva v kontexte indicko-slovenských hospodárskych vzťahov

Veľvyslankyňa Indickej ambasády v Slovenskej republike
e-mail: ambassador@slovanet.sk

Vážení hostia, dámy a páni,

Na úvod by som chcela zagratulovať Národnej agentúre pre rozvoj malého a stredného podnikania, ktorá v spolupráci s Fakultou medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave iniciovala organizovanie konferencie v rámci projektu oficiálnej rozvojovej pomoci Globálne vzdelávanie podnikateľov. Chcela by som tiež poďakovať Ministerstvu zahraničných vecí a Ministerstvu hospodárstva Slovenskej republiky za ich podporu pri tejto snahe. Verím, že vašu iniciatívu slovenské podnikateľské prostredie uvítalo.

Chcela by som tiež privítať p. Dinesha Raia, námestníka Indického ministerstva mikro-, malého a stredného podnikania, ktorý ochotne prijal moju ponuku vystúpiť na tejto konferencii a dať vám príležitosť vypočuť si názory odborníka. P. Raiovi sa dokonca podarilo presvedčiť dvoch podnikateľov z Indie – p. Kirona Chopru a p. Sandeepa Naolekara, aby ho sprevádzali a teraz sú prítomní na konferencii, aby sa porozprávali so slovenskými kolegami.

Počas dnešného stretnutia rôzni lektori budú bezpochybne hovoriť o špecifických otázkach spojených s príležitosťami pre indických a slovenských podnikateľov. Ja sa obmedzím na niekoľko poznámok, ktoré vám umožnia získať stručný prehľad o indickom hospodárstve a predstavu o rôznorodých príležitostiach, ktoré v Indii sú.

V čase, keď globalizované svetové spoločenstvo azda rovnomerne zasiahla finančná a hospodárska kríza, aj India a Slovensko si potrebujú nájsť nové príležitosti a produkty učené na obchod a investovanie. Ako všetci viete, India patrí do skupiny krajín BRIC, lídri ktorých sa zišli nedávno v Rusku.

Podiel svetového outputu týchto štyroch ekonomík sa zdvojnásobil na 15 % v roku 2008 v porovnaní so 7,5 % pre desiatimi rokmi. Za posledné 4 roky indická ekonomika zaznamenáva stabilný cca 8 % nárast ročne a aj v roku 2008 sme zaznamenali rast 7,7 %. Podľa odhadov ekonomika v roku 2009 porastie o 6 %. Dáte mi za pravdu, že v súčasnom ekonomickom prostredí sú projekcie miery rastu pozoruhodné. V období apríl – október minulého roku, napriek globálnemu úpadku, do Indie smerovali priame zahraničné investície vo výške 18 mld. USD. Aj v čase, keď bol tok peňazí obmedzený, sme zaznamenali veľké prílevy PZI.

Je viacero faktorov, vďaka ktorým sa z Indie stáva lákavá destinácia pre zahraničné investície a vzájomne prospešné obchodné vzťahy. Dynamický vývoj indického hospodárstva umožnila progresívna liberalizácia vládnych politík, nárast tokov PZI, rastúca globálna konkurencieschopnosť, zvýšené investície do infraštruktúry, ako aj rast domáceho a zahraničného dopytu po indických tovaroch a službách. India je stabilnou demokraciou, ktorá je založená na právnom princípe, silných makroekonomických základoch a stabilnom finančnom systéme.

Medzi ďalšie výhody, ktoré v Indii sú, patrí vysoká produktivita spojená s vedeckosťou, najmladšia populácia na svete, kde 58 % ľudí sa nachádza vo vekovej kategórii do 20 rokov, príťažlivé prostredie pre investície do výskumu a vývoja, veľký potenciál vedecky kvalifikovanej pracovnej sily, veľká hodnota indickej spoločnosti pripisovaná vzdelaniu, preferovaná destinácia pre priame zahraničné investície a spoločnosť založená na IT. Ďalšou skutočnosťou je, že Indovia začali spotrebovávať čoraz viac tovarov a služieb a rýchlo rastúca stredná vrstva, ktorá sa odhaduje na 300 mil. ľudí (a ktorá rastie 5 % tempom ročne), je potenciálnym odbytovým trhom pre tovar a služby lokálnej produkcie alebo importované. India má po USA najväčší počet anglicky hovoriacich ľudí. To všetko zjednodušuje podnikanie v Indii.

Napriek tomu, že indická ekonomika bola pomerne uzatvorená do začiatku 90. rokov 20. storočia, v Indii už dlhý čas panuje tradícia indického podnikateľstva. Počet firiem s trhovou kapitalizáciou 1 mld. USD alebo viac sa novembri 2007 v Indii zvýšil o 40 % na 209, v porovnaní so 148

firmami koncom roka 2006. Približne 100 spoločností zo zoznamu firiem Fortune 500 má svoju výskumno-vývojovú základňu v Indii.

Bývalé Československo bolo v poradí tretím obchodným partnerom Indie spomedzi krajín juhovýchodnej Európy a v roku 1989 sa stalo druhým. Nakoľko sa Slovensko nachádzalo v procese stabilizácie, hospodárske vzťahy s vami nepokračovali. Celkový úpadok v indicko-slovenskom bilaterálnom obchode pretrval do roku 1998. Odvtedy zaznamenáva bilaterálny obchod zdravú trajektóriu rastu. Indický export neustále rastie a obchodná bilancia je už v prospech Indie. India má potenciál na vývoz automobilového príslušenstva, liečiv a farmaceutických výrobkov, textilu a IT služieb.

Slovensko môže byť z pohľadu Indie v pozícii predajcu kovov, strojov, umelého kaučuku a výrobkov z plastu, chemikálií, dopravných zariadení, železa a ocele. Okrem týchto tradičných výrobkov sú aj nové príležitosti pre podnikanie a obchod. Ale ich objavovanie je už na vás. Vlády môžu len usmerňovať a podporovať, ale nikdy nemôžu nahradiť iniciatívu súkromného sektora.

Z ktoréhokoľvek uhla pohľadu na to pozriete, potenciál rozšírenia bilaterálnych vzťahov je obrovský, ale žiaden z nich sa nebude dať zrealizovať pokiaľ sa nestretnete s vašimi indickými kolegami a nepresvedčite sa o tomto potenciáli. A to musím byť úprimná. Uľahčenie cestovania pre indických podnikateľov je základom. Nalieham na vás, ako na nositeľov rastu, aby ste presvedčili vaše úrady o potrebe zjednodušenia cestovania na Slovensko pre indických podnikateľov. Len vtedy bude možne využiť tento potenciál.

Prajem veľa úspechov k organizovaniu stretnutia.

Homai Saha
Veľvyslankyňa Indickej ambasády v Slovenskej republike

Dinesh Rai
Príhovor
Námestník Ministerstva mikro-, malého a stredného podnikania, vláda Indickej republiky
e-mail: secretary-msme@nic.in

Vážení hostia, podnikateľské prostredie Slovenska, dámy a páni,

Je mi cťou vystupovať na dnešnom stretnutí. Chcel by som sa na úvod poďakovať Národnej agentúre pre rozvoj malého a stredného podnikania za pozvanie.

Počnúc minulým rokom, všetci zažívame globálnu ekonomickú recesiu a každý inak. Na základe minuloročného vývoja je jasné, že globálny obchod je veľmi rozhodujúci pre rast a rozvoj všetkých ekonomík. Na miesto odklonu od obchodu všetky národy budú potrebovať začať s vybudovaním partnerstiev s cieľom zachovať rýchlosť pohybu tovarov a služieb. Pre budúcnosť globálnej ekonomiky je veľmi dôležité, aby bol obnovený obchod, ktorý prekvital niekoľko rokov pred tým, ako zasiahla kríza. Som rád, že Slovensko začína prejavovať záujem o Indiu ako takú, a teším sa, že sa môžem zúčastniť tejto konferencie o podnikaní v Indii.

Našťastie, India bola menej vystavená tzv. toxickým aktívam, ktoré spôsobili zrútenie globálneho finančného systému. Napriek tomu, finančné turbulencie sa premietli aj do nášho reálneho hospodárstva. Náš HDP vzrástol 8,8 % za posledných päť rokov do roku 2008 a počas prvej polovice 2008-2009 Indii sa podarilo zachovať vysoké tempá rastu na úrovni 7,7 %.

Chcel by som zdôrazniť fakt, že vnútorný dopyt v Indii je stále robustný a práve to pomohlo Indii dosiahnuť takú úroveň HDP, ktorú ostatné krajiny nezaznamenali tento rok.

V skutočnosti domáci dopyt je stále hlavným ťahúňom indickej ekonomiky. Vyplýva to z faktorov ako sú mladá veková štruktúra obyvateľstva, zdravý dopytu vo vidieckych oblastiach, kde žije 70 % obyvateľstva, vládny

stimulačné výdavky a zvyšujúca sa stredná vrstva. Za posledných 8 rokov sa príjem na obyvateľa zdvojnásobil, čím sa vytvorila nová kategória spotrebiteľov. Na oživené správanie sa spotrebiteľov ukazujú údaje o raste priemyselného sektora z mája 2009, ktorý zaznamenal 17 % nárast v sektore s tovarmi dlhodobej spotreby. Spolu s uzdravením globálnej ekonomiky a obnoveným dopytom v dotknutých krajinách sa indické hospodárstvo môže tešiť z vysokých temp rastu na úrovni cca 9 %.

Za posledné mesiace sa zvýšila dôvera zahraničných investorov v indickú ekonomiku, ktorá sa prejavila v príleve kapitálu prichádzajúceho do krajiny. Napriek klesajúcej likvidite a rýchlemu úniku kapitálu po celom svete India dokázala v roku 2008-2009 zachovať objem prichádzajúcich PZI z predošlého roku vo výške 34 mld. USD.

Čo týka aktív, minuloročné výsledky boli nepriaznivé, nakoľko sa zahraniční inštitucionálni investori (FII) stiahli z krajiny a trh s cennými papiermi zaznamenal úpadok. Avšak od januára tohto sme zaznamenali čistý prílev od FII dosiahol objem 5,5 mld. USD, ktorá sa prejavila v dôvere zahraničných investorov v pokračujúci rast indického hospodárstva, jeho stabilitu a pevné základy.

Naša vláda podnikla mnoho krokov s cieľom zmierniť dopady globálnej krízy na hospodárstvo. Úrokové miery boli znížené, na trhy bola dodaná likvidita, daňové sadzby boli znížené a vládne výdavky boli zvýšené. Osobitné opatrenia boli prijaté pre krízou najviac zasiahnuté odvetvia – sektor exportu a MSP. V tom istom čase u nás prebiehali národné voľby. Tie isté koaličné strany sa vrátili do vlády, ktoré boli zvolené väčšinovým hlasovaním, aby zabezpečili kontinuitu, stabilitu, inkluzívny rast a rozvoj. Takýmto spôsobom môžeme pozorovať uplatnenie tých istých politík zo strany vlády, ktoré sa zaviazali k realizácii reforiem a liberalizácii.

V prvom vládnom programe indická vláda prejavila svoju vôľu zlepšiť podnikateľské prostredie pre zahraničných investorov a stimulovať prílev PZI prostredníctvom lepších administratívnych postupov a vládnej reforme. Preto dúfame, že sa viac zahraničných spoločností bude podieľať na raste indickej ekonomiky.

Napriek tou, že naše politické vzťahy so Slovenskou republikou sú veľmi dobré a priateľské a vzhľadom na geostrategickú polohu oboch krajín, je potrebné ďalej rozvinúť hospodársku spoluprácu, aby sa ich pozícia viac posilnila. Slovensko ako člen EÚ, ktorý sa nachádza v srdci Európy, môže byť vhodným partnerom pre indických podnikateľov. Jeho vynikajúci výrobný a technický potenciál slúži ako odrazový mostík pre podnikanie v EÚ.

Takisto India ponúka slovenským firmám výbornú destináciu, kde môžu osloviť obrovský indický domáci a širší ázijský trh. Vďaka reformám, ktoré boli podniknuté v Indii za posledných 18 rokov, sa z Indie stala príťažlivá destinácia pre zahraničných investorov, schopná zabezpečiť vysoko kvalifikovanú a konkurencieschopnú pracovnú silu, vysoký technologický potenciál, širokú a diverzifikovanú výrobnú základňu a dynamicky rastúci sektor služieb.

Vybrané sektory, ktoré zdôrazňujeme pre oblasť vzájomnej spolupráce, sú odvetvia s automobilovými súčiastkami, sektor obrábacích strojov, koža a kožené výrobky, chemikálie, farmaceutické výrobky a textílie. Sú to odvetvia, kde sa indickým firmám, najmä MSP, dobre darí a kde sa im podarilo nastoliť svoju prítomnosť na globálnom trhu. Chcel by som vyzvať slovenské spoločnosti, aby bližšie preskúmali príležitosti v týchto a aj ďalších sektoroch a tak odhalili perspektívy spolupráce oboch krajín.

V súvislosti s MSP by som chcel zdôrazniť, že tento sektor dominuje priemyslu v Indii. Je tam 13 mil. subjektov MSP, ktoré zamestnávajú cca 42 mil. pracovníkov. Sektor MSP prispieva 45 % k výrobnému outputu a 40 % celkovému vývozu Indie. Tento sektor zaznamenáva podstatne vyššie prírastky v porovnaní s priemyslom ako celkom. Oblasť MSP v Indii predstavuje rýchlo rastúce, pokrokové a vysokoflexibilné prostredie pre podnikanie, inovácie a kreativitu. Ukázalo sa, že tento sektor sa dokáže rýchlo zotaviť a prispôsobiť sa trhovým podmienkam, a neustále hľadať trhové riešenie v reálnych globálnych podmienkach.
Aj keď podiel vývozu zo sektora MMSP je výrazný, som presvedčený, že stále existuje skrytý potenciál, ktorého je možné sa ujať. Ale len malá časť MMSP subjektov si je vedomá príležitostí, ktoré prináša globalizácia, Malá časť podnikateľov je dostatočne zručná, má chuť podstúpiť riziko a riskovať

zdrojmi, aby využila tieto príležitosti. Pochopiteľne by sme mali vybudovať prepojenia medzi malými podnikateľmi sveta tak, aby sa svetový obchod a ich vzájomné pôsobenie mohlo posunúť na ďalšiu úroveň. V súčasnom technologicky a digitálne prepojenom svete sa plnenie tejto úlohy uľahčilo. E-obchod a online obchody sa objavujú v oveľa intenzívnejšej miere a neprekvapilo by ma, keby v dlhodobom horizonte nadobudli rovnakú dôležitosť ako obchody, ktoré nie sú prevádzkované online.

Práve v tomto kontexte vidím možnosť posilnenia prepojenosti MSP medzi Slovenskom a Indiou a priestor na položenie základov na zvýšenie bilaterálneho obchodu a investícií. Avšak, bude potrebné urobiť veľa, aby sa naše snahy naplnili.

V prvom rade by som chcel navrhnúť, aby priemyselné inštitúcie oboch krajín spoločne vytvorili spoločnú platformu na zapojenie MSP. Tento orgán by mohol identifikovať hlavné problémy a prekážky, ktoré bránia plynulému obchodu a navrhnúť ich riešenia. Táto spoločná platforma by takisto mohla byť nápomocná pri identifikácii odvetví s najvyššou návratnosťou, do ktorých sa oplatí zapojiť, a navrhnúť prostriedky ako rozšíriť obchod v daných odvetviach.

V druhom rade by som sa tu chcel zmieniť o tom, že členstvo Slovenska v EÚ ponúka veľký potenciál indickým MSP, ktoré túžia zo Slovenska získať trhy EÚ. Životné náklady a náklady na prevádzku spoločností sú na Slovensku nižšie ako v mnohých ďalších krajinách a vláda ponúka otvorené a povzbudivé podnikateľské prostredie. Slovensko sa tak môže stať základňou pri obchodovaní s EÚ.

Existujú mnohé prekážky v podobe certifikátov, štandardov kvality a predpisov spojených s pracovných pobytom, ktoré bránia vyššiemu toku tovarov a služieb medzi Indiou a EÚ. Častokrát sú výdavky potrebné na certifikáciu z hľadiska MMSP privysoké. Navyše MMSP v Indii nedisponujú dostatočnými vedomosťami o začatí podnikania v EÚ a o predpisoch a postupe pri obchodovaní. Slovensko môže pomôcť pri budovaní kapacít pre MSP v Indii, aby tieto mali efektívnejší dosah na trhy EÚ. Rovnako by India mohla zakladať školiace a inkubačné strediská pre MSP na Slovensku.

Po tretie by som chcel podotknúť, že indická vláda je naklonená posiľneniu globalizácie v sektore indického MMSP. Počas Indického medzinárodného veľtrhu (konaného v Naí Dillí v období 14.- 27. novembra 2009) naše ministerstvo, v spolupráci s Konfederáciou indického priemyslu (CII – Confederation of Indian Industry) a Národnou korporáciou malého priemyslu (NSIC - National Small Industries Corporation) organizuje ďalší ročník Global MSME Summit & the Techmart (výstava malých a stredných podnikov). Veľké množstvo MSP z celého sveta sa zúčastňuje tohto podujatia, ktoré napomáha lepšiemu porozumeniu a zvyšuje previazanosť MSP. Chcel by som pozvať slovenských MSP, aby sa každý rok zúčastňovali tohto podujatia a vybudovali sieť s indickými pokrokovými MSP subjektmi.

Po štvrté indická vláda má silný inštitucionálny rámec na podporu a stimuláciu sektoru. MMSP. Financie, technológie, budovanie kapacít a ostatné oblasti spojené s týmto sektorom, sú prevádzkované rôznymi inštitúciami. Uvítame vašu návštevu v Indii a môžete od nás očakávať akúkoľvek potrebnú pomoc. V druhom paneli sa budem podrobnejšie zaoberať rôznymi schémami a iniciatívami, ktoré poskytuje vláda MMSP v Indii.

Týmto by som sa Vám chcel opätovne poďakovať za usporiadanie tejto konferencie a za pozvanie. Teším sa na rôzne panely, ktoré budú nasledovať a som presvedčený, že sa dnes vyprofiluje základ novej bilaterálnej spolupráce medzi Indiou a Slovenskom.

Ďakujem.

Dinesh Rai
Námestník Ministerstva mikro-, malého a stredného podnikania,
vláda Indickej republiky

Ing. Darina Maňurová
GLEN – európsky program budovania kapacít
Tabita, n.o., partnerská organizácia programu GLEN na Slovensku
e-mail: darina.manurova@glen-slovakia.org

Abstrakt
Cieľom príspevku je vyzdvihnúť dôležitosť dobrovoľníckej skúsenosti pre osobnostný a kariérny rast mladých ľudí na Slovensku. Získanie špecifických vedomostí a zručností vďaka pracovnej skúsenosti v menej rozvinutej krajine sveta, a tým a nadobudnutie unikátnej odbornej spôsobilosti pre výkon súčasnej či budúcej pracovnej činnosti je nesmiernou výhodou nielen pre mladého človeka, ale i jeho zamestnávateľa. Predovšetkým v čase celosvetovej globalizácie a neustáleho miešania sa kultúr, Slovensko nevynímajúc. Európsky program GLEN takýmto spôsobom buduje kapacity mladých ľudí, čím odbúrava existujúce predsudky, pripravuje ich na realizáciu aktivít globálneho vzdelávania a rozširuje možnosti pracovného i spoločenského zaradenia.
Kľúčové slová: Dobrovoľnícke skúsenosti, menej rozvinuté krajiny, GLEN, budovanie kapacít, globálne vzdelávanie.

Abstract
The paper aims to emphasize the importance of volunteer experiences for personal and carrier growth of young people in Slovakia. Gaining specific knowledge and skills thanks to work experience in less developed countries and thus acquisition of unique professional competences necessary for conducting current and future job tasks is an immense advantage not only for young people, but also their employers. In particular, in the times of world-wide globalization and endless mixing of cultures, Slovakia not excluding. The European programme GLEN thus builds capacities of young people after all dismantling existing prejudices, prepares them for conducting global education activities and expands the possibilities of positioning at work and in the society.
Key words: Volunteer experiences, less developed countries, GLEN, building capacities, global education.

GLEN – európsky program budovania kapacít: Dôležitosť dobrovoľníckej skúsenosti pre odbornosť mladých ľudí

GLEN (Global Education Network of Young Europeans; www.glen-europe.org) vznikol v roku 2003 z iniciatívy programu ASA nemeckej organizácie InWEnt. Cieľom bolo nadviazanie spolupráce v oblasti medzinárodného dobrovoľníctva s organizáciami v pristupujúcich krajinách Európskej únie.

Kým prví vyslaní dobrovoľníci boli vo väčšej miere školení ako rozvojoví pracovníci, v súčasnosti je podstata programu v komplexnom školiacom cykle globálneho vzdelávania. Ten zahŕňa intenzívnu prípravu, trojmesačné dobrovoľnícke pobyty v afrických, ázijských krajinách a krajinách juhovýchodnej Európy, možnosť získania nových zručností po návrate, hodnotenie a aktivity globálneho vzdelávania v Európe. Mladí ľudia vo veku od 21 do 30 rokov sa doň môžu prihlásiť vždy od novembra v každom roku.

GLEN na Slovensku

V súčasnosti vďaka koordinácii neziskovej organizácie Tabita pôsobí GLEN na Slovensku už šiesty rok (www.glen-slovakia.org). Dosiaľ sa programu GLEN zúčastnilo 25 slovenských dobrovoľníkov, ktorí pôsobili v Ghane (Prevencia AIDS), Juhoafrickej republike (Udržateľnosť cez inovatívne projekty, Práca s médiami v townshipe, Perspektívy Fair Trade, Posilnenie komunity cez environmentálny rozvoj), Indii (Vplyv školského vzdelania na vidiek, Vzdelávanie a sociálna práca v Ashrame, Korenie smeruje k Fair Trade), Kambodži (Plánovanie lesa pre školu a realizácia školenia o GIS, Podpora zamestnanosti cez sprostredkovateľské centrá práce), Keni (Mladí dávajú svoj hlas proti AIDS, Mierové vzdelávanie detí z ulice, Bojujme proti AIDS spoločne, Schéma sietí mládežníckych organizácií), Mongolsku (Udržateľný rozvoj cestovného ruchu), Mozambiku (Podpora dievčat v núdzi – 4-krát), Senegale (Mládežnícke divadlo ako komunikačný prostriedok problémov v spoločnosti), Tanzánii (Prevencia HIV/AIDS – druhýkrát rozšírený o dvoch tanzánijských dobrovoľníkov v Nemecku i na Slovensku), Ugande (Zvyšovanie kvality života postihnutých a ich rodín, Učenie a terapeutická práca s telesne postihnutými deťmi) a Zambii (Športová akadémia).

Dobrovoľnícke projekty poskytujú rôznu paletu afrických i ázijských krajín, rôzne zameranie, GLEN dobrovoľníci pracujú tak v hlavných mestách, ako i na vidieku. Taktiež profesie GLEN dobrovoľníkov sú rôzne, čo vytvára priestor na realizovanie rozličných aktivít na zvyšovanie povedomia alebo formálne i neformálne vzdelávanie na Slovensku.

Opodstatnenie programu GLEN pre spoločnosť

- Buduje kapacity mladých ľudí na Slovensku v oblasti globálneho vzdelávania.
- Dáva možnosť porozumieť globálnemu rozvoju a prispieva k zvyšovaniu povedomia o potrebe udržateľného a sociálne spravodlivého rozvoja v európskej spoločnosti i k európskej integrácii.
- GLEN dobrovoľníci sa neskôr profesijne i dobrovoľne venujú globálnemu vzdelávaniu či rozvojovej spolupráci v rôznych organizáciách/inštitúciách.
- Spája ľudí a organizácie pracujúce v oblasti globálneho vzdelávania v rôznych krajinách Európy.
- Vytvára priestor na kreatívnu výmenu a spoločný rozvoj nových myšlienok.

Prečo globálne vzdelávanie?

Výsledkom mnohých vzájomných závislostí medzi krajinami je skutočnosť, že svet, v ktorom žijeme sa vyvinul na globalizovaný systém. Súčasnosť neodškriepiteľne ukazuje, že životy mužov a žien na tejto planéte môžu ovplyvniť udalosti a procesy vzdialené tisíce kilometrov. Celosvetové ekonomické, geopolitické a sociálne vzťahy, moderné komunikácie a technológie, médiá a preprava umožňujú rýchly tok informácií. Ľudia a tovary sú príčinou i charakteristikou globalizácie ako procesu, ktorý vedie k nezávislému svetu a k tomu, čo sa v dnešných časoch nazýva glokalizácia“.[1]

1 Glokalizácia spája slová „globalizácia“ a „lokalizácia“, aby zdôraznila myšlienku, že globálny produkt alebo služba môžu priniesť väčší úspech, ak sa prispôsobia špecifickým požiadavkám miestnych praktík a kultúrnych očakávaní. Zdroj: http://openlearn.open.ac.uk/mod/resource/view.php?id=213002

Globalizácia je komplex a jeho dôsledky môžeme považovať za pozitívne i negatívne. Medzi pozitívne dôsledky globalizácie patrí rozširovanie ľudských obzorov, prístup k vedomostiam a k produktom vedy a technológií, multikulturalizmus a medzikultúrne vnímanie, zvyšovanie príležitostí, osobný a sociálny rozvoj a možnosti zdieľania nápadov a spoločných aktivít, ktoré smerujú k riešeniu spoločných problémov.

Negatívne dôsledky sú najmä na sociálnej, ekonomickej a environmentálnej úrovni. Na jednej strane ide o zvyšujúcu sa chudobu v spoločnosti, rastúcu priepasť medzi rozvinutými a rozvojovými krajinami a medzi privilegovanými a vylúčenými skupinami ľudí, nízke štandardy bývania, choroby, nútenú migráciu a nedodržiavanie ľudských práv, vykorisťovanie slabých sociálnych skupín, rasizmus a xenofóbiu, konflikty, neistotu a rastúci individualizmus. Na druhej strane sú tu mnohé environmentálne dôsledky ako je skleníkový efekt, zmena podnebia, znečisťovanie a vyčerpanie prírodných zdrojov.

Mnohí moderní myslitelia veria, že hlavnou príčinou týchto negatívnych dôsledkov globalizácie sú neudržateľné aktivity nadnárodných spoločností a konzekventné politické rozhodnutia zamerané na jednostranný rozvoj, ktorý sa predovšetkým zakladá na dominancii na trhu, rastúcej spotrebe a konkurencii, a pokles v sociálnom blahobyte.

Celosvetové povedomie o globálnej zmene smerom k udržateľnejšiemu a spravodlivému rozvoju a potreba medzinárodnej spolupráce sú vo zvýšenej miere adresované v rôznych slávnostných vyhláseniach, deklaráciách a kampaniach. Tieto sú najmä výsledkom rastúceho záväzku občianskej spoločnosti a medzinárodných organizácií.
Preto je potreba globálneho vzdelávania ako medzinárodnej dimenzie v učiacich sa a vyučovacích metódach vo formálnom i neformálnom vzdelávaní – s cieľom priblížiť sa k lepšiemu pochopeniu súčasných problémov vo svete a ich dopadov na miestnej i globálnej úrovni – nielen potrebou, ale aj etickou výzvou dnešného sveta.

Globalizácia predstavuje podstatné výzvy pre všetky oblasti vzdelávania v každej krajine. Novým spôsobom poskytuje prístup k ľuďom, kultúram, ekonomikám a jazykom. V tomto ponímaní môžeme považovať

vzdelávanie o globálnych otázkach v čisto trhom riadených podmienkach ako zlepšovanie zručností a vedomostí byť pohotovým spotrebiteľom a pracovníkom v globálnej ekonomike, pre tých, čo majú prístup na trh.

Ciele globálneho vzdelávania

Cieľ globálneho vzdelávania spočíva vo vzdelávaní občanov o sociálne spravodlivom a udržateľnom rozvoji. Taktiež má cieľ otvárať globálnu dimenziu a holistické perspektívy vo vzdelávaní, aby ľudia pochopili zložité skutočnosti a procesy dnešného sveta a rozvinuli hodnoty, prístupy, vedomosti a zručnosti, ktoré im umožnia čeliť výzvam prepojeného sveta.

Globálne vzdelávanie pomáha učiacim sa porozumieť niektoré zo zložitých procesov, ktoré vedú k násiliu a konfliktom na individuálnej, kolektívnej, národnej a globálnej úrovni. Byť si tiež vedomí spôsobov, ktorými sa môže týmto konfliktom predchádzať či ich riešiť. Šírením porozumenia rôznych kultúr a posilnením úlohy ľudí ako dynamických hráčov pre spravodlivý a vyrovnaný svet pre všetkých, globálne vzdelávanie má cieľ rozvinúť prístupy, ktoré vedú ku konštruktívnemu, nenásilnému riešeniu konfliktov.

Globálne vzdelávanie rozvíja učiace sa komunity, v ktorých sú učiaci sa a učiteľ povzbudzovaní pracovať spoločne na globálnych problémoch. Globálne vzdelávanie stimuluje a motivuje učiacich sa a učiteľov pristupovať k globálnym problémom inovatívnym vyučovaním a pedagogikou.

Globálne vzdelávanie vyzýva formálne i neformálne vzdelávacie programy a praktiky k zavedeniu vlastného obsahu a metodológie.

Globálne vzdelávanie prijíma inakosť a vzájomnú závislosť a vytvára pre ostatných podmienky, aby sa sami prejavili a budovali svoje solidárne správanie.

Globálne vzdelávanie pomáha učiacim sa rozvinúť alternatívy pri ich rozhodovaní o osobnom a verejnom živote a premýšľať nad dôsledkami svojich výberov, čím sa šľachtí duch globálnej zodpovednosti občanov vo svete.

Globálne vzdelávanie propaguje účasť na aktivitách. Inými slovami pozýva učiteľov i učiacich sa, aby konali aktívne a dynamicky za spravodlivejší a vyrovnanejší svet pre všetkých.

Koncept globálneho vzdelávania

Globálne vzdelávanie je zastrešujúcim pojmom pre pedagogické koncepty súvisiace so skutočnosťami dnešného sveta. Preto je otvoreným, stále sa rozvíjajúcim a multidimenzionálnym konceptom aktuálneho všeobecného vzdelávania. Okrem toho sa tiež považuje za kolektívnu, holistickú odpoveď na historické výzvy podpory aktívneho globálneho občianstva prostredníctvom vytvárania a obnovenia odlišného, vyrovnanejšieho, spravodlivého, mierumilovného a udržateľného sveta založeného na solidarite.

Globálne vzdelávanie umožňuje ľuďom rozvíjať ich **vedomosti, zručnosti, hodnoty a prístupy,** ktoré sú potrebné pre zabezpečenie spravodlivého, udržateľného sveta, v ktorom má každý právo na naplnenie svojho potenciálu.

Dimenzia konceptu globálneho vzdelávania[2]

Obsahovo sa v globálnom vzdelávaní spájajú problémy mikro charakteru s globálnymi problémami (ktoré sú tiež problémami v makro kontexte) a pohybuje sa od blízkej reality (rodina, susedia, škola, mesto) k prostrednej realite (región, štát) až po vzdialenú skutočnosť (globálny svet). Preto je dôležité sledovať problémy na všetkých týchto úrovniach, aby sa neustále skúmali vzťahy medzi mikro a makro, jeden z najdôležitejších metodologických prístupov pre pochopenie zmedzinárodnených tém.[3]

2 Zdroj: North-South Centre of the Council of Europe: Global Education Guidelines - A Handbook for Educators to Understand and Implement Global Education, 2008, s. 16.

3 Pozri Maastrichtskú deklaráciu a ďalšie definície globálneho vzdelávania v publikácii North-South Centre of the Council of Europe: Global Education Guidelines - A Handbook for Educators to Understand and Implement Global Education, 2008.

Chápanie globálneho vzdelávania v rámci programu GLEN

Globálne vzdelávanie je **kreatívny prístup**, ktorý spôsobuje zmenu v našej vlastnej spoločnosti. Ide o **aktívny proces učenia sa** založený na univerzálnych hodnotách **tolerancie, solidarity, rovnosti, spravodlivosti, inklúzie, spolupráce a nenásilnosti.**

Začína zvyšovaním povedomia o globálnych výzvach ako sú chudoba, nespravodlivé rozdelenie príležitostí a zdrojov, ničenie životného prostredia a zmeny podnebia, násilné konflikty a nerešpektovanie ľudských práv.

Následne sa **prehlbuje pochopením vlastných sporných otázok**. Tým má cieľ **zmeniť prístup ľudí** a **povzbudiť ich k reflexii o svojej úlohe vo svete.**

Na koniec **globálne vzdelávanie motivuje a posilňuje ľudí v aktivite** stať sa zodpovednými globálnymi občanmi.

Globálne vzdelávanie sa zaoberá témami, ako sú:

- globálna spravodlivosť,
- ľudské práva,
- environmentálna udržateľnosť,
- mier
- a medzikultúrna komunikácia.

Globálne vzdelávanie uplatňuje určité metodologické prístupy, ako napríklad:

- zameranie sa na učiaceho sa,
- spoluúčasť na procese učenia sa,
- partnerstvo, kde učiteľ len neprenáša vedomosti alebo zručnosti, ale taktiež sa sám učí,
- týka sa - v učiacom sa procese – úvah, emócií a aktivít,
- zakladá sa na skúsenosti,
- aktivuje a posilňuje pozície.

Ďalšie definície globálneho vzdelávania

Jednotná definícia globálneho vzdelávanie neexistuje. Avšak rôzne medzinárodné dokumenty sa venujú rozvoju konceptu globálneho vzdelávania. Za všetky spomeňme:

- Maastrichtská deklarácia globálneho vzdelávania (2002),
- Článok 26 Všeobecnej deklarácie ľudských práv (www.un.org/education),
- Kapitola 36 Agendy 21: Promoting Education, Public Awareness and Training (www.un.org/sustdev/documents),
- Miléniová deklarácia OSN z roku 2000 (www.un./org/milleniumgoals) a pod.

Záver

V cieľoch globálneho vzdelávania bolo spomenuté, že spočíva vo vzdelávaní občanov o sociálne spravodlivom a udržateľnom rozvoji. Ak sa na túto skutočnosť pozrieme i z opačnej strany, môžeme tvrdiť, že na dosiahnutie globálne udržateľného a sociálne spravodlivého sveta potrebujeme mladých ľudí, ktorí...

... majú dobré vedomosti o globálnom rozvoji,
... rešpektujú názory a postoje ostatných,
... osobne zdieľali život s ľuďmi z iných krajín,
... sú schopní pracovať a učiť sa s ľuďmi z iných kultúr,
... sa vedia podeliť o skúsenosti s ľuďmi okolo seba,
... chcú prevziať zodpovednosť vo vlastnej spoločnosti.

Priestor na získanie takéhoto profilu poskytuje mladým ľuďom okrem iného i medzinárodná dobrovoľnícka skúsenosť, ktorá má dôležitý prínos pre osobnostný a kariérny rast mladých ľudí. Na Slovensku taktiež, i keď jej žiaľ nateraz nie je venovaná dostatočná vážnosť a podpora. Bezpochyby však získanie špecifických vedomostí a zručností vďaka pracovnej skúsenosti v menej rozvinutej krajine sveta, a tým nadobudnutie unikátnej odbornej spôsobilosti pre výkon súčasnej či budúcej pracovnej činnosti je nesmiernou výhodou nielen pre mladého človeka, ale i jeho zamestnávateľa.

Zdroj

North-South Centre of the Council of Europe: Global Education Guidelines – A Handbook for Educators to Understand and Implement Global Education, 2008

GLEN: Global Education Guide, marec 2009

Mgr. Erika Strapková
Globálne stereotypy
CEEV Živica
strapkova@zivica.sk

Abstrakt
Príspevok sa zaoberá stereotypmi, ich vznikom, povahou a druhmi. Rovnako prináša informácie o etnických, mediálnych stereotypoch i stereotypoch voči rozvojovým krajinám a Indii. Snahou tejto práce je osvetliť dôvody jednostrannej percepcie rozvojových krajín a Indie prostredníctvom teórií predsudkov a stereotypov.
Kľúčové slová: India, rozvojové krajiny, stereotypy a predsudky, stereotypy v médiách, spoločenská zodpovednosť v médiách.

Abstract
The contribution is concerning stereotypes, their origin, character and types. In addition, it brings information about ethic, media stereotypes, as well as stereotypes towards developing countries and India. The paper aims to find the reasons of one-side perception of developing countries and India through the theories of stereotypes and prejudices.
Key words: India, developing countries, stereotypes and prejudices, media stereotypes, social responsibility of masmedia.

Globálne stereotypy

Čo sú stereotypy

V každej stabilnej etnokultúrnej spoločnosti možno nájsť vlastnú špecifickú komunikačnú symboliku, jazyk a kultúrne zvyky, ktoré sa historicky vyvíjajú, menia, vylepšujú a dopĺňajú preto, aby sa jej príslušníci a príslušníčky vedeli medzi sebou dorozumieť. Rovnako má každá stabilná menšina vytvorený systém postojov a majorita si k minoritnej spoločnosti vytvorila škálu stereotypov.[4] Tie sú, ako obraz vnímania spoločnosti, prítomné aj v médiách. Usmerňované sú aj smerom ku krajinám, ktoré nie sú v zornom poli médií tak často ako štáty, ktoré sú k našej krajine geograficky bližšie.

4 Sociálna psychológia, s. 82.

Termín stereotyp použil prvýkrát novinár Walter Lippmann v práci Public Opinion z r. 1922, kde stereotypy definoval ako „obrázky v hlave“ („pictures in our head“).[5] Podľa Veľkého sociologického slovníka ide o *„veľmi stabilný prvok vo vedomí, resp. psychický a prenesene i sociálny mechanizmus, regulujúci vnímanie a hodnotenie určitých skupín javov, ovplyvňujúcich názory, mienky, postoje a správanie.“*[6]

Stereotyp sa dá charakterizovať ako mienka, prívlastok, úsudok, ktorý skupine ľudí prisudzuje určité vlastnosti, charakteristiky a považuje ich za nemenné pre všetkých členov tejto skupiny, pričom potláča individualitu a komplexné poznanie jednotlivca a súvisí s identitou. Stereotyp nevznikol na základe priamej, zažitej skúsenosti, ale sprostredkovane.

Priradenie do skupiny môže prebiehať podľa demografických (pohlavie, vek), profesijných, kultúrnych a iných kritérií.[7]

Pre slovenskú etnologičku Evu Krekovičovú na základe vlastných výskumov a skúseností predstavuje stereotyp jeden z nástrojov analýzy sociálnej/kolektívnej pamäti a zároveň jeden z mechanizmov, ktoré pôsobia pri tvorbe a uchovávaní jednotlivých zložiek individuálnej a nadindividuálnej pamäti.[8]

Stereotypy nemusia nevyhnutne niesť negatívne atribúty, naopak, môžu byť neutrálne alebo pozitívne, presné, nepresné, členovia a členky skupiny sa s nimi môžu, ale aj nemusia stotožňovať. Stereotypy dávajú ľuďom pocit, že sa vedia lepšie zorientovať v zložitom a globalizovanom svete, umožňujú sa rýchlejšie rozhodnúť a prispôsobiť okoliu, cítiť sa dobre vo vlastnej skupinovej identite. Autori knihy Sociálna psychológia označili z tohto hľadiska ľudí termínom kognitívni lakomci[9] - ak sme presvedčení, že napr. Rómovia kradnú, ženy sú citlivejšie ako muži, Slováci často konzumujú alkohol, nemusíme vynakladať ďalšie úsilie na poznávanie

5 KREKOVIČOVÁ, E. Mentálne obrazy, stereotypy a mýty vo folklóre a v politike, s. 9.

6 Velký sociologický slovník, s. 1229. In: Krekovičová, ref. 2, s. 12.

7 MORGENSTERNOVÁ, M. – ŠULOVÁ, L. a i. Interkulturní psychologie, s. 73.

8 ref. 2.

9 ref. 1.

jednotlivcov, spoľahneme sa na stereotypy, ktoré máme vždy k dispozícii. Príznačné pre stereotypy, ktoré vychádzajú z kategorizácie skupín, je delenie na tzv. „my“ a „oni/y“.

Krekovičová toto delenie pomenúva ako autostereotypy (stereotyp seba a „my“) a heterostereotypy (konštrukt „oni“, iní, cudzí). Oba druhy stereotypov sa vzájomne podmieňujú a dopĺňajú, vždy sa však odlišujú a vzájomne porovnávajú. Kontext kategórií „my“ a oni/y“ týchto mentálnych obrazov je viazaný na oblasť hlbinných štruktúr pamäti, ktoré sa vyznačuje dlhodobým trvaním.[10]

Špecifickou formou stereotypu je tzv. kontratyp, ktorý má zamedziť negatívnym kultúrnym a sociálnym stereotypom alebo ich nahradiť. Najznámejším kontratypom je americký model silného, dynamického, inteligentného Afroameričana (televízny seriál „Šou Billa Cosbyho“ alebo film „Hádaj, kto príde na večeru“), ktorý bol navrhnutý ako opozitum rozšírených negatívnych konotácií voči tejto skupine obyvateľstva.[11]

Etnické stereotypy a predsudky

V súčasnosti prebieha vo svete množstvo etnických konfliktov, rasových nepokojov či medzinárodných sporov, vojen, zmien hraníc, genocíd. Ich príčinou sú etnické, národnostné a rasové stereotypy medzi jednotlivými národmi a krajinami, jednotlivými etnickými skupinami v rámci jednej krajiny alebo medzi rasovými či náboženskými skupinami. Navyše svet stále viac podlieha procesom globalizácie a politickej polarizácie. Aj preto národy a etniká pociťujú potrebu sebaidentifikácie a uchovania vlastnej etnickej či národnej identity.

Podľa Průchu na svete „*neexistuje krajina či národ, v ktorej by jej príslušníci nezdieľali (vo väčšej či menšej miere) určité predpojaté postoje voči príslušníkom iných krajín a národov. Je príznačné, že tieto postoje či predsudky existujú veľmi často práve medzi susednými národmi, ale*

10 ref. 2, s. 10.
11 ref. 2, s. 12.

bežné sú aj voči národom či etnikám, geograficky veľmi vzdialeným.“[12]
Etnický stereotyp možno charakterizovať ako verbálne vyjadrené presvedčenie o etnickej skupine, ktoré zdieľa väčšina ľudí. Allport ho definuje ako: *„antipatiu, ktorá vychádza z chybnej a strnulej generalizácie. Túto antipatiu možno pociťovať alebo vyjadriť.“*[13]

Podľa nemeckej sociolingvistky Uty Quasthoff je sociálny a teda aj etnický stereotyp *„verbálny výraz presvedčenia, ktoré je zamerané na sociálne skupiny alebo na jednotlivcov, ktorí sú členmi a členkami týchto skupín, pričom toto presvedčenie je v danom spoločenstve veľmi rozšírené. Stereotyp má logickú formu súdu, ktorý množine osôb neopodstatnene zjednodušujúcim a zovšeobecňujúcim spôsobom a s emocionálne hodnotiacou tendenciou pripisuje alebo upiera určité vlastnosti alebo formy správania.“*[14]

Etnické stereotypy a predsudky majú univerzálny charakter, teda sprevádzajú vzťahy ľudí na celom svete. Hoci nemajú racionálne jadro, často sú historického pôvodu a nemajú opodstatnenie v súčasnosti, vykazujú známky vysokej zotrvačnosti a prenášajú sa z generácie na generáciu.

V spoločnosti prevláda názor o národných a etnických stereotypoch, podľa ktorého sú škodlivým javom, ktorý treba potlačiť. Stereotypizácia však môže byť chápaná aj ako nevyhnutná súčasť našich procedúr, pomocou ktorých sa vyrovnávame s vonkajším svetom a preto by mali byť chápané aj ako potenciálne pozitívne a nevyhnutné prostriedky kategorizácie.[15]

Stereotypy v médiách

Existujú mnohé oblasti života, o ktorých nemajú ľudia osobné priame skúsenosti a nezostáva im nič iné, než sa spoliehať na informácie sprostredkované - napr. médiami.

---

12 HARTL, HARTLOVÁ. Psychologický slovník, s. 464. In: PRŮCHA, Jan. Interkulturní psychologie. Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů, s. 108.

13 ALLPORT, G. W. O povaze předsudků, s. 38., s. 41.

14 Quasthoff, U. Linguistic Prejudices, s. 786-787. In: KADERKA, Petr. Obraz_cizincu_v_mediich. Dostupné na internete: <<httpwww.cizinci.czfilesclanky122Obraz_cizincu_v_mediich_Zprava_o_projektu_za_rok_2002.pdf>> [2008-07-03]

15 ref. 9, 115.

Rovnako množstvo ľudí nikdy nenavštívilo tzv. rozvojové krajiny, napriek tomu majú o nich, resp. jej obyvateľkách a obyvateľoch určitý druh predstavy. Tú vytvorili predovšetkým mainstreamové médiá, ktoré sa často sústreďujú na určitý druh informácií či senzácií. Aj napriek tomu, že je obťažné nájsť kauzalitu medzi mediálnymi obsahmi a postojmi spoločnosti, existuje predpoklad, že medzi sebou navzájom súvisia.

Podľa Jiráka si však len málokedy uvedomujeme, že médiá nie sú odrazom sociálnej reality, ale jej svojráznym a vysoko interpretatívnym spracovaním. Príčinou sú dva navzájom späté dôvody. Médiá musia predovšetkým ponúkať obsahy, ktoré rezonujú s postojmi, predstavami a hodnotami konzumentov a konzumentiek týchto obsahov. Obsahy nám ponúkajú podľa vlastných pravidiel, teda tzv. mediálnej logiky.[16] Pojem mediálna logika sa používa pre označenie *„súboru vnútorných pravidiel výroby mediálnych obsahov, tvorený napr. deľbou práce medzi špecializovanými novinármi, pracovnými rutinami, časovým rozvrhom, zvýšenou citlivosťou na pokrytie určitých typov udalostí.“* [17]

Podľa Snowa a Altheida, tvorcov pojmu mediálna logika, je dôsledkom predbežného prispôsobovania skutočnosti mediálnej logike to, že určité kategórie udalostí bývajú spravodajsky spracované vo formátoch, ktoré sa neustále opakujú. Výsledný efekt na prezentáciu reality je teda závislý od usporiadania materiálu, v štýle jeho prezentácie, uhle pohľadu, dôraze či gramatike.[18] Médiá sa teda opierajú o nespochybňované a paušálne zjednodušované súdy, navonok prezentované ako nadobudnuté skúsenosti, ktoré spoločnosť spája s javmi a skupinami, s ktorými sa snaží vyrovnať. Paušálne súdy (stereotypy) v médiách sú vo vzájomnej súvzťažnosti so stereotypmi v spoločnosti, či už ide o stereotypy rodové (genderové), stereotypný výklad vzťahov medzi menšinou a väčšinou alebo voči príslušníčkam a príslušníkom z iných národov a kultúr.[19] Veľmi silné sú aj stereotypy národné a stereotypy o deviantných skupinách (napr. narkomani a narkomanky).

16 JIRÁK, Jan. Nečitelní cizinci, s. 9.
17 REIFOVÁ, Irena a i. Slovník mediální komunikace, s. 124.
18 ref. 14.
19 ref. 13.

Keďže sú mediá navzájom previazané s prevažujúcimi trendmi v spoločnosti – tzv. hlavným prúdom (mainstream), prevažujú v nich najmä väčšinové stereotypy, to znamená stereotypy rozhodujúcich vrstiev a prevažujúcich hodnôt v spoločnosti.

„Ak sa teda určité javy a skupiny v spoločnosti prostredníctvom mainstreamového vnímania javia ako problémové či príznakové a s ktorými sa majoritná spoločnosť vyrovnáva len obťažne, sú v médiách mnohokrát marginalizované a zreteľne zjednodušované..“[20] V tejto súvislosti hovoria Iłowiecki a Zasępa o tzv. nedostatočnej reprezentácii a nedostatku spoločenskej viditeľnosti. Podľa nich sú určité spoločenské skupiny so svojimi problémami zobrazované v zábavných programoch a televíznych novinách až príliš často. Väčšina divákov a diváčok preto nie je schopná vnímať aj iné skupiny a ich problémy, čím sa stávajú vzdialenými a nepochopiteľnými.[21] Ďalším termínom, ktorý dvojica autorov uvádza, je tzv. falošná prezentácia na stereotypy divákov. Podľa nich *„možno už dokázať, že masmédiá podporujú isté stereotypy, určité nepravdivé názory, čo vedie príjemcov k nesprávnemu hodnoteniu jednotlivcov i celého spoločenstva. Predovšetkým vtedy, keď dochádza k zdôrazňovaniu negatívnych stereotypov.“* [22]

Stereotypy reprezentujú mocenské vzťahy, napätia a konflikty, ktoré sú za nimi skryté.[23] Rozšíreným prípadom stereotypizácie v médiách je spodobovanie menšín, cudziniek a cudzincov. Menšiny, cudzinky a cudzinci sú veľakrát pre médiá zaujímaví len v prípadoch, keď do správy možno zakomponovať prvky neobvyklosti, prekvapenia, dramatickosti a aktuálnosti. V slovenskom kontexte je častý napr. obraz Rómov ako neprispôsobivých občanov.

V súvislosti so stereotypmi v médiách bolo popísaných viacero javov. Český jazykovedec M. Nekula zaviedol pojem titulková xenofóbia pre jav, kedy sa v titulkoch správ o kriminalite objavuje etnická príslušnosť páchateľa aj vtedy, ak to pre správu nie je podstatné. Etnicita má teda už navonok

20 ref. 13., s. 9-10.
21 IŁOWIECKI, Maciej – ZASĘNPA, Tadeusz. Moc a nemoc médií, s. 27-28.
22 ref. 18, s. 28.
23 JIRÁK, Jan – KOPPLÖVÁ, Barbara. Médiá a spoločnost, s. 145.

evokovať automatickosť páchateľovho konania.[24] Navyše, príslušnosť páchateľa či páchateľky z majoritnej spoločnosti daného štátu sa v správach neuvádza nikdy. Ďalším pojmom je tzv. každodennosť rasizmu, teda fakt, že médiá síce formálne odsudzujú kriminálne činy s rasovým podtextom, ale podieľajú sa na bežnej diskriminácii a stereotypizácii príslušníkov a príslušníčok etnických menšín.[25]

Ďalšími spôsobmi stereotypizácie môže byť výber jazykových prostriedkov (napr. ironizácia, eufemizmy – *„naši rómski spoluobčania“*), štylizácia textov, slovné delenie na „my“ (majoritná spoločnosť) a „oni, ony“ (menšiny), zosobňovanie jednotlivca alebo jeho vlastností na celú skupinu (je taký, ako všetci príslušníci jeho komunity), vytrhnutie z kontextu, nesprávne narábanie so štatistikami, neposkytnutie priestoru, resp. nedostatočné, irelevantné poskytnutie priestoru na vyjadrenie príslušníčke, príslušníkovi menšiny atď.

Z náhodne vybraného vyhľadávania na www.sme.sk si možno všimnúť príklad práce spájania vizuálnych a slovných obsahov. Pri článku „Afrika potrebuje viac vedy“ z ..... 2009 bol priradený obrázok černošského dieťaťa s miskou, naopak správa „India chce vyrobiť laptop za 8 euro“ bola doplnená obrázkom Inda s oveľa výkonnejším počítačom. Ani jeden z obrázkov teda nekorešpondoval s obsahovým materiálom.

Médiá sú chápané ako spoločenské inštitúcie a v živote súčasnej spoločnosti majú dôležitú úlohu. Z viacerých funkcií, ktoré im boli priradené odborníčkami a odborníkmi, by sa ich pracovníčky a pracovníci mali riadiť teóriou spoločenskej zodpovednosti médií. Tá chápe médiá ako *„inštitúcie, ktoré majú kedykoľvek a za každú cenu smerovať k ideálu spoločensky prínosného správania (napr. v spravodajstve k ideálu objektivity), pretože majú k spoločnosti ako celku akýsi záväzok.“*[26] Spoločensky zodpovedné médiá by mali ponúkať rozličné uhly pohľadov na danú problematiku, zároveň by však mali mať určené hranice, ktoré neprekročia (napr. by nemali podporovať násilie či zločinnosť).

24 Dostupné na internete: <<httpwww.cizinci.czfilesclanky122Obraz_cizincu_v_mediich_Zprava_o_projektu_za_rok_2002.pdf>> [2008-07-01]
25 ref. 13.
26 ref. 20, s. 61.

Stereotypy a India

Podobne ako k iným krajinám, ktoré nie sú k Slovensku geograficky blízko, aj k Indii majú našinci rozličné stereotypy. K najrozšírenejším patria: jazyková bariéra, jedlo, hygiena a vegetariánstvo, ženy a bezpečnosť, čistota na ulici, náboženstvo, vzdelanie, Indie ako mainstreamová turistická destinácia.

Mojou snahou nie je podobné postoje vyvracať alebo schvaľovať, pretože skúsenosť každého, kto do tejto krajiny príde, je individuálna.

V Indii možno nájsť spoločenské, kultúrne a hodnotové špecifiká, ktoré si možno naštudovať v sprievodcoch či z informácií dostupných na internete. Je potrebné si však uvedomiť historické pozadie a súčasnú spoločensko-politickú situáciu v krajine, čo nám pomôže objasniť si mnohé, pre nás neznáme fakty a skutočnosti.

Moja indická skúsenosť nebola iba pozitívna. Strata súkromia, obťažovanie na ulici, neustály tlak zo strany obchodníkov, nedostatočná úroveň hygieny však boli vykompenzované srdečnými a otvorenými ľuďmi, ktorých som spoznala, ako aj neuveriteľným kultúrnym a prírodným bohatstvom tejto krajiny.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

MONOGRAGIA

ALLPORT, Gordon W.: *O povaze předsudků. Praha* : Prostor, 2004. 576 s. ISBN 80-7260-125-3

IŁOWIECKI, Maciej – ZASĘNPA, Tadeusz. *Moc a nemoc médií.* Bratislava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, Vydavateľstvo Trnavskej univerzity, 2003. 184 s. ISBN 80-224-0740-2

JIRÁK, Jan a i. *Nečitelní cizinci : jak se (ne)píše o cizincích v českém tisku* Praha : Multikulturní centrum, 2003. 94 s. ISBN 80-239-1137-6

JIRÁK, Jan – KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost*. Praha : Portál, 2007. 208 s. ISBN 978-80-7367-287-4

KREKOVIČOVÁ, Eva *Mentálne obrazy, stereotypy a mýty vo folklóre a v politike.* Bratislava : ÚEt SAV – ETERNA Press, 2005. ISBN 50-969259-1-1, 128 s.

MORGENSTERNOVÁ, Monika – ŠULOVÁ, Lenka a i. Interkulturní *psychologie. Rozvoj interkulturní senzitivity.* Praha : Univerzita Karlova, 2007. 218 s. *ISBN* 978-80-246-1361-1

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie. Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů.* Praha : Portál, 2004. 232 s. ISBN 8073672804

REIFOVÁ, Irena a i. *Slovník mediální komunikace*. Praha : Portál, 2004. 328 s. ISBN 80-7178-926-7

Sociálna psychológia. Nitra : ENIGMA, 2007. 278 s. ISBN 80-89132-47-8

HESLO V ENCYKLOPÉDII

Velký sociologický slovník. Praha : Karolinum, 1996.
ISBN 80-7184-311-3.

INFORMÁCIE Z WWW

KADERKA, Petr. Obraz cizinců v mediích. <<httpwww.cizinci.czfilesclanky122Obraz_cizincu_v_mediich_Zprava_o_projektu_za_rok_2002.pdf>> [2008-07-03]

K obrazu cizinců v mediích. http://www.cizinci.cz/files/clanky/122/Obraz_cizincu_v_mediich_Zprava_o_projektu_za_rok_2002.pdf [2008-06-22]

Zoltán Vadkerti

Projekt mimovládnej organizácie v Himalájach - Ladašské združenie žien

Účastník programu GLEN 2008 v Indii[27]
e-mail: zoltan.vadkerti@gmail.com

Abstrakt

Príspevok bol vypracovaný na základe pozorovaní a skúseností, ktoré nadobudol autor počas svojho 3-mesačného pobytu v Indii, kde pôsobil v britskej medzinárodnej mimovládnej organizácii International Society for Ecology and Culture v projekte Ladašské združenie žien. Autor opisuje región a tamojšie reálne príležitosti, aby inšpiroval slovenských podnikateľov k jeho hlbšiemu poznaniu.

Kľúčové slová: Ladakh, rozvoj, diverzifikovaná výroba, príležitosti, investície.

Abstract

The paper is based upon author's own observations and experience acquired during his 3-month stay in India with the British NGO International Society for Ecology and Culture and its initiative Women's Alliance of Ladakh. While his stay in the region, the author describes the region and the opportunities available so that Slovak businesses get certain inspiration to go into it much deeper.

Key words: Ladakh, development, diversified production, opportunities, investments.

27 V mesiacoch september-december roku 2008 sa autor za podpory Hungarian Volunteer Sending Organization zúčastnil európskeho programu GLEN v Indii. Spolu so svojou nemeckou tandem partnerkou pôsobil v britskej mimovládnej organizácii Society for Ecology and Culture (ISEC) na miestnej iniciatíve Ladašské združenie žien. Ich práca spočívala vo vedení výskumu v oblasti pesticídov, semien, hnojív, modelov a metód používaných v poľnohospodárstve v himalájskom regióne.
GLEN je neziskovou, politicky nezávislou spoločnou iniciatívou ASA programu, ktorý je súčasťou InWent (Nemecko), a desať organizácií zo starých a nových členských krajín Európskej únie (vrátane Maďarska), ktoré sa zaviazali spoločným úsilím prispieť k vzdelávaniu v oblasti rozvojových problémov a politiky rozvojovej spolupráce.

Projekt mimovládnej organizácie v Himalájach - Ladašské združenie žien
Rozvoj provincie Ladakh

Ladakh je najväčšou provinciou indického štátu Ďžammú a Kašmír. Ukrytý hlboko v indickej časti Himalájí na západnom konci Tibetskej náhornej plošiny, Ladakh alebo „Malý Tibet" je jednou z najvyššie postavených a najmenej obývaných miest na Zemi. Ladakh je napriek svojmu krajne drsnému životnému prostrediu považovaný za miestom s bohatou a svojskou kultúrou.

Na začiatku 70. rokoch 20. storočia sa región začal rozvíjať. Prvé cesty, ktoré viedli do tejto oblasti, priniesli so sebou silno dotované tovary a idealizovaný pohľad na západnú konzumnú kultúru, ktorým podkopali miestne hospodárstvo a narušili kultúre sebavedomie tamojšieho obyvateľstva. Ich výsledkom boli a sú zvyšujúce sa rozloženie spoločnosti a rodiny, nezamestnanosť, rozširujúce sa slumy a znečistenie.

Od roku 1975 International Society for Ecology and Culture (ISEC) ladašským vysokým predstaviteľom poskytuje informácie o vplyve konvenčného spôsobu rozvoja v ďalších častiach sveta, súčasne skúmajúc udržateľnejšie spôsoby rozvoja samotného Ladakhu, založených na používaní miestnych zdrojov a vedomostí. O tom, že úsilie ISEC prináša ovocie, svedčia isté náznaky pokroku. V posledných rokoch začala sebadôvera miestnych ľudí naberať na intenzite a obyvatelia Ladakhu postupne preberajú kontrolu nad vlastnou budúcnosťou.

Stáročia tradičné hospodárstvo Ladakhu bolo založené na poľnohospodárstve. Komunity boli schopné si zabezpečiť vlastné potreby a len luxusné tovary boli odkázané na dovoz zo vzdialených miest a regiónov. Rozvoj však vytvoril závislosť nie len na chemických hnojivách a pesticídoch (pričom používanie niektorých z nich je zakázané v západných krajinách), ale aj na predaji poľnohospodárskych plodín, ako hlavného zdroja príjmu, a tiež na dotovaných potravinách.

ISEC pomáha ladašským ženám s odolávaním týchto tlakov a súčasne

zvyšuje ich povedomie o dôležitosti diverzifikovanej produkcie pre účely miestnej spotreby.

ISEC uskutočňuje tieto programy a aktivity:

- Program na ochranu semien s cieľom zvýšiť pestovanie a ochranu rôznych druhov obilia a strukovín.
- Networking s inými roľníckymi skupinami z krajín Juhu.
- Exkurzie po západných udržateľných farmách
- Kampane na zvýšenie povedomia o rizikách spojených s používaním pesticídov, fungicídov a chemických hnojív.
- Rôzne stretnutia počnúc praktickými workshopmi v teréne končiac medzinárodnými konferenciami.
- Zavádzanie a predvádzanie solárnych skleníkov, ktoré umožňujú celoročne pestovať zeleninu (v regióne sú v súčasnosti tisícky skleníkov).

Ladašské združenie žien

Tak ako v ostatných častiach sveta, nové ekonomické tlaky v Ladakhu vytlačili ženy do úzadia, ktoré musia pracovať na farmách, kým muži a mládež cestujú do miest pátrajúc po práci a vzdelaní. Rozhodovacia moc žien klesá, kým zároveň stúpa náročnosť ich práce. V roku 1994 ISEC pomohla založiť Ladašské združenie žien (Women‘s Alliance of Ladakh - WAL), ktoré sleduje dva ciele: zlepšiť postavenie vidieckych žien v spoločnosti a posilniť miestne hospodárstvo a poľnohospodárstvo. Od toho času sa členmi združenia stalo vyše 6-tis. z približne 100 rôznych dedín.

Aktivity združenia sú rôznorodé:

- Každoročné festivaly, ktoré oslavujú miestne vedomosti a zručnosti, vrátane tradičného spriadania, tkania a farbenia, ako aj prípravu miestnych špecialít.
- Pravidelné kampane na vyčistenie, ktoré majú primäť komunity k väčšej zodpovednosti za životné prostredie (v roku 1998 sa vďaka WAL zakázalo používanie plastických tašiek).
- Programy – ako napr. úspešný projekt „Týždne bez televízorov“

- “No TV weeks”, ktoré majú cieľ odolať škodlivým prvkom neladašskej kultúry.

Na záver by bolo vhodné podotknúť:

- Dôležitosť prastarých praktík (v našom prípade poľnohospodárske nástroje), ktoré naberajú na dôležitosti v súvislosti s alternatívnymi riešeniami globálnych problémov, ako napr. klimatických zmien.
- Významnosť medzinárodných komunikácií, networking a výmeny skúseností.
- Pripravenosť štátu, vládnych a mimovládnych organizácií, komunít a firiem väčšmi zdôrazňovať používanie miestnych zdrojov, ako napr. ľudí, kapitálu, vedomosti apod.
- Potrebu investovania do systému vzdelávania.

India má vysoký potenciál, ktorý môžu využiť slovenskí podnikatelia, pričom:

- Miestne produkty, ako napr. rakytník alebo ručné práce, majú vysoký potenciál.
- Sebestačnosť celej dodávateľskej reťaze dodáva individualizmus malým firmám.
- Možnosti mirofinancovania v Indii ukazujú na alternatívne modely finančnej podpory.
- Rastúce renomé ekologicky pestovaných poľnohospodárskych výrobkov má takisto veľký potenciál.
- Firmy by mali uvažovať nad alternatívnymi spôsobmi prepravy z Indie berúc ohľad na životné prostredie.

Ing. Ladislav Lysák, DrSc.

Pozície a faktory rozvoja Indie vo svetovej ekonomike a spoločnosti i v slovensko-indických vzťahoch

Ekonomická univerzita v Bratislave, KMEVaHP, FMV
e-mail: lysaladi@stonline.sk

Abstrakt

India patrila v dávnej histórii a je i v súčasnosti významnou časťou svetového hospodárstva aj ľudského spoločenstva. Dala ľudstvu *ryžu, bavlník, koreniny, cukrovú repu, domácu hydinu, šachy i desiatkovú sústavu.* Kultúrna vyspelosť a súdržnosť pomohla indickému národu prekonať dobyvateľské vpády z východu i dlhodobý kolonializmus zo západu. Dnes druhý najľudnatejší štát sveta s vyše jednou miliardou obyvateľov patrí svojou ekonomickou potenciou do prvej desiatky štátov sveta. Bohaté zdroje nerastných surovín, prvenstvá v celosvetovej produkcii potravín, textílií, približne 40 % generík, významné outsourcingové centrum, svetovo najširšia základňa mladých, vzdelaných ľudí, utvára dobré predpoklady stáť sa už do r. 2035 jedným z vrcholov svetovej toptriády. Pri dlhodobo dobrých slovensko-indických vzťahoch to zároveň utvára predpoklady výrazného zvýšenia obojstranne efektívnej spolupráce v ekonomickej a v rade ďalších oblastí.

Kľúčové slová: India, ekonomický potenciál, zdroje rastu, perspektívy vývoja.

Abstract

India historically has been and continues being an important part of the world and human society and economy. It gave human civilization rice, cotton, spices, sugar beet, domesticated poultry, chess as well as decimal system. It was unity and cultural maturity that helped India to defend itself against eastern attacks as well as long-term western colonisation. Being second most inhabited country with over billion population economically India joined now world‘s top ten. Rich mineral resources, lead in the world food production, textiles, approximately 40% of generics, significant outsourcing centre, world widest establishment of young educated generation give rise of a prediction for India belonging to top three by 2035.

Long-standing history of a very positive Slovak-Indian relationship is a base to continuously growing bilaterally effective cooperation in economy as well as many other regions.
Key words: India, economic potential, sources of growth, perspectives of development.

Pozície a faktory rozvoja Indie vo svetovej ekonomike a spoločnosti i v slovensko-indických vzťahoch

Dynamizácia rozvoja samostatnej Indickej republiky v ostatných rokoch je vo všeobecnosti pomerne prekvapivá a prijímaná donedávna s istou zdržanlivosťou. Je to v podstate dôsledok pretrvávajúceho koloniálneho prístupu na jedenej strane a z druhej, oveľa rozsiahlejšej strany, sú to relatívne skromnejšie poznatky o dávnej histórii Indie aj o súčasnom pokroku Indie v mnohých smeroch. Nielen v Slovenskej republike a v Európe. Máme možnosť overiť si, že to platí všeobecne. Aj vo svetovej literatúre. Ak porovnáme poznanie histórie Indie s poznaním kultúry, napr. stredomorských civilizácií, či amerických Indiánov, vyznieva to v neprospech Indie a jej kultúry i významu vo svetových dejinách. To je jeden z hlavných dôvodov, prečo sa India všeobecne javí stále ako málo známa a – *tajomná krajina*. Jej nezadržateľný posun medzi dominantné svetové veľmoci v ostatných dvoch dekádach však svedčí o jej mohutnom potenciáli, ktorý je príťažlivý v medzinárodných ekonomických vzťahoch a je prísľubom aj pre oživenie svetovej ekonomiky v čase globálnej krízy.

Z histórie Indie.

Pritom počiatky roľníctva na západ od rieky Indu sú dokumentované už *z obdobia okolo 6.500 rokov* pred naším letopočtom (pnl). Harappská/ protoindická kultúra, podľa významného náleziska vo zväzovom štáte Pandžáb, sa radí do obdobia kultúry sumérsko-akkádskej a staroegyptskej (3.-2. tisícročie pnl). Navyše predčila ich svojou veľkosťou (približnou veľkosťou dnešného Peru).

Vtedajší obyvatelia Indie boli, podľa nálezísk v Malvate - severne od Mumbaja/Bombay, na vysokom stupni vyspelosti. Svedčia o tom vykopávky stavebnej techniky, dláždené ulice, verejné kúpele a kanalizácia, výroba

a spracovanie kovu, vyspelé zbrane, remeselná výroba ai. Ich ***písmo,*** zachované na nespočetných pečatiach - *dodnes nerozlúštené* - určite skrýva mnohé tajomstvá histórie ľudstva.

P**ripomeňme si ešte, že to bola India, ktorá** dala ľudstvu *ryžu,* (dnes je jej hlavným svetovým producentom), *bavlník, koreniny, cukrovú repu, domácu hydinu, šachy i desiatkovú sústavu,* ktorá sa s určitými úpravami dostala k nám cez arabské štáty.

Okolo r. 1500 pnl harappská ríša zanikla. Tieto udalosti už zachovali védy – staré posvätné knihy a spevy Indov, známe aj ako šruti (vypočutý kozmický zvuk),. Védska doba, jej náboženské mýty, filozofia, brahmanský právny kódex a sociálne delenie spoločnosti na varny/kasty sa stali hlavným zdrojom celoindických tradícií, sociálnych a náboženských ideí, predovšetkým pokračovateľa védskeho náboženstva *hinduizmu*. Toto dnes bežné nazvanie prevzali z perzštiny Angličania. Správny názov pre hinduizmus je *Sanatana Dharma* = *večná pospolitosť*. Najvýznamnejšie hinduistické náboženstvá sú Šivaizmus, Višnuizmus a Šaktizmus.

V tomto zobrazení božstva Šivu i iných božstiev s viacerými polohami rúk, či iných častí tela, sú typicky vyjadrované náznaky ich pôsobenia vo viacerých oblastiach - istý multiprofesionalizmus.

Na indickú spoločnosť mal veľký vplyv budhizmus, ktorého zakladateľom bol indický princ Siddhártha Gautama, neskôr známy ako Budha (aj Buddha) – *osvietený*, ktorý teraz patrí , rovnako ako hinduizmus, medzi najrozšírenejšie náboženstvá v ďalších štátoch Ďalekého Východu, hlavne Číny.

Pre nás Stredoeurópanov je pozoruhodné to, že dravé vpády a dlhotrvajúca nadvláda mongolských dynastií – Mughalov/Mogulov – neviedli k záhube Indov a zániku Indie. Naopak, oni sa v nej adaptovali a stali sa jej súčasťou v širokom slova zmysle. Všeobecne je nakoniec známe, že za čias ich panovania India prekvitala aj na poli kultúry, o čom svedčia mnohé pamiatky, vrátane svetoznámej mramorovej perly – Tádž Mahalu – v Agre.

Koloniálnu expanziu do Indie z Európy začali Portugalci pod velením Vasco

de Gamu v r. 1498. Po nich prišli Holanďania, Francúzi a najrozsiahlejšie a najdlhšie tu pôsobili Briti – *vytvorením Východoindickej spoločnosti r. 1600.* Za 100 rokov táto dravá inštitúcia Britov ovládla takmer celú Indiu. Jej panstvo skončilo až v roku 1858, keď vládu v Britskej Indii prevzala priamo kráľovná, ktorá sa v r. 1877 vyhlásila za indickú cisárovnú.

Novodobé indické národné hnutie, ktoré začali bengálski vlastenci v 20. rokoch 19. storočia, dosiahlo úspechy najmä vytvorením *Indického národného kongresu (NKI).* Jeho prvým predstaviteľom sa stal merathský učenec a novinár *B. G. Tilak.* NKI vyhlásil požiadavku politickej autonómie, podpory domáceho priemyslu a bojkotu britských výrobkov.

Po Tilakovej smrti sa hovorcom a predstaviteľom NKI stáva *Mahatma K. Gándhí.*[28] Presadil osobitnú formu boja za oslobodenie *„satjagraha„ - nespolupráca s koloniálnou nadvládou, ktorá vrcholí **15.8.1947,*** keď sa India a Pakistán (Západný a Východný) stávajú na základe Mountbattenovho plánu (posledný vicekráľ) nezávislými domíniami. **26. 1. 1950** vznikla Indická republika. Prvým predsedom vlády sa stal Džawaharlal Néhru (1947-1964).

Aktuálne pozície Indie vo svetovej ekonomike a spoločnosti

Indická republika je rozlohou (3,287,263 km^2) siedmy najväčší štát sveta. Jej územie spadá do ôsmich klimatických pásiem. Monzúnové dažde sú spoločné pre všetky oblasti, no obdobie dažďov sa v nich začína v odlišnom čase. Vyše 57 % rozlohy Indie tvorí poľnohospodárska pôda, čo bude pre Indiu i v budúcnosti trvalou komparatívnou výhodou.

Politicky sa územie Indie člení sa na 29 zväzových štátov a 6 zväzových teritórií. Na čele Indie je prezident, v súčasnosti prezidentka *Pratibha Devisingh Patil* a Rada ministrov, ktorá zodpovedá parlamentu. Parlament IR je zložený z prezidenta a 2 snemovní - *Snemovne štátov* /Rajya Sabha/ a zo *Snemovne ľudu* /Lok Sabha/.

28 Terajšou predsedničkou/prezidentkou NKI je Sonia Gándhiová, manželka bývalého premiéra Radžíva Gándhiho

Výkonná moc IR je sústredená hlavne v rukách predsedu vlády. V súčasnosti je ním bývalý minister financií *Manmohan Singh*, ktorý sa podieľal začiatkom 90. rokov na .začatí zásadných ekonomických reforiem v Indii.

Mohutnejúci ľudský a materiálny potenciál

Dnešná India je *počtom **1,1 miliardy obyvateľov** (od r. 2007*) druhým najľudnatejším štátom sveta a označuje sa za *najväčšiu demokraciu sveta.* Priemerná dĺžka života sa tu zvýšila za 20 rokov až o 15 rokov. Priemerný vek obyvateľa je 24 rokov, čo ju zas radí k jedným z najmladších. Predpokladá sa, že pri súčasnom tempe rastu populácie bude v Indii v roku 2050 žiť viac ľudí ako v Číne. India je dlhodobo charakteristická pomerne vysokým prírastkom obyvateľstva, i keď miera pôrodnosti sa postupne znižuje.

Indická republika má ***bohaté zdroje nerastných surovín*.** Nachádzajú sa tu štvrté najväčšie zásoby *uhlia* na svete (248 mld. ton), ako aj významné ložiská *železnej rudy* (piate najväčšie zásoby na svete (13 mld. ton), druhé najväčšie zásoby na *mangánovej rudy* (160 mil. ton), *bauxitu* - štvrté najväčšie zásoby na svete (2,4 mld. ton), *titánovej rudy* a *chrómu* - tretie najväčšie zásoby na svete (57 mil. ton). Významné sú tu *ložiská medených rúd,* čiastočne ložiská rúd *farebných kovov.* Rozsiahla je ťažba *vápenca* a tiež *diamantov*. Menej významné sú ložiská a ťažba ropy a zemného plynu.

Terajšiu etapu Indie označujú indickí ekonómovia za obdobie *liberalizácie a intenzívneho rozvoja* hospodárstva. Indická ekonomika vykazuje výrazný a trvalý rast už takmer dve dekády - približne 6,5 % (v polroku 2003-2004 to boli 8,4% rastu HDP). Indická rupia je stabilná, devízové rezervy prekročili 100 mld USD a naďalej rastú, takže indická ekonomika patrí celosvetovo k najrýchlejšie rastúcim. A možno opodstatnene súhlasiť s ekonómami, ktorí predpokladajú, že štruktúra svetovej ekonomiky už v roku 2020 sa bude od terajšej podstatne líšiť a India sa bude nachádzať v popredí svetového hospodárstva. Očakáva sa, že napriek terajšej finančnej kríze *banky napomôžu proaktívnu stimuláciu rastu podporou malých a stredných podnikov a podporou potravinárskeho priemyslu*. Tomu by malo napomôcť zlepšenie *vzdelania pre podnikanie* (entrepreneurship education) na

stredných školách i univerzitách, dynamizácia kapitálového trhu a mnohé ďalšie aktuálne opatrenia.

Vzostup priemyslu, produkčnej sféry i služieb

V rozvoji *priemyselnej výroby a moderných technológií* dosiahla India veľký pokrok. Má mnohopočetný potenciál technicky vzdelaných ľudí. V niektorých oblastiach sa zaraďuje medzi rozhodujúce štáty sveta, najmä v oblasti atómovej energie, rozvoja leteckého priemyslu, software, satelitnej techniky, oceánografie a ťažby ropy z morského dna.

Na veľkom vzostupe je v Indii v posledných rokoch *automobilový priemysel,* prenikajúci už aj na iné kontinenty a priemysel automobilových súčiastok (viď. tab. 1) Ďalej je to *oceliarsky priemysel*, s tradične silnou domácou základňou, podobne tiež *strojárstvo a elektronický priemysel a – rozsiahly zbrojný sektor.*

Textilný a odevný priemysel, patriaci medzi kľúčové odvetvia indickej ekonomiky má predpoklady udržať si dominantné postavenie nielen v domácom hospodárstve, ale udržať si významné postavenie i vo svetovej ekonomike. Podobne sa očakávajú sľubné perspektívy pre rozvoj petrochémie a výrobu umelých hnojív (eventuálna kooperácia so SR v tejto oblasti je dlhodobo v riešení).

Tabuľka 1: **Trend výroby automobilov v Indickej republike (kusy)**

Kategória	2002-03	2003-04	2004-05	2005-06	2006-07	2007-08
Osobné vozidlá	72333	98956	1209876	1309300	1545223	1762131
Úžitkové vozidlá	203697	27504	353703	391083	519982	545176
Trojkolesové vozidlá	276719	356223	374445	434423	556126	500592
Dvojkolesové vozidlá	5076221	5622741	6529829	7608697	8466666	8026049
Súhrn spolu	**6279967**	**7243564**	**8467853**	**9743503**	**11087997**	**10833948**

Zdroj: Society of Indian Automobile Manufacturers, www.siamindia.com/scripts/production-trend.aspx

Tradične silné pozície aj v dlhodobej perspektíve si udržuje *kožiarsky a obuvnícky priemysel, výrobu šperkov, nábytku,* čiastočne *sklársky priemysel,* v týchto odvetviach by mohli slovenskí podnikatelia nájsť *perspektívnych partnerov.*

Veľké perspektívy silného rastu v dlhodobom výhľade má však *indický farmaceutický priemysel*, ktorého význam je podtrhnutý vysokou podnikateľskou aktivitou súkromného sektora.

India patrí medzi skupinu šiestich štátov s vybavením pre vypúšťanie družíc a je na poprednom mieste medzi tými, ktoré sa podieľajú na rozvoji vesmírnej technológie. Indická organizácia pre rozvoj vesmíru *(ISRO*) nedávno vypustila tretí satelit na „diaľkové snímanie" a ako prvý je určený *len na mapovanie Zeme.* Stelesnením progresu Indie v technických vedách a mohutnejúcom priemysle je *vypustenie rakety Chandrayaan-1, ktorá vstúpila na obežnú dráhu Mesiaca.* Bolo to po prvý raz, keď sa 22. októbra 2008 indická raketa odpútala od zemskej príťažlivosti. Cieľom dvojročnej misie bez ľudskej posádky je *vytvoriť trojdimenzionálnu detailnú mapu mesačného povrchu a jeho minerálnych, chemických a topografických charakteristík. Energiu získava z jediného solárneho panelu.* Jej súčasťou je aj tridsaťkilogramový pristávací modul, ktorý materská loď vypustí na mesačný povrch. Moon Impact Probe (MIP) bude počas cesty na Mesiac nahrávať videozáznamy a merať zloženie mesačnej atmosféry. Okrem toho na Mesiaci umiestni indickú zástavu.

Výrazný vzostup sektoru služieb

V reformnom období od začiatku 90-tych rokov 20. storočia a začiatkom 21. storočia najvýraznejšie rástol práve sektor služieb, do ktorého spadá obchod, doprava a komunikácie, finančníctvo, poisťovníctvo, podnikateľské služby, služby nehnuteľností, verejná správa, turizmus, hotelierstvo. Dôležitým sektorom služieb z hľadiska ekonomického aj šírenia indickej kultúry a propagácie štátu v zahraničí sú *médiá a zábavný priemysel* (napríklad filmový priemysel). Jedným z najrozsiahlejších sektorov služieb z hľadiska devízových príjmov a stimulácie rastu a rozvoja ostatných ekonomických sektorov je *cestovný ruch.*

Podiel IR na svetovom exporte služieb tvoril v roku 2006 2,3 %, ale očakáva sa, že do *roku 2012 sa strojnásobí na 6 %,* ak sa udrží súčasné tempo ich ročného rastu.

Grandiózna výstavba infraštruktúry

Osobitná pozornosť je v Indii venovaná výstavbe infraštruktúry. Skutočne grandiózny je program výstavby *cestnej siete* a *program energetický,* ktorý by mal *do roku 2020 strojnásobiť terajšiu ročnú produkciu Indie.* Okrem konvenčných zdrojov sa má zvýšiť podiel nekonvenčných energetických zdrojov, aby sa posilnila energetická bezpečnosť štátu. Tak terajšia jadrová kapacita 2.700 megawattov by mala do r. 2020 vzrásť na vyše 20.000 megawattov. Výstavba jadrových elektrární má byť koordinovaná s odsoľovacími zariadeniami morskej vody na zabezpečenie dostatku pitnej vody. Ráta sa tiež s vybudovaním veľkých solárnych fariem o kapacite 800 až 100 MW v mnohých oblastiach, aby sa zabezpečili energetické požiadavky.

Významnú úlohu majú pritom zohrať akademické, výskumné a vývojové inštitúcie, ktoré sú rezervoármi vedomostí. India programuje výpad do *nanotechnológií a biotechnológií*. Do svetovej špičky má ambície sa dostať už v nastupujúcej dekáde. Vedecká komunita by si pritom mala nielen uvedomiť, ale snažiť sa presadiť u svojich vlád, že konkurencieschopnosť sa dosiahne len integráciou partnerských programov univerzít, vedeckovýskumných organizácií a priemyslu. Celkovou dĺžkou približne 3,3 milióna km má ***India druhú najhustejšiu cestnú sieť na svete,*** V súčasnosti zavádza do praxe *najrozsiahlejší projekt v oblasti infraštruktúry na svete*, tzv. *Národný projekt rozvoja diaľnic* (National Highway Development Programme). Hlavná časť tohto programu, *Zlatý štvoruholník* predstavuje obnovu a vybudovanie *6000 km 6-prúdovej diaľnice,* spájajúcej štyri hlavné veľkomestá Dillí, Bombaj, Chennai a Kalkatu. Okrem toho sa buduje *7000 km diaľnic spájajúcich severo-južný (zo Srinagaru po Kanyakumari) a východo-západný koridor (zo Silcharu do Porbandaru).*

India patrí rozsahom telekomunikačnej siete medzi 10 špičkových štátov sveta. Je tiež jedným z najviac deregulovaných telekomunikačných trhov na svete. Má vyše 48,93 miliónov pevných telefónnych pripojení, s nárastom

9 % ročne, a viac ako 75,92 miliónov pripojení cez mobilné telefóny, čo je nárast o 58 % v roku 2005.

India je šiestym najväčším producentom energie na svete. S podporou 57 projektov v súkromnom sektore až do výkonu 30 000 MW, zriadením nezávislého centrálneho regulačného orgánu a vytvorením príležitostí pre zahraničné investície v celkovej výške takmer 73 miliárd USD, sa odvetvie energetiky naďalej rozvíja tak, že predstavuje dôveryhodnú oblasť pre reformy.

Agrosektor – potraviny

V stupňujúcich sa obavách o dostatok potravín pre svetovú populáciu je pre Indiu komparatívnou výhodou, že na jej území sa nachádza *desatina svetovej ornej pôdy*. India patrí medzi štáty *s najväčším rozsahom zavlažovanej pôdy na svete.* V súčasnosti sa tu začína s obrovským projektom v oblasti infraštruktúry, ktorým sa má dosiahnuť ďalšie zvýšenie poľnohospodárskej výroby, a to pomocou prepojenia všetkých veľkých indických riek. Pritom *India je už teraz jedným z najväčších svetových výrobcov potravín* s ročnou produkciou 600 miliónov ton. Patrí jej *prvé miesto na svete v produkcii mlieka, čaju a cukrovej trstiny*. Je druhým najväčším producentom ovocia, zeleniny, ryže, pšenice a podzemnice olejnej a patrí medzi piatich najväčších producentov kávy, korenín, obilnín a olejnatých semien.

Účinnú podporu agrosektoru orientovali indickí stratégovia aj vo forme programu *zdvojnásobenia priemerného príjmu indických farmárov do roku 2010.*
V stabilnom politickom a makroekonomickom prostredí je pozoruhodná *stredná indická vrstva so svojimi 400 miliónmi* a ich stále rastúcou kúpnou silou, čo poháňa dopyt, konkurencieschopnosť a produktivitu. Pokračujúci rozvoj a modernizácia indickej výroby podporuje dopyt po dovoze investičných prostriedkov a technológií. Vzdelaná a schopná indická pracovná sila spôsobila významnú zmenu v odvetvovej skladbe HDP. Odvetvia služieb sa už teraz podieľajú takmer na polovici HDP Indie. K zvýšeniu konkurencieschopnosti Indie v celosvetových reláciách nesporne

prispeli od začiatku 90. rokov pokračujúce progresívne ekonomické reformy.

Prehlbovanie spolupráce Európskej únie s Indiou

EÚ je hlavným zahraničným investorom a najväčším obchodným partnerom Indie. V novembri 2004 sa EÚ a India. dohodli na strategickom partnerstve. Okrem iného zahŕňa spoluprácu v oblasti technológií, ekonomiky, boja proti terorizmu a tiež spoluprácu v oblasti cestovného ruchu, kultúry. Postavenie strategického partnera voči EÚ v súčasnosti majú okrem Indie len USA, Kanada, Japonsko, Rusko a Čína. Zo strany Únie znamená tento krok uznanie rastúcej geopolitickej dôležitosti Indie. EÚ a India sa tiež dohodli na otvorení dialógu o odzbrojení a nešírení zbraní hromadného ničenia a na pravidelných stretnutiach venovaných riešeniu konfliktov, mierovým operáciám a obnove. Predmetom rokovaní bolo i posilnenie parlamentnej spolupráce, ďalej kultúrnej spolupráce a výmenných pobytov študentov. Obidve strany sa zaviazali i k úzkej spolupráci v otázkach životného prostredia. Prvým konkrétnym príkladom užšej spolupráce je prísľub Indie, že sa zapojí do niekoľkomiliardového európskeho projektu satelitného navigačného systému Galileo.

India v procesoch integrácie a neoregionalizácie

Indická republika je členom OSN a celého radu kľúčových medzinárodných organizácií. Medzištátnych aj mimovládnych. Je jedným z potenciálnych kandidátov na miesto stáleho člena Bezpečnostnej rady OSN. Svojim piatym najväčším svetovým trhom*, zohráva stále významnejšiu úlohu v medzinárodných vzťahoch regiónu juhovýchodnej Ázie a vo svetovej politike i svetovom hospodárstve.*

K významným krokom v rámci bilaterálnych vzťahov sa popri rozvíjaní vzťahov s takmer všetkými štátmi sveta radí v ostatných rokoch *rámcová dohoda Indie s Brazíliou,* ktorú podpísal bývalý premiér Indie Atal Behari Vajpeji a brazílsky prezident Luiz Inácio da Silva, ktorá sa vzťahuje na zónu voľného obchodu *MERCOSUR* (Argentína, Brazília, Paraguaj, Uruguaj). Dohoda prispela k vytvoreniu oveľa rozsiahlejšej zóny voľného obchodu. Razantný postup obidvoch strán je pozoruhodný aj preto, že na uvedenom stretnutí predstaviteľov Indie a Brazílie bolo podpísaných

ďalších 6 bilaterálnych dohôd, týkajúcich sa obchodu, cestovného ruchu, kultúry a aj kozmonautiky.

V multilaterálnej polohe India svoju veľmocenskú váhu prezentuje aktívnou účasťou na formovaní *transnacionálneho štvorspolku **B**razília-**R**usko-**I**ndia-**Č**ína* - BRIC, ktorý za relatívne krátky čas nadobudol rešpekt vo svetovej ekonomike a v medzinárodných vzťahoch.
Stretnutie lídrov BRICu v roku 2008: Manmohana Singha (India), Dmitrija Medvedeva (Rusko), Hu Jintaoa (Čína) a Luiza Inácia Lula da Silvu (Brazília) vyjadrilo, o. i., stúpajúcu váhu neoregionalizácie v procese jednostranne ponímanej globalizácie.

Nesporný progres v rozvoji doteraz typických rozvojových štátov Číny a Indie začína u niektorých ľudí v Európe i Amerike vyvolávať isté obavy. Prepojenie oboch ázijských gigantov, Indie a Číny (slang. „Čindia“), stále viac zamestnáva politikov, národohospodárov a podnikateľov. Vynárajú sa otázky či je *„ČINDIA“* vízia, alebo reálna možnosť? Faktom je, že hoci obidva štáty iba donedávna mali územné spory, začínajú čoraz intenzívnejšie spolupracovať. Obidve mocnosti majú pomerne veľa spoločného. Číne ako aj Indii prudko narastajú energetické potreby, ktoré sa snažia aj spoločne riešiť. Rovnako obidve zápasia s chudobou a nerovnomerným vývojom.

A v neposlednom rade, obe majú populáciu, ktorá spolu predstavuje takmer polovicu populácie našej planéty! Pre oba štáty je spolupráca jedným z reálnych východísk. Tak Čína bola nútená v roku 2004, prvýkrát od roku 1984 dovážať potraviny. Je to dôsledok rastu počtu obyvateľov i stúpajúcej životnej úrovne. Číňania dnes oproti minulosti spotrebovávajú podstatne viac živočíšnych produktov. V Indii je poľnohospodársky sektor rozsiahlejší ako v Číne. Môže byť teda pre Čínu vhodným dodávateľom potravín. Na druhej strane môže India nakupovať v Číne vyspelejšie technológie pre zefektívnenie svojho poľnohospodárstva.

Všetky, tu len naznačené, tendencie nám dávajú možnosť dospieť k predbežnému záveru, že, tak ako v doterajších dejinách aj v súčasnosti existujú a vzájomne sa prelínajú všetky tri uvedené typy svetového poriadku: uni-, tria- i multipolárny.

Vývoj i, alebo práve pri prehlbovaní globálnej krízy potvrdzuje, *že regionalizácia a glokalizácia sú alternatívami, či protiprúdom globalizácie*. Takže *nie uni, ale multipolárny systém* zrejme je najlepšou perspektívu pre postupné vytváranie rovnakých príležitostí pre všetky regióny, štáty i jednotlivcov našej planéty. Bude to však proces dlhodobý a ako ukazuje posledný vývoj medzinárodných vzťahov, nebude núdza o nečakané zvraty v ňom.

A rovnako je zrejmé, že indický mohutný sloní pochod k progresívnemu vývoju modernej spoločnosti na základe historického duchovného bohatstva už nikto nezastaví. Preto je v záujme nás v centre Európy aj mohutného štátu Indov na Ďalekom Východe nachádzať svojich analogických partnerov – profesijných, územných, duchovne blízkych, vzájomne sa lepšie poznávať a na obojstranný prospech efektívnejšie spolupracovať.

Pretrvávajúce problémy i perspektívy

Náboženstvo, či presnejšie náboženstvá, hrali v dávnej histórii i do dnešných čias v indickej spoločnosti významnú úlohu. To, že hinduisti veria, že človek môže reinkarnovať vo forme zvieraťa, vedie značnú časť populácie k vegetariánstvu, k tolerancii a ochrane posvätných kráv i na frekventovaných komunikáciách miest. Pretrváva i tradičné nosenie obetných darov do chrámov a pod. Podľa niektorých západných odborníkov a má náboženstvo v Indii veľký podiel na preľudnenosť, veľkú chudobu a náboženské nepokoje.

India na ceste do toptriády

Napriek uvedeným skutočnostiam očakávajú indickí i zahraniční ekonómovia (vrátane Indického ekonomického bulletinu Ázijskej rozvojovej banky 2005) a politickí predstavitelia prevahu dynamizujúcich faktorov. A to až do tej miery, že ***India by už do roku 2035 mala zaujať jedno z miest vo svetovej toptriáde, po Číne a USA***.[29]

29 Ladislav Lysák: Radikálne zmeny vo svetovej ekonomike - na póloch toptrianglu India, In Siločiary č. 11 2005

Graf 1

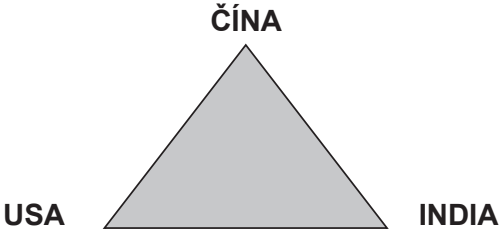

Podiel Číny vo svetovom hospodárstve by mal dosiahnuť 60 percent, USA 16 % a podiel Indie 14,3 percenta. India bude pravdepodobne väčším ťahúňom rastu ako šesť najväčších štátov Európskej únie.

Výsledky a perspektívy rozvoja slovensko-indických vzťahov

Indická republika patrí medzi našich najdôležitejších mimoeurópskych obchodných partnerov. V roku 1994 konštituovaná Medzivládna komisia pre hospodársku a obchodnú spoluprácu medzi SR a Indiou uskutočnila šesť zasadnutí. Siedme zasadnutie MVK je plánované v roku 2009 v SR. V rámci tohto stretnutia sa predpokladá vytvorenie spoločnej komisie na podporu spolupráce v oblasti obranného priemyslu, ktorá by mala prispieť k presadeniu sa slovenských subjektov na indickom trhu. SR má v súčasnosti prioritný záujem zvíťaziť v tendri na dodávku samohybných húfnic pre indickú armádu v celkovej hodnote okolo 1 mld. USD. Okrem medzivládnej úrovne sa uskutočňujú aj priame kontakty medzi podnikateľskými subjektmi a obchodnými komorami oboch štátov, napr. koncom roka 2008 sa uskutočnila podnikateľská misia Trnavskej obchodno-priemyselnej komory v Indii. V r. 2007 bolo zriadené regionálne zastúpenie Indicko-slovenskej obchodnej komory v Chennai, hlavnom meste indického zväzového štátu Tamil Nadu.

Tabuľka 2 **Obchodná výmena SR - India (v mil. USD**)

Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	1.- 10. 2008
Vývoz SR	30,386	24,476	33,800	39,50	25,806	57,712	89,159
Dovoz SR	38,643	45,070	79,700	84,50	109,807	169,924	122,864
Obrat	69,029	69,546	113,500	124,00	135,613	227,636	212,023
Bilancia	- 8,257	-20,594	-45,900	-45,00	-84,001	-112,212	-33,706

zdroj: MH SR

Predbežné výsledky zahraničného obchodu za rok 2008 naznačujú, že sa postupne darí znižovať pasívne saldo obchodnej bilancie. V porovnaní s rovnakým obdobím (január – október) 2007 sa dovoz do SR pohybuje na úrovni 83,5% a vývoz 184,5%.

O rezervách zahraničnoobchodných vzťahov SR s Indiou veľa napovedajú nasledujúce 2 grafy:

Graf 2

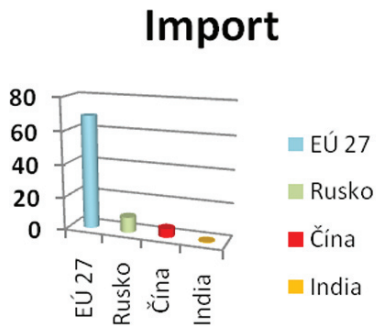

Zdroje: Podľa údajov ŠÚ SR

Graf 3

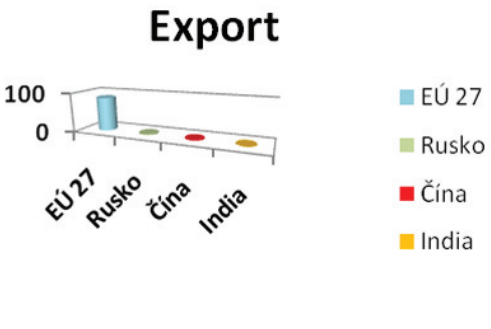

Zdroje: Podľa údajov ŠÚ SR

SR má v Indii zriadené dva honorárne konzulárne úrady: HK so sídlom v Kalkate (od r. 2002) a HK so sídlom v Bombaji (od r. 2004). SR má záujem na rozšírení siete honorárnych konzulátov. V procese zriaďovania je HK v Bangalore a v perspektíve sa uvažuje o HK Chennai.

V rámci spolupráce v oblasti školstva a kultúry existujú medzi našimi štátmi určité rezervy. SR poskytuje Indii vládne štipendiá (1 magisterské a 2 doktorandské), ktoré však indická strana väčšinou nevyužíva s poukazovaním na slabé finančné krytie. Národný štipendijný program SR na podporu mobilít študentov, doktorandov, vysokoškolských učiteľov a výskumných pracovníkov (začal v roku 2007) je však možné považovať za úspešný. V jeho rámci sa doteraz uskutočnilo okolo 20 niekoľkomesačných pobytov. Na základe dohody o spolupráci v oblasti kultúry a umenia sa v decembri 2007 uskutočnili tri vystúpenia tanečného súboru „Štúdio tanca“. V januári - februári 2009 sa v troch indických mestách (Chennai, Dillí, Kalkata) uskutočnila výstava modernej slovenskej grafiky (37 autorov).

Napriek tomu je aktívnejšia kultúrna výmena aj naďalej ovplyvnená finančnou náročnosťou a vzdialenostným faktorom. Mimo oficiálneho programu spolupráce sa však každoročne uskutočňujú viaceré kultúrne podujatia organizované samostatne ZÚ (prezentácie, výstavy, krsty kníh, komorné koncerty a recitály) alebo v spolupráci s ďalšími ZÚ členských štátov EÚ, najmä filmové festivaly a výstavy).

Záver

India veľa dala svetu v dávnej minulosti, prešla zložitým vývojom v porobe i po nadobudnutí plnej samostatnosti v roku 1950. Od začiatku roku 1991 nastúpila cieľavedomú cestu dynamického rozvoja cestami primeranými jej potenciálu i medzinárodnému prostrediu. S predpokladom už v prvej polovici 21. storočia postúpiť na jeden z vrcholov svetovej toptriády. Ako najväčšia demokracia sveta môže výraznou mierou prispieť k trvalo udržateľnému rozvoju svetovej ekonomiky a demokratizácii spoločnosti.

Vzhľadom k doterajším dobrým bilaterálnym vzťahom Slovenska s Indiou a predpokladanej dlhodobej perspektíve ich prehlbovania, je plne opodstatnené zaradiť túto spoluprácu medzi prioríty zahraničnej politiky Slovenskej republiky s predpokladom obojstranného prospechu v hospodárskej, vzdelávacej, vedecko-výskumnej, spoločenskej, kultúrnej i v rade ďalších oblastí.

Zdroje

Aleksanyan, T.: India v kontexte strednej Ázie: Jej účasť vo „Veľkej hre", in Zborník výstupov v rámci výskumného projektu VEGA 1/0862/08, v tlači

Grešš, M.: Vývoj vzťahov Európskej únie s Indickou republikou, in Zborník výstupov v rámci výskumného projektu VEGA 1/0862/08, v tlači

Hupková, M.: Príčiny, dynamika a dôsledky aktuálneho vývoja v rozvojovom svete na svetové hospodárstvo**,** Diplomová práca, Fakulta medzinárodných vzťahov, Ekonomická univerzita, jún 2008

Jalan, B.: The future of India - Politics, Economics And Governance, Viking/Penguin Books India, 2005

Lipková, Ľ. a kol.: Ekonomika rozvojových štátov. Bratislava, EKONÓM, 2005.

Lysák, Ladislav: Megatrendy prvých dekád 21. storočia. In: kol. aut.: Zborník. Bratislava, FMV EU, 2006, s. 397-412

Lysák, L.: Rozvojové štáty vo svetovom hospodárstve - India. In: Rosenberg: Vývojové tendencie svetového hospodárstva. Časť III. B. Bratislava, EKONÓM, 2004, str. 170-213

Lysák, L.: Historický vývoj, faktory rozvoja Indie vo svetovej ekonomike a slovensko-indických vzťahov, in Zborník výstupov v rámci výskumného projektu VEGA 1/0862/08, v tlači

Palkhivala, N. A.: We, the Nation – the Lost Decades, 1994, U.B.S. Paperback. U.B.S., 1994

Sen, A.: Inequality Reexamined. Harvard University Press, 1995

Škvrnda, F.: Pozícia Indie vo svetovej politike a jej bezpečnostné aspekty. (Konferencia Smolenice 2008, v tlači)

Veggeland, N.: Neo-Regionalism: Planning for Devolution, Democracy and Development, Høgskolen i Lillehammer, Forskningsrapport no. 52, 2000

Internet

www.ficci.in
www.forbes.com
www.thaindian.com/newsportal/lifestyle/india-and-central-asia-need-to-stay-engaged-says-ex-envoy_1008859 2.html
www.siamindia.com/scripts/production-trend.aspx

Dinesh Rai

Perspektívy vytvárania synergie medzi MSP v Indii a na Slovensku

Námestník Ministerstva mikro-, malého a stredného podnikania,
vláda Indickej republiky
e-mail: secretary-msme@nic.in

Abstrakt

Slovensko a India môžu posilniť vzájomnú prepojenosť sektoru MSP a položiť základy pre väčší bilaterálny obchod a investície. Členstvo Slovenska v EÚ ponúka veľký potenciál indickým MSP, ktoré by radi prenikli na trhy krajín EÚ. Slovensko môže pomôcť s budovaním kapacít indických mikro, malých a stredných podnikov pri zameraní sa na trhy EÚ. Taktiež, India môže postaviť školiace a inkubačné centrá pre slovenské MMSP.

Kľúčové slová: Mikro, malé a stredné podniky, schémy podpory MSP, vzájomný obchod, príležitosti.

Abstract

Slovakia and India can strengthen the connectivity of their SME sectors and build the foundations for greater bilateral trade and investment. Slovakia's membership of EU offers high potential to Indian SMEs wishing to access EU markets. Slovakia can help in capacity-building in India for MSMEs to address the EU markets. Likewise, India can also set up training and incubation centers for MSMEs in Slovakia.

Key words: Micro, small and medium enterprises, SME support scheme, bilateral trade, opportunities.

Perspektívy vytvárania synergie medzi MSP v Indii a na Slovensku

Indická ekonomika po svetovej hospodárskej recesii

Globálna hospodárska kríza je udalosťou tohto roka, pretože krajiny podávajú slabé hospodárske výkony. Skutočnosť, že svetová ekonomika je v horšom stave ako sa pôvodne odhadovalo, je očividná. Príjmy, ktoré vykázovala svetová ekonomika za posledných päť rokov, sú značne narušené. Bohatstvo z cenných papierov, nehnuteľností a iného majetku sa znížilo a mnoho medzinárodných finančných spoločností čelí ťažkým výzvam. Nárast svetového obchodu dosiahne podľa očakávaní a odhadov najnižšiu úroveň v nadchádzajúcom roku. Likvidita, ktorá zaplavila trh, aby ho mohla zásobovať v časoch rozmachu, je obmedzená a svetová dôvera sa otriasa. Vo väčšine krajín začali vlády investovať do súkromného sektoru kvôli jeho opätovného naštartovaniu, ktorý podľa očakávaní vyslobodí z pút tvorivú silu súkromného sektora a pozdvihne výkonnosť ekonomiky.

Napriek nedávnej celosvetovej hospodárskej kríze, si indická ekonomika viac-menej zachováva svoju robustnú krivku nárastu. S pozitívnymi ukazovateľmi, akými je tempo rastu HDP (medzi 7 a 8 % za posledné štyri roky), náležité devízové rezervy, robustný kapitálový trh, rozsiahle financovanie budovania infraštruktúry, priaznivé investičné prostredie a obrovský vnútorný trh pre spotrebný tovar, sa India stala poprednou destináciou pre zahraničné investície. Nasledovné dôležité faktory robia Indiu vhodnou pre zahraničné investície:

- India je jedným z najväčších výrobcov poľnohospodárskych komodít.
- Produkčné možnosti v rámci takmer všetkých segmentov.
- Vysoko kvalifikovaná a vzdelaná pracovná sila, vrátane inžinierov, manažérov, účtovníkov a právnikov.
- Stále narastajúca spotrebiteľská základňa s vysokým dopytom po tovaroch a službách.
- Silný finančný systém zahŕňajúci rozsiahlu sieť bánk, niekoľko národných a štátnych finančných inštitúcií, ako aj prekypujúci kapitálový trh. Balíček menových a fiškálnych stimulov spolu s liberálnymi a progresívnymi stratégiami dopĺňajú túto štruktúru.
- India postupuje v zmysle stratégie medziregionálnej integrácie, čo môže poslúžiť pre slovenské výrobky a investície ako vstupná brána

do ďalších ázijských krajín.

V po-reformnom období dosiahla krajina vysoké tempo rastu s určitou umiernenosťou v niektorých rokoch (Graf 1.1). Nedávne obdobie je charakterizované vzostupom indickej ekonomiky ako hlavným ťahúňom svetovej ekonomiky. Graf 1.2 jasne ukazuje skutočnosť, že kým rozvinuté ekonomiky zaznamenajú len mierne tempá rastu v nadchádzajúcich rokoch, ázijské krajiny, akými sú Čína a India, budú rásť pôsobivým tempom.

Graf 1.1 Rast indickej ekonomiky

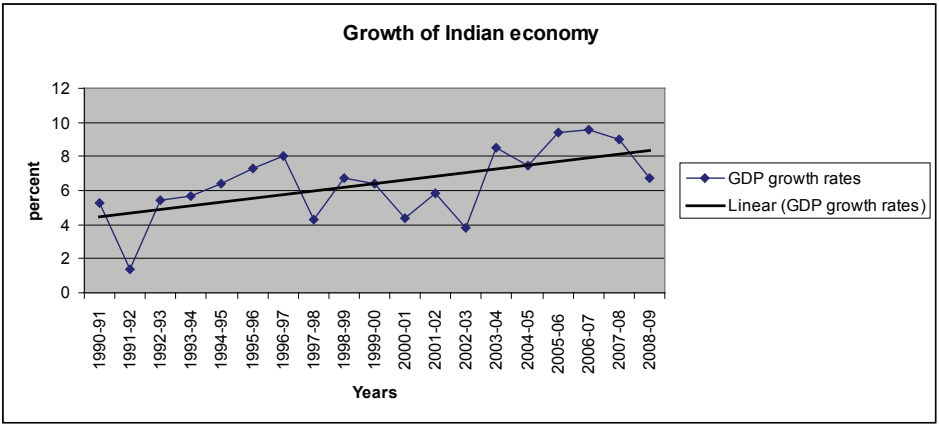

Zdroj: Štatistická príručka indickej ekonomiky, RBI

Podstatné zmeny, vládne stratégie pre rast ekonomiky, narastajúca úloha súkromného sektora a stále viac a viac dôležitá a optimistická obchodná perspektíva majú za následok fakt, že ekonomika sa dostala na vyššiu trajektóriu rastu, ktorej priemer sa ustálil na 3% v pred reformnom období, aby sa potom mohol priblížiť ku 9%.

Graf 1.2 Projekcie svetovej ekonomiky

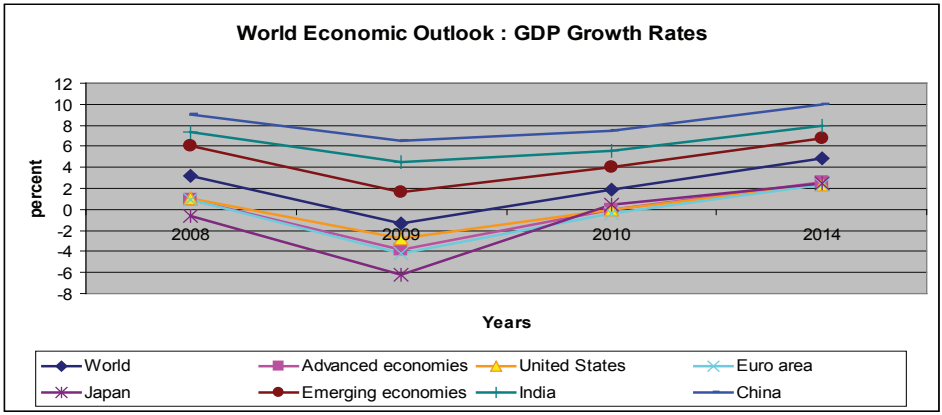

Zdroj: World Economic Outlook, apríl 2009, IMF

Niektoré z hlavných hnacích motorov vysokého rastu HDP sú napríklad výroba, hoteliérstvo, doprava, telekomunikácie a stavebníctvo. Nevídaný rast bol predovšetkým zaznamenaný v špecifických odvetviach priemyslu, ako napríklad obchodné vozidlá, telefonické zariadenia, civilné letectvo a informačné technológie. Čo sa týka produkcie, odvetvie služieb zaznamenalo 54% HDP a priemyselné odvetvie 29% HDP. Poľnohospodárstvo produkuje 17% HDP.

Obzvlášť pozoruhodným faktom je veľkolepý nárast, ktorý si udržuje odvetvie mikro, malých a stredných podnikov (MMSP) v rámci celkovej výrobnej kapacity krajiny. Zameriavame sa na udržanie rastu v rámci sektora MMSP, pretože je rozhodujúcim nielen pre zabezpečenie existujúcich pracovných miest, ale aj pre vytváranie doplnkových pracovných možností.

2.0 Mikro, malé a stredné podniky (MMSP) v Indii

Po vyhlásení indickej nezávislosti v roku 1947 sa hlavným cieľom indickej rozvojovej stratégie stal hospodársky rast založený na sebestačnosti, sociálnej spravodlivosti a zmierňovaní chudoby. Priemyselné stratégie taktiež kládli dôraz na dosiahnutie vysokého tempa rastu, národnej sebestačnosti, budovanie vlastných výrobných kapacít, povzbudzovanie malých podnikov, prinášanie vyváženého regionálneho rozvoja

a znižovanie nerovnosti príjmov. Výsledkom expanzie industrializácie v našej "päťročnici" bolo zvýšenie podielu priemyslu na hrubom domácom produkte (HDP) z 15% z čias nezávislosti na dnešných **29%** .

Počet MMSP je v Indii odhadovaný na **13 mil.**, pričom odhadovaný počet zamestnancov v rámci tohto odvetvia je **42 mil.** Vývoz zo sektoru MMSP podľa odhadu činí viac než **50 mld. USD.** Odvetvie MMSP vytvára približne **45 % produkcie** a podieľa sa na **viac než 40 % národného vývozu** krajiny. Jeho podiel na tvorbe HDP sa pohybuje rovnomerne okolo 8 až 9 %. V posledných rokoch tento sektor pravidelne zaznamenáva vyššie tempo rastu (13 %), v porovnaní s celkovým priemyselným odvetvím, ktoré činí okolo 8,5 %. Indické MMSP produkujú širokú škálu výrobkov, od jednoduchého spotrebného tovaru, až po vysoko precízne konečné výrobky. Dodávateľsky MMSP produkujú a ponúkajú rôzne komponenty a služby, ktoré požadujú veľké podniky.

2.1 Definícia mikro, malých a stredných podnikov v Indii

Mikro, malé a stredné podniky sú v Indii definované podľa investícií. **Súčasná horná hranica investícií pre mikro, malé a stredné podniky je nasledovná:**

Klasifikácia	Výrobné podniky*	Podniky, poskytujúce služby**
Mikro	2,5 mil. INR (50-tis. USD)	1 mil. INR (20-tis. USD)
Malé	50 mil. INR (1 mil. USD)	20 mil. INR (0,4 mil. USD)
Stredné	100 mil. INR (2 mil. USD)	50 mil. INR (1 mil. USD)

*Investičný limit pre závody a strojárstvo

** Investičný limit pre zariadenia

*** 50 INR (indická rupia) = 1 USD

Ustanovenia zákona **Khadi and Village Industries Commission Act** zahŕňajú tiež definíciu "Dedinský priemysel", ktorá predpokladá objem kapitálových investícií do výšky 100-tis. INR (2-tis. USD) na zamestnaného pracovníka. Inštitucionálny rámec na podporu MMSP sa nachádza v prílohe č. 1.

2.2 Politiky MMSP v Indii

Odvetvie mikro, malých a stredných podnikov (MMSP) je v Indii celistvou súčasťou priemyslu. Od začiatku 50. rokov 20. st. India prijala cielenú politiku podpory a rozvoja MMSP z hľadiska ich úlohy spojenej s tvorbou nových pracovných miest, rozširovaním ekonomiky a lepším využívaním zdrojov. Trvalá podpora, poskytovaná tomuto odvetviu formou podnetov, investícií do infraštruktúry a inej pomoci v rámci riešení priemyselnej stratégie, uľahčila odvetviu zaujať popredné miesto v sociálno-ekonomickom rozvoji krajiny. Na zvýšenie konkurencieschopnosti MMSP v súčasnom globálnom prostredí boli v posledných rokoch prijaté niektoré zákony a opatrenia. Niektoré z nich sú uvedené nižšie:

Zákon o rozvoji mikro, malých a stredných podnikov (MSMED) z roku 2006:

Na prvom mieste je prijatie „Zákona o rozvoji mikro, malých a stredných podnikov z roku 2006," ktorý poskyuje základný štatutárny rámec na uľahčenie podpory a rozvoja MMSP a zlepšenie ich konkurencieschopnosti. Zjednodušenie registračného procesu, progresívne úverové stratégie, uprednostnenie vládnych obstarávaní pri výrobkoch a službách MSP, efektívnejší mechanizmus vyrovnávania problémov oneskorených platieb pre mikro a malé podniky sú niektoré z kľúčových bodov Zákona o rozvoji mikro, malých a stredných podnikov z roku 2006.

Úver pre MMSP

Úver je jedna z rozhodujúcich „vstupných surovín" pre podporu a rozvoj mikro a malého podnikania (MMP). V súlade s úverovou politikou vlády je úver pre MMP nevyhnutnou súčasťou Stratégie pôžičiek pre prioritný sektor, ktorou sa riadia banky. Čo sa týka bánk verejného a súkromného sektora, 40 % čistého bankového úveru (NBC) je alokovaného pre prioritný sektor. Strategický cieľ je namierený na zdvojnásobenie čistého bankového úveru v priebehu piatich rokov pre tento sektor a zahŕňa množstvo opatrení, ktoré zlepšia úverovú dostupnosť pre malé podniky prostredníctvom zvýšenia ich bonity pri úverovom hodnotení a zjednodušia prístup k úverovým zárukám, reštrukturalizácií dlhu malých podnikov, ktoré sa nachádzajú v tiesni. Úverový tok do odvetvia MMSP, ktorý bol rozšírený

bankami verejného sektora za posledné tri roky, je uvedený v tabuľke:

(v miliónoch)

Na konci roka	Úver pre odvetvie MMSP (INR)	Nárast oproti predchádzajúcemu roku
Marec 2007	1 845 890 (36 900 USD alebo 27 968 EUR)	25,81 %
Marec 2008	2 479 820 (49 596 USD alebo 37 573 EUR)	34,34 %
Marec 2009	3 122 870 (62 457 USD alebo 47 316 EUR)	25,93 %

Školenie a inkubácia

Vláda Indie organizuje od začiatku 70. rokov 20. st. podnikateľské rozvojové programy pre kvalifikovaných aj nekvalifikovaných pracovníkov, aby ich motivovala a vyškolila. Programy sú organizované prostredníctvom Ministerstva MMSP, rozvojových inštitútov a ich pobočiek po celej krajine. Takéto programy do značnej miery napomáhajú pri šírení nevyhnutných vedomostí medzi potenciálnych podnikateľov, ako aj pri budovaní stabilnej podnikateľskej základne v krajine.

2.3 Hlavné schémy podpory MMSP v Indii

Akonáhle indická vláda uznala úlohu a prínos mikro a malého podnikania pre ekonomiku, hneď na vydala množstvo schém a opatrení, ktoré podporujú toto odvetvie a pomohla tak týmto podnikom úspešne sa podieľať na globálnej tvorbe pridanej hodnoty. Niektoré z významných podnetov sú nižšie uvedené:

Schéma hodnotenia výkonnosti a úveru

Táto schéma predstavuje jedinečný spôsob podpory malých podnikov, čeliacich vnútornej a svetovej konkurencii. Podniky sú hodnotené treťou stranou, menovite národnou alebo medzinárodnou agentúrou. Finančná pomoc sa poskytuje do výšky 75% z nákladov na hodnotenie všetkých hodnotených zložiek. Toto hodnotenie slúži v prospech podnikov viacerými spôsobmi. Napríklad pri hodnotení ich úveruschopnosti, ktorá im napomáha získať úver od bánk rýchlejšie a lacnejšie. Rovnako preveruje ich výkonnosť, ktorá im napomôže pri získavaní objednávok zo zahraničia a od veľkoodberateľov a pri analýze slabých a silných stránok svojich zložiek. Taktiež podnecuje majiteľov na zavádzanie inovácií, ktoré zlepšia ich technickú výkonnosť.

Fondový trust úverovej záruky pre MMSP (CGFTMSE)

Vláda Indie vytvorila fondový trust úverovej záruky pre mikro a malé podniky (CGFTMSE). V súlade so schémou sú úverové prostriedky vrátane terminovaných pôžičiek, fondových a nefondových prostriedkov pracovného kapitálu do výšky 5 mil. INR (cca 100-tis. USD alebo 76-tis. EUR) poskytované členskými pôžičkovými inštitúciami (Member Lending Institutions – MLI) mikro a malým podnikom (v sektoroch výroby aj služieb, vynímajúc maloobchod) garantované do výšky 75 % nezaplateného dlhu.

Pokiaľ ide o pôžičky pre odvetvie mikro podnikov do výšky 0,5 mil. INR (10-tis. USD alebo 7,6-tis. EUR), mikro a malé podniky prevádzkované a/alebo vlastnené ženami a zložky nachádzajúce sa v severovýchodnom regióne (SVR), tak záruky pokrývajú až 80% z dlžnej sumy. Jednorazový poplatok za poskytnutie záruky vo výške 1,00% (v prípade, že úverové prostriedky siahajú do výšky 0,5 mil. INR) a 1,5% (v prípade, že úverové prostriedky presahujú 0,5 mil. INR) schválených úverových prostriedkov (0,75 % pre SVR) a ročný servisný poplatok vo výške 0,75 % je zozbieraný z MLI. Partnerské inštitúcie, ktoré využívajú CGFTMSE sú komerčné banky, regionálne vidiecke banky, Severoindická rozvojová a finančná korporácia, spol. s r.o. atď.

Schéma úverovo-prepojených kapitálových dotácií

Na umožnenie technologickej modernizácie malých podnikov, aby tie mohli čeliť medzinárodnej konkurencii, je poskytnutá dotácia na modernizáciu technologickej základne do výšky 10 mil. INR (200-tis. USD alebo 150-tis. EUR). Dotácia je poskytovaná najviac do výšky 15% z poskytovaného úveru.

Vládne obstarávanie

Podpora mikro a malých podnikov s cieľom zabezpečiť odbyt pre ich výrobky je dôležitou zložkou programu priemyselného rozvoja, ktorý bol prijatý v krajine. Nakoľko je vláda najväčším nákupcom rôznych tovarov, bolo veľmi dôležité vytvoriť špecifický nákupný systém, ktorý by zvýšil podiel výrobkov nakúpených od mikro a malých podnikov (MMP).

Z pohľadu zmien v ekonomickom a priemyselnom smerovaní krajiny sa zmeny existujúcich stratégií predsa len zvažujú, a namiesto ponechania určitých položiek pre exkluzívne obstarávania z MMP, by malo byť alokované len určité percento celkových vládnych nákupov obstarávané z MMP.

Pomoc pri marketingu

MMP majú možnosť zúčastniť sa medzinárodných veľtrhov a výstav za znížené sadzby. Poskytuje sa i náhrada cestovných výdavkov spojených s leteckou dopravou (do určitej výšky). Účasť na výstavách a veľtrhoch a vystavovanie tovaru MMP na takýchto veľtrhoch napomáha MMP dostať sa do pozornosti svetových trhov. Napomáha to nielen pri zvyšovaní vývozu z tohto odvetvia, ale aj pri predaji výrobkov MMP na domácom trhu, čím sa zlepšuje kvalita ich výrobkov v súlade s medzinárodnými štandardmi.

NSIC technológie a inkubačný program

NSIC, organizácia v pôsobnosti Ministerstva MMSP, vlády Indie, podporuje samostatne zárobkovú činnosť tých nezamestnaných, ktorí majú v úmysle

začať vlastnú drobnú podnikateľskú činnosť, alebo si hľadať zamestnanie prostredníctvom školení s cieľom budovať podnikateľského ducha a rozvoja ich zručností. Za týmto účelom NCIS prevádzkuje školiace a inkubačné centrá po celej krajine. Tieto programy sú vytvorené, aby zvýšili povedomie účastníkov o špecifických výrobkoch, nízko-nákladových strojoch a zariadeniach, ktoré im napomôžu začať vlastnú podnikateľskú činnosť a ustáť nátlak zo strany konkurenčného trhu.

Internetový portál o medzinárodnom rozvoji MSP

NSIC nedávno spustila špecializovaný internetový portál o podpore internacionalizácie MSP – www.nsicpartners.com. Webová stránka poskytuje jedinečný priestor, kde si partneri NSIC z 25 krajín vymieňajú poznatky a uľahčujú tým udržateľnú spoluprácu medzi MMSP príslušných krajín. Internetová stránka pomáha vybraným medzinárodným inštitúciám podporujúcim MMSP v šírení kľúčových informácií o marketingu, technologických a investičných príležitostiach pre MMSP po celom svete. Táto internetová stránka predstavuje súhrnný portál, ktorý poskytuje informácie ohľadom zdrojov obchodu, obchodných štatistík, strojárskych výrobcov, investičných príležitostí, indických technológií, atď.

3.0 Obchodovanie s Indiou

3.1 Priame zahraničné investície – Indický prístup[30]

Priame zahraničné investície (PZI) zohrávajú dôležitú úlohu v dlhodobom hospodárskom rozvoji krajiny, nie len ako zdroj kapitálu, ale aj ako nástroj zlepšenia konkurencieschopnosti domácej ekonomiky prostredníctvom prenosu technológií, posiľnenia infraštruktúry, zvyšovania produktivity a vytvárania nových pracovných príležitostí. PZI majú taktiež dôležitú úlohu pri zlepšovaní vývozu. PZI sú tak v Indii považované za rozvojový nástroj.

30 Politika priamych zahraničných investícií z roku 2006, Odbor priemyselnej stratégie a podpory, Ministerstvo obchodu a priemyslu. www.dipp.nic.in.

Stratégia vlády Indie tkvie v úsilí maximalizovať rozvojový dosah a priaznivé účinky FDI. Aj keď vláda povzbudzuje a zároveň víta PZI do všetkých odvetví, kde sú povolené, vláda vyhľadáva najmä zdroje PZI smerujúce do rozvoja infraštruktúry, modernizácie technologickej základne indického priemyslu prostredníctvom tzv. „investícií na zelenej lúke“, do výroby a do projektov, ktoré majú potenciál pre vytvorenie veľkého množstva pracovných príležitostí. Taktiež vítané sú investície realizované s cieľom zakladať špeciálne ekonomické zóny a v rámci nich aj výrobné zložky.

India je vybranými renomovanými medzinárodnými ratingovými organizáciami už dlhodobo považovaná za jednu z najatraktívnejších investičných destinácií. India, ktorá disponuje vysoko zdatným a cenovo dostupným ľudským potenciálom, ponúka množstvo príležitostí nie len pre obchodný outsourcing, ale aj pre vyššiu úroveň pridanej hodnoty pri poznatkovom a inžinierskom outsourcingu. S cieľom ďalej rozvinúť investičné prostredie krajiny sa Indická vláda nedávno vydala cestou významnej racionalizácie stratégie PZI a s ňou súvisiacich procesov.

V súlade s vykonávanou stratégiou PZI, sú tieto spravidla povolené vo väčšine odvetviach, resp. činnostiach do výšky 100%. V tomto prípade PZI nevyžadujú predchádzajúce schválenie, či už od vlády Indie alebo od Rezervnej banky Indie (RBI – Reserve Bank of India). Investori sú jedine povinní informovať príslušný regionálny úrad RBI do 30 dní odo dňa príjmu prichádzajúcich remitencií a do 30 dní odo dňa vydania akcií zahraničným investorom, predložiť požadované dokumenty na úrad. Naopak, v prípade, že prílev PZI podlieha predchádzajúcemu schváleniu vlády, sú prihlášky na návrhy PZI v maloobchodnom podnikaní s výrobkami “jednej značky”, predkladané osobami, ktoré nie sú Indmi s trvalým pobytom v krajine. Prijímajú sa na Oddelení hospodárskych záležitostí, North Block, Naí Dillí. Návrhy na PZI v rámci maloobchodného podnikania s výrobkami “jednej značky”, predkladané Indmi s trvalým pobytom v krajine, sú prijímané na Oddelení priemyselnej stratégie a propagácie, Udyog Bhavan, Naí Dillí.

Účasť vlastníckeho podielu v odvetví malých podnikov je povolená ostatným priemyselným podnikom do výšky 24% vo vyhradených položkách. Čo sa týka účasti vlastníckeho podielu na majetku vyššej než je hore uvedené,

alebo ak si iný než priemyselný podnik menšieho rozsahu (Small Scale Industrial Undertaking – SSI Undertaking) želá vyrábať vyhradené položky, musí si zaobstarať priemyselnú licenciu a musí sa zaviazať exportovať najmenej 50% výroby. Táto stratégia sa momentálne prehodnocuje.

Zahraničné investície do vlastného kapitálu indickej spoločnosti, ktorá je v súlade so Schémou investičného portfólio, nespadajú pod rámec stratégie PZI a riadia sa osobitnými nariadeniami RBI resp. regulátorom SEBI (Securities & Exchange Board of India).

Zahraniční investori sú vítaní pri zakladaní pobočky, zastúpenia a projektových úradov v súlade so Zákonom o správe devíz (FEMA – Foreign Exchange Management Act), ktorý okrem iného definuje povolené činnosti a schvaľuje záležitosti s týmito úradmi spojené. Informácie ohľadne tohto sú dostupné na internetovej stránke RBI na www.rbi.org.in.

3.2 Investovanie v Indii:

Zahraničná spoločnosť má nasledovné možnosti začatia obchodných operácií v Indii:

3.2.1 Ako spoločnosť zapísaná v obchodnom registri: V súlade so Zákonom o spoločnostiach z roku 1956 sa spoločnosti môžu zapísať do obchodného registra ako a) spoločné podniky alebo ako b) dcérske spoločnosti v plnom vlastníctve. Vlastnícky podiel zahraničnej spoločnosti v indických firmách môže siahať do výšky 100% v závislosti od požiadaviek investora a je predmetom obmedzení, ktoré sú určené v súvislosti s oblasťou podnikania spadajúce pod stratégiu priamych zahraničných investícií (PZI).

3.2.2 Ako zahraničná spoločnosť nezapísaná v obchodnom registri prostredníctvom zakladania:

- zastúpenia
- projektového úradu
- pobočky.

Takéto úrady môžu vykonávať činnosti, ktoré sú povolené v súlade s nariadeniami o správe devíz z roku 2000 (zakladanie pobočky alebo úradu alebo inej obchodnej ustanovizne v Indii), za účelom, ako napr.:

- vývoz resp. dovoz tovarov,
- poskytovanie odborných alebo poradenských služieb,
- vykonávanie výskumných prác, na ktorých sa podieľa materská spoločnosť,
- podpora technickej alebo finančnej spolupráce medzi indickými spoločnosťami a materskou spoločnosťou resp. zámorskou obchodnou skupinou,
- zastupovania materskej spoločnosti v Indii a konania v mene kupujúceho resp. predávajúceho agenta v Indii,
- poskytovanie služieb v oblasti informačných technológií a softvérového vývoja v Indii,
- poskytovanie technickej podpory pre výrobky, ktoré dodáva materská spoločnosť alebo obchodná skupina,
- zahraničné aerolínky/prepravná spoločnosť.

Pobočky, ktoré boli založené so súhlasom RBI sa môžu vyhnúť zdaneniu zisku, ku ktorému prišli mimo územia Indie a po odpočítaní indickej dane. Podliehajú smerniciam banky RBI. Povolenie na vytvorenie pobočiek udeľuje Rezervná banka Indie (RBI).

3.2.3 Zapísanie spoločnosti do obchodného registra

Na registráciu a zapísanie spoločnosti je potrebné vyplniť žiadosť o zápis do registra firiem (ROC – Registrar of Companies). Po správnej registrácii a zapísaní spoločnosti ako indickej spoločnosti, podlieha spoločnosť indickej legislatíve tak ako ostatné domáce indické spoločnosti. Bližšie podrobnosti sú dostupné na internetovej stránke Ministerstva podnikových záležitostí (www.mca.gov.in).

3.2.4 Úrad zavádzania zahraničných investícií (FIIA)

Vláda Indie vytvorila Úrad zavádzania zahraničných investícií (FIIA), ktorý umožní rýchle zavádzanie schválených priamych zahraničných investícií

a poskytne zahraničným investorom pro-aktívne služby aftercare pod jednou strechou. Podrobnosti sú dostupné na internetovej stránke Odboru priemyselnej stratégie a rozvoja (http://dipp.nic/fia_dipp.htm).

Špeciálne ekonomické zóny

V roku 2000 sa začala uplatňovať politika vytvárania špeciálnych ekonomických zón v krajine s cieľom vytvoriť medzinárodné konkurencieschopné a bezbariérové prostredie na podporu exportu. Špeciálna ekonomická zóna (ŠEZ) je osobitne vymedzená bezcolná enkláva, ktorá je z hľadiska obchodných operácií a colných poplatkov považovaná ako zahraničné teritórium. Tovary a služby prichádzajúce do ŠEZ z domácej tarifnej oblasti (DTA – Domestic Tariff Area) sa považujú za vývoz, a naopak tovary prichádzajúce zo ŠEZ do DTA sa považujú ako import. Zákon o špeciálnych ekonomických zónach z roku 2005 upravuje zakladanie, rozvoj a správu špeciálnych ekonomických zón za účelom podpory vývozu, ako aj záležitosti s tým spojených a na to nadväzujúcich. Stratégia zabezpečuje vytváranie ŠEZ vo verejnom, spoločnom verejno-súkromnom sektore alebo prostredníctvom štátnych vlád.

Indický zákon o ŠEZ z roku 2005 má nasledujúce charakteristické črty:

- Zóny sú navrhnuté tak, aby boli vytvorené súkromným sektorom alebo štátnou vládou v spolupráci so súkromným sektorom. Účasť súkromného sektora je tiež vítaná na rozvoji infraštruktúry v existujúcich ŠEZ.
- Štátna vláda má vedúcu úlohu pri zakladaní ŠEZ.
- Ústredná vláda a štátna vláda vytvorili v zmysle existujúcich pravidiel a nariadení pre ŠEZ rámec, ktorý sa vyvíja vytváraním špeciálnych príležitostí.

3.3.1 Indická ŠEZ – Pozoruhodné črty a vlastnosti

- Osobitne vymedzená bezcolná enkláva, ktorá je z hľadiska obchodných operácií a colných poplatkov považovaná ako zahraničné teritórium.
- V prípade dovozu sa nevyžaduje žiadna licencia.
- Oslobodenie od cla na dovoz kapitálových statkov, surovín, spotrebných dielov, atď.
- Oslobodenie od ústrednej spotrebnej dane na obstarávanie kapitálových statkov, surovín, spotrebných dielov, atď. z domáceho trhu.
- Dodávky z DTA do ŠEZ zložiek sú považované ako vývoz.
- Náhrada ústrednej dane z obratu vyplatenej na domáce nákupy.
- 100% oslobodenie od dane z príjmu počas 5 rokov, 50% oslobodenie od dane z príjmu počas nasledujúcich 5 rokov v zmysle § 10AA Zákona o dani z príjmu.
- Prenos strát.
- 100% oslobodenie od dani z príjmu pre offshore banky počas 5 po sebe idúcich rokoch a 50% oslobodenie počas nasledujúcich 5 rokov v zmysle § 80LA Zákona o dani z príjmu.
- Náhrada na clo vyplateného na vykurovaciu naftu dodávanú domácimi naftárskymi spoločnosťami do ŠEZ zložky podľa hodnoty colnej úľavy, o ktorej bol upovedomený Generálny direktoriát pre zahraničný obchod.
- Zložky ŠEZ sa môžu použiť na výrobné, obchodné účely alebo činnosti spojené s poskytovaním služieb.
- Zložky ŠEZ budú pozitívnym čistým devízovým zdrojom príjmov do troch rokov.
- Fungovanie zložky bude monitorovať výbor, na čele ktorého bude stáť komisár zodpovedný za rozvoj a ktorý sa bude skladať aj zo zástupcu colnej správy.
- Automatické schválenie 100% priamych zahraničných investícií do odvetvia výroby s výnimkou niektorých sektorov.
- Možnosť si ponechať 100% devízových príjmov na účtoch EEFC.
- Možnosť realizovať a repatriovať vývozné tržby do 12 mesiacov.

3.4 Právna pomoc

India je krajina so zvykovým právom a s písanou ústavou, ktorá zaručuje individuálne a majetkové práva. Jestvuje tam jednotná hierarchia súdov. Indické súdy poskytujú adekvátne záruky na uplatňovanie majetkových a zmluvných práv. Napriek tomu nahromadené prípady často spôsobujú procesné oneskorenia. Väčšina zákonov je uzákonená. Nariadenia a politiky dopĺňajú podrobnosti.

Hlavné legislatívne predpisy, ktoré upravujú zahraničné investície v Indii sú Zákon o správe devíz z roku 1999 (FEMA – Foreign Exchange Management Act), Zákon o zakladaní spoločností z roku 1956, Zákon o priemyselnom odvetví z roku 1951 a Zákon o novej priemyselnej politike (NIP) z roku 1991. Zahraničnú spoluprácu a mieru účasti na vlastníckom imaní v Indii upravuje zákon o správe devíz z roku 1999. Zákon o zakladaní spoločností z roku 1956 upravuje zakladanie a fungovanie firiem v Indii. Zákon o novej priemyselnej politike, ktorý stanovuje stratégiu a postup pre zahraničné investície, zliberalizoval a zjednodušil investičné postupy. Hlavné zmeny, ktoré zaviedla NIP sú nasledovné:

- NIP prináša zefektívnenie postupov, dereguláciu a zrušenie licencií, čo predstavuje široko rozvinutú úlohu pre súkromný sektor a otvorenú politiku voči zahraničným investíciám a technológiám.
- Zahraničný investori môžu vlastniť viac než 50% podielu na vlastníckom majetku vo väčšine odvetví a 100% vlastníctva vo vybraných odvetviach.
- Zahraniční inštitucionálni investori (FII – Foreign Institutional Investors) z popredných inštitúcií, akými sú penzijné fondy a investičné fondy, môžu vstúpiť na indický kapitálový trh.
- Spoločné podniky s obchodnými spoločnosťami a dovoz použitých strojov a zariadení je povolený.
- Monopolné a reštriktívne praktiky spojené s obchodovaním (napr. protimonopolné zákony) boli zmiernené.
- Clá boli značne znížené a vo vybraných prípadoch sa povoľuje bezcolný dovoz tovaru.
- Rupia je úplne konvertibilná a 100% devízových tržieb sa môže zameniť za voľne tvorenú trhovú cenu.
- Politika vývozu sa zliberalizovala.

- Zákon o správe devíz bol novelizovaný, aby prilákal zahraničné investície do Indie.
- Daňové prázdniny trvajú 5 nepretržitých, po sebe nasledujúcich rokov počas prvých 8 rokov odo dňa založenia jednotiek určených na výrobu pre vývoz.
- Poskytujú sa daňové prázdniny do 5 až 8 rokov a možnosť 100% zahraničnej účasti na vlastnom imaní na energetické projekty v Indii.
- Daňové úľavy majú zahraniční investori pôsobiaci v oblasti high-tech.

3.4.1 Daňové stimuly poskytované neexportérom

India ponúka širokú škálu daňových úľav pre investorov s cieľom podnietiť hospodársky a priemyselný rast a rozvoj. Indické dane sú v súlade s medzinárodnými štandardmi, pričom opatrné daňové plánovanie zaručuje zníženie daní do značnej miery a to vďaka daňovým prázdninám a následne poskytovaným všeobecným daňovým stimulom. Pre projekty zamerané na výrobu a distribúciu elektriny a pre projekty v oblasti elektrických zariadení v rámci technologických parkov, sa neuvaľujú dane zo zisku spoločnosti počas piatich rokov. Okrem toho sú k dispozícii nasledovné stimuly:

- Odpočet predbežných a pred-prevádzkových výdavkov, ktoré vznikli pri zahájení projektu.
- Úplné oslobodenia od daní zo zisku z vývozu tovarov.
- Úplné alebo čiastkové oslobodenie tržieb v zahraničnej mene zo stavebných projektov, hotelových a iných služieb spojených s cestovným ruchom, z tantiém, provízií a pod.
- Liberálne odpisové položky.
- Odpočet nákladov na výskum a vývoj.
- Nové priemyselné podniky si môžu odpočítať 25% z ich celkového hrubého zisku za osem rokov.

3.4.2 Daňové stimuly určené exportérom

Nová exportno-importná politika z roku 1992 ponúka významné daňové stimuly pre investície do vývozne orientovaných jednotiek (EOU – Export Oriented Unit) a do priemyselných odvetví umiestnených v exportných

spracovateľských zónach (EPZ – Export Processing Zones). Sekretariát pre priemyselnú pomoc (SIA – Secretariat for Industrial Assistance) automaticky udeľuje licencie na vytvorenie 100% vývozne orientovaných jednotiek. Stimuly a podporné služby, ktoré spadajú pod schému EOU, zahŕňajú znížený nájom priemyselných plôch, alokáciu a dodávky energie za výhodné sadzby, oslobodenie od dovozného cla na kapitálové statky a suroviny pre odvetvie energetického priemyslu a tiež pre obchodné spoločnosti, predovšetkým zaoberajúce sa vývozom.

V rôznych častiach krajiny sa nachádza šesť EPZ alebo zón voľného obchodu. Tieto zóny sú vytvorené tak, aby poskytovali v medzinárodnom meradle konkurencieschopné infraštrukturálne služby a vytvorili bezcolné a cenovo priaznivé prostredie. Rôzne peňažné a nepeňažné stimuly sú k dispozícii a zahŕňajú oslobodenie od dovozného cla, úplné daňové prázdniny, decentralizovaný proces "preclenia pod jednou strechou" atď.

Dvadsaťpäť percent tovaru vyrobeného v EPZ sa môže predať na domácom trhu. Na také položky sa nevzťahuje spotrebná daň a colné poplatky za dovezený tovar predstavujú 50% z bežnej ceny. Poprední vývozcovia si môžu z dôvodu zvýšenia objemu obchodu viesť účty v zahraničí. Spoločnosti, ktoré predávajú na domácom a medzinárodnom trhu, si môžu odpočítať vývozné príjmy zo svojej daňovej povinnosti.

Vývozcovia a iné devízové zárobkovo činné zdroje si môžu ponechať 25% svojich devízových príjmov v cudzej mene. Čo sa týka 100% EOU a zložiek v rámci EPZ, elektrických zariadení a technologických parkov, retenčné právo do výšky 50% je povolené.

Iné stimuly zahŕňajú:

- Bezcolný dovoz surovín a súčiastok.
- Daňové prázdniny na dobu 5 nepretržitých rokov počas prvých 8 rokov odo dňa spustenia výroby.
- Oslobodenie od daní na príjmy z vývozu aj po skončení daňových prázdnin.
- Oslobodenie od ústrednej a štátnej dane na výrobu a predaj.
- Povolenie na montáž prenajatých strojov.
- Sloboda požičať si tzv. „self-liquidating loans" v cudzej mene so základným úrokom.
- Transfer hotových výrobkov medzi vývoznými jednotkami.
- Decentralizované vybavenie žiadosti o preclenie pre jednotky

umiestnených v EPZ.
- Jednotky EOU/EPZ môžu vyvážať prostredníctvom rôznych inštitúcií, ako napr. Export Houses, Trading Houses a Star Trading Houses.

3.5 Správa devíz

Dividendy, kapitálový zisk, tantiémy a poplatky môžu byť jednoducho repatriované s povolením Rezervnej banky Indie. V krátkom, presne stanovenom zozname priemyselných odvetví vyrábajúcich spotrebný tovar, je bilancia dividend voči vývozným ziskom nevyhnutá. V prípade východiskového rozhodnutia si môže zámorský podnikateľ repatriovať svoj podiel po splnení daňových a iných povinností. Taktiež môže predať svoj podiel ńa investícií svojmu indickému partnerovi, inej spoločnosti alebo verejnosti. Dokonca aj počas tzv. najhoršieho obdobia neopustila Indiu žiadna zahraničná spoločnosť bez riadnej náhrady. Problémy sa objavujú, keď sa ľudia a podniky snažia obísť pravidlá, alebo keď sú neskúsení. Ďalšími pozoruhodnými črtami sú:

- Indická mena rupia je konvertibilná pre bežné účty.
- Repatriácia devíz za aktuálne trhové sadzby sa úplne povoľuje.
- Vývozcovia si môžu ponechať 25% z celkového príjmu na zahraničných účtoch, aby zaplatili výdavky spojené s cestovaním, reklamou, atď.
- Devízy budú k dispozícii za trhové sadzby pre všetok dovoz s výnimkou vybraných základných položiek.
- Devízové požiadavky na účely súkromného cestovania, financovania dlhovej služby, vyplatenia dividend alebo tantiém alebo iných remitencií je možné získať tiež v bankách alebo v zmenárňach za aktuálnu trhovú sadzbu.
- Systém má tie výhody, že úplne dokáže obísť byrokratické kontroly a oslobodí dovozcov od omeškaní a neefektívnosti.

4.0 Prehľad hlavných priemyselných odvetví v Indii

Priaznivá vládna politika spolu s dostupnosťou lacnej a dostupnej pracovnej sily robí Indiu príťažlivou destináciou pre prílevy PZI. Niektoré oblasti, v ktorých môžu krajiny vzájomne spolupracovať sú nasledovné: automobilové komponenty, stroje a zariadenia, chemikálie a kožené výrobky. Stručný prehľad týchto odvetví je popísaný v nasledujúcej časti.

4.1 Odvetvie s automobilovými komponentmi

Po tom, ako zliberalizovali zahraničné investície a dovoz technológie na výrobu automobilov, sa odvetvie s automobilovými komponentmi dostalo na popredné miesto. V súčasnosti 100% priamych zahraničných investícií (PZI) smeruje do tohto odvetvia, ako aj do odvetia výroby osobných vozidiel na základe automatického súhlasu. Je to jeden z najrýchlejšie sa rozvíjajúcich MSP v Indii. Rôzne zložky významne prispievajú k celkovej produkcii automobilových súčiastok a tiež majú podstatný podiel na vývoze z tohto priemyslu.

Vďaka blízkosti k hlavným európskym trhom a lacnej pracovnej sile sa zo Slovensko stáva hlavné centrum výroby automobilov v Európe. Krajina úspešne priťahuje priame zahraničné investície hlavných výrobcov áut s cieľom vybudovať automobilovú základňu s príslušným vybavením. Približne 25,79 % z celkového vývozu krajiny tvorí vývoz áut. Krajina sa má stať jedným z najdôležitejších výrobcov áut v Európskej únii. Oblasť, v ktorej má India komparatívne výhody a môže spolupracovať so Slovenskom, je práve odvetvie automotive. Cena práce v Indii tvorí len 8 - 9 percent z predajnej ceny, pričom v rozvinutých krajinách sa tieto náklady pohybujú od 30 do 35 percent. Podľa Asociácie výrobcov automobilových komponentov (ACMA – Auto Component Manufacturers Association) bude môcť India do roku 2015 pokryť 3- až 4-percentný podiel svetového trhu s autami, pokiaľ využije nízko-nákladový výrobný a výskumný potenciál. Štúdia, ktorú vypracoval Frost a Sullivan ukazuje, že toto odvetvie porastie až o 22 % v období rokov 2004-2009.

4.2 Stroje a zariadenia

Odvetvie strojov a zariadení je popredným odvetvím strojárstva a kovospracujúceho priemyslu v Indii. Toto odvetvie má celkovo 3123 zložiek. Odvetvie strojov má 652 organizovaných zložiek a 2471 SSI zložiek. S výhľadom rastu a obchodného optimizmu pre ďalší vzrast indickej ekonomiky a priemyslu bude odvetvie strojov a zariadení počas nadchádzajúcich rokov podľa očakávaní dosahovať nové predajné vrcholy, a to aj na vnútornom aj zámorských trhoch.

4.3 Kožiarsky priemysel

Indický kožiarsky priemysel pozostáva približne z 42-tis. malých podnikov, ktoré tvoria 75 % z celkovej produkcie. Približne 2,5 milióna ľudí si zarába na živobytie v tomto odvetví. Malé podniky tvoria obrovskú spracovateľskú základňu, ktorá sa pohybuje medzi 70-87% na všetkých kožených výrobkoch.
Štruktúra indického vývozu kožených výrobkov sa radikálne zmenila – z vývozcu prevažne surových koží, dosiahla status vývozcu koží s pridanou hodnotou. Kožená obuv je s podielom 26% najväčšou zložkou vývozu kožených výrobkov. Tradičné hnacie motory rastu sú poháňané dostupnosťou lacnej pracovnej sily, etablovanej výrobnej základne, rozsiahleho rozvoja priemyslu a progresívnych iniciatív, ktoré iniciovala vláda. Hlavnými vývoznými destináciami Indie sú Nemecko, USA, Taliansko, Veľká Británia a Francúzsko. Indický kožiarsky priemysel plánuje do roku 2010 vyviezť tovary vo výške viac než 5 mld. USD a podľa očakávaní sa k v tejto súvislosti vytvorí okolo jedného milióna dodatočných priamych aj nepriamych pracovných príležitostí. Vláda nedávno schválila program technologickej modernizácie v celkovej sume 69,14 mil.

4.4 Chemický priemysel

Chemický priemysel dokázal svoju schopnosť vyvíjať a prijímať najnovšie technológie. India patrí medzi špičky, ktoré na základe pôvodnej technológie vyrábajú Hexakonazol, komplexnú chemikáliu používanú na poľnohospodárske účely, s 95-percentnou čistotou. Lieky ako Lamivudin,

Zinovudin a Indinavir, ktoré sa používajú pri liečbe AIDS, sa vyrábajú v Indii za veľmi nízke náklady. Preto bude India v nadchádzajúcich rokoch ťažiť z konkurenčných výhod v úseku liekov a chemikálií, ktoré v porovnaní so svetovými štandardmi vyrába za nízke ceny.

Veľká časť výstupov, ktorý vyprodukuje chemický priemysel, slúži ako vstupná surovina pre farmaceutický priemysel, elektrárenský priemysel a odvetvie na spracovanie ostatných prírodných produktov. Spolu s rastom týchto odvetví sa tak očakáva nárast chemického priemyslu.

4.5 Textilný priemysel

Textilný priemysel má silné zastúpenie v rámci odvetvia MSP v Indii, hlavne vďaka vládnej politike uplatňovanej v časoch rannej nezávislosti. Pri zameriavaní sa na zvýšenie domácej zamestnanosti bola veľkoplošná výroba textilného priemyslu brzdená obmedzeniami, ktoré sa týkali celkovej výroby a úrovne mechanizácie. Spolu s odstraňovaním obchodných bariér a urýchľovaním pohybu kapitálu, veľké, organizované a integrované firmy nadobudnú na dôležitosti na svetovom trhu. Okrem dostupnosti lacnej pracovnej sily odvetvie dopredu ženú aj ďalšie faktory, ako napr. hojnosť surovín, zrušenie množstevných obmedzení, odborná znalosť v oblasti priemyselného plánovania, rastúca ekonomika a vnútorný trh.

V období od augusta 1991 do mája do 2006 textilný priemysel absorboval priame zahraničné investície v hodnote 910 mil. USD, čo predstavuje 1,29% z celkových prítokov PZI do krajiny. Stimuly Indickej vlády zamerané na rozvoj klastrov, menovite technická pomoc, dotácie pre modernizáciu technologickej základne a marketingová podpora, posilnili konkurencieschopnosť MSP a upevnili ich pozíciu v globálnej reťazi pridanej hodnoty. Aby mohla India čeliť výzvam, ktoré sa objavili po vypršaní MFA, vláda Indie sa rozhodla iniciovať reformný proces na podporu veľkých kapitálových investícií, ktorý okrem iného odbúral komplikované postupy daňového systému. Textilná vízia do roku 2010 sa zrodila ako výsledok spolupráce vlády a priemyselného odvetvia a počíta sa približne s 12% ročným nárastom v textilnom priemysle a s vytvorením dodatočných 12 mil. pracovných miest.

5.0 Príležitosti v odvetví MMSP

India a Slovensko majú obrovský potenciál na výmenu svojich odborných znalostí v oblasti podnikania. Cieľ, ktorý sa tu načrtá, je zlepšenie technickej a obchodnej spolupráce alebo aj iných foriem udržateľných obchodných vzťahov v rámci mikro, malých a stredných podnikov (MMSP) v Indii a na Slovensku.

Dôraz sa radšej musí klásť na rozvoj udržateľných obchodných vzťahov než na jednosmerné transakcie, ktorá bude možné dosiahnuť prostredníctvom rozvoja inštitucionálnych opatrení a partnerstiev s cieľom vzájomne vymieňať najlepšie obchodné praktiky, politické iniciatívy, najnovšie technológie, ako aj trhy pre MMSP v oboch krajinách. Možné oblasti vzájomnej spolupráce sú uvedené nižšie:
Spolupráca medzi MMSP Indie a Slovenska sa môže zlepšiť tým, že sa povzbudí účasť firiem z oboch krajín na veľtrhoch, rôznych katalógových prezentáciách výrobkov a stretnutiach odberateľov a predajcov v Indii a na Slovensku, ako aj prostredníctvom organizovania výmenných pobytov obchodných misií z rôznych odvetví.
Slovenské podniky tiež môžu publikovať svoje investičné a obchodné informácie na internetovej stránke NSIC o podpore internacionalizácie MSP www.nsicpartners.com.
Slovenské podniky môžu znížiť svoje výrobné náklady vďaka spolupráci s indickými spoločnosťami, ktorá by mohla vyústiť do efektívnej kombinácie technického know-how a manažérskych schopností slovenských podnikov s výrobnými zručnosťami indických MMSP.
Indické MMSP sú veľmi konkurencieschopné v oblasti výskumu a vývoja a tiež v sektoroch, ako napr. výroba liekov a farmaceutických výrobkov, IT a biotechnológie. Spolupráca založená na investíciách by mala podporovať tzv. „contract R&D“ a „contract manufacturing“ v týchto odvetviach medzi MMSP oboch krajín.
Z indickej podpory by sa na Slovensku mohli zakladať školiace a inkubačné centrá pre založenie malých podnikov resp. odborné školiace centrá, ktoré napomôžu podporiť segment MMSP na Slovensku.

Podniky z príslušných krajín môžu využiť príležitosti v nasledovných odvetviach:

Z Indie: poľnohospodárske komodity (olejniny, tabak, zemiaky, kokosové orechy, káva, čaj, ryža), železo, chemikálie, bavlnená priadza, textílie a výrobky vrátane odevov a kobercov, ručné práce, hračky, koža a výrobky z nej, mechanické a elektrické náradie, poľnohospodárske stroje a náhradné diely, diely na motocykle, atď.

Zo Slovenska: chemikálie, farmaceutické výrobky, plasty, polyméry, syntetické živice, železné rudy, železný šrot, priadza, oceľové plechy, časti oceľových mostov, bojlery, generátory, textilné stroje, obrábacie stroje, rúry, elektrické synchronizované motory a náradia, TV obrazovky, kamióny a traktory, obranné zariadenia.

Záver

Naliehavé výzvy, ktoré prináša fenomén globalizácie, majú za následok zintenzívnenie veľkého boja o prežitie MSP po celom svete. Indická vláda kladie veľký dôraz na vytvorenie spolupráce medzi mikro, malými a strednými podnikmi oboch krajín. V takomto kontexte je nutné, aby MMSP z oboch krajín čím skôr zadefinovali oblasti vzájomnej spolupráce. Veľké úsilie otvorí vynikajúce príležitosti MMSP z oboch krajín na vytvorenie aliancií a spoločné prekonanie globálnych výziev.

Autor vyjadruje svoje presvedčenie, že inštitúcie a podniky v Indii a na Slovensku urobia všetko preto, aby si tieto obrovské možnosti nenechali ujsť. Firmy z oboch strán by mali plne využiť túto príležitosť na výmenu svojich skúseností a položiť pevné základy na zintenzívnenie spolupráce MMSP z oboch krajín.

Príloha č. 1 Inštitucionálne štruktúra podpory MSP v Indii

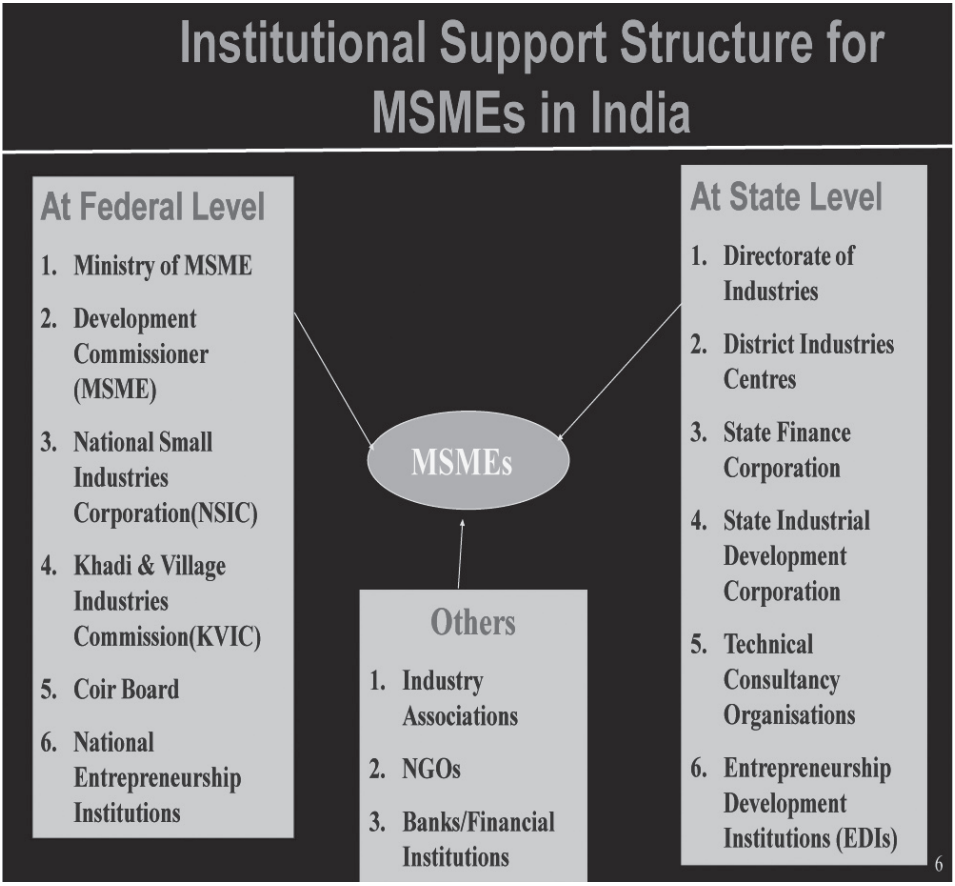

Príloha č. 2 Tovarová štruktúra obchodu medzi Indiou a Slovenskom

	2002-3		2007-8	
Vývoz	**mil. USD**	**% podiel**	**mil. USD**	**% podiel**
Poľnohospodárske a príbuzné výrobky	**0,40**	**3,63**	**0,38**	**0,80**
Rudy a minerály	**0,04**	**0,36**	**0,34**	**0,71**
Spracované minerály	0,03	0,27	0,21	0,44
Iné rudy a minerály	0,01	0,09	0,10	0,21
Vyrobený tovar	**10,52**	**95,46**	**46,12**	**96,69**
Koža a kožené výrobky	4,45	40,38	29,08	60,96
Chemikálie a súvisiace výrobky	1,37	12,43	3,76	7,88
Strojárenský tovar	0,77	6,99	6,68	14,00
Textílie (vynímajúc hotových odevov)	0,88	7,99	0,95	1,99
Hotové odevy	2,57	23,32	4,43	9,29
Iný vyrobený tovar	0,49	4,45	1,21	2,54
Iné komodity	**0,05**	**0,45**	**0,86**	**1,80**
Dovoz				
Nespracovaná ropa a ropné výrobky			0,70	1,57
Nie-POL položky	11,41	100,00	43,75	98,43
Textílie (vrátane hotových odevov)		0,00	0,41	0,92
Chemikálie a súvisiace výrobky	3,81	33,39	1,94	4,36
Kapitálové statky	6,17	54,08	18,29	41,15
Iné nie-POL položky	1,14	9,99	22,51	50,64
Iné komodity	**0,29**	**2,54**	**0,59**	**1,33**

Zdroj: CMIE

Ing. Peter Ilgo

Ako začať obchodovať s Indiou – odporučenia pre malé a stredné firmy

IBAT, s.r.o.
e-mail: ibat@ibat.sk

Abstrakt

Môj príspevok má za cieľ pomôcť malým a stredným podnikom (MSP) dostať sa na indický trh. Poskytuje podrobný prehľad o zdrojoch základných informácií a o marketingových aktivitách, smerujúcich k nadviazaniu obchodných kontaktov v Indii.

Kľúčové slová: zdroje informácií, marketingové aktivity, penetrácia trhu

Abstract

The goal of my conference paper is to help small and medium-sized enterprises (SMEs) to penetrate the Indian market. It provides the detailed survey about the sources of comprehensive information and about the marketing activities leading to establishing of business contacts in India.

Key words: information sources, marketing activities, market penetration

Ako začať obchodovať s Indiou“ – odporučenia pre malé a stredné firmy

Prirodzenou súčasťou a snahou ekonomického života firiem je ich rast a expanzia. Po určitom čase efektívneho fungovania sa však stane náš tuzemský ekonomický priestor malý a firma musí začať uvažovať s prienikom na ďalšie trhy.

V ďalšom výklade sa zameriam na niektoré zaužívané postupy pri prieniku na nové trhy, ktoré by Vám mali pomôcť zorientovať sa v tejto problematike vo vzťahu ku komerčne náročnejším teritóriám, akým je aj India.

Úvod

Indický trh predstavuje pre slovenské firmy príležitosť pre rozvoj ich podnikania. India je po Číne druhou najrýchlejšie rastúcou ekonomikou v Ázii, čo dokumentuje aj rast HDP. V období pred začiatkom globálnej krízy India dosahovala stabilný rast HDP 7,5 až 9 %.

V dôsledku aplikovania progresívnych ekonomických reforiem v 90-tych rokoch minulého storočia a postupným zvyšovaním životnej úrovne obyvateľstva v Indii vznikla stredná vrstva cca 250 mil., ktorá má zvýšené nároky na kvalitu tovarov a služieb a ktorá sa môže stať perspektívne aj cieľovou skupinou pre vaše výrobky.

India zaznamenala prudký nárast zahranično-obchodného obratu. Dynamicky rastúci dovoz predstavoval viac ako 100 mld. USD od finančného roka 2005-06 do 2007-2008 na úroveň USD 251,6 mld.

Bohužiaľ, tento komerčný priestor využívajú slovenské firmy len čiastočne. Export do Indie per capita v USD zo Slovenska činí 8,2, z ČR 42,7, teda 5x viac a z Rakúska 70,1, teda takmer 9x viac.

Zdroje informácií o indickom trhu

Na začiatku obchodovania je potrebné precízne analyzovať **technologickú úroveň výrobku** a jeho **cenu**, ktoré sú základným predpokladom úspešného obchodu. Miestna výroba v Indii dokáže promptne saturovať všetky požiadavky trhu, pričom dovozy sa sústreďujú hlavne na cenovo konkurencieschopné výrobky, výrobky vysokej kvality a optimálnych úžitkových vlastností a na nedostupné materiály a technológie. V spotrebných tovaroch cenove dominujú dovozy čínskych výrobkov, ktoré vytláčajú z trhu výrobky indickej proveniencie (elektronika, textil, svietidlá atď.).

Obchodovanie s Indiou je odlišné vzhľadom na geografickú vzdialenosť, historické rozdiely, právne predpisy, náboženstvo, podnebie a ďalšie faktory a preto odporúčam oboznámiť sa so základnými faktami a údajmi o Indii komplexne. Napriek existencii internetu, ktorý umožňuje takmer neobmedzený prístup k informáciám, dávam do pozornosti dva materiály, ktoré spracováva a pravidelne ročne aktualizuje VOBEO. Sú to: ZIT (Základná informácia o teritóriu oficiálne nazývaná **OEIT – Obchodno–ekonomické informácie o teritóriu**) a **EPT (Exportný plán teritória).**

OEIT – štruktúra: základné geografické a demografické údaje, politický systém, členstvo v medzinárodných organizáciách, programy podpory ZO, verejné obstarávanie, podnikateľská legislatíva, PZI, charakteristika hospodárstva – HDP, inflácia, vývoj kurzu INR/USD, štátny rozpočet, hlavné odvetvia hospodárstva, dovozný a vývozný režim, základné štatistiky ZO IR (svet, EÚ, SR), perspektívy obchodu, veľtrhy, zvyklosti...

EPT - vychádza z **HS tarifnej nomenklatúry – 99 položiek.** Poskytuje **prehľad vývozných a dovozných položiek** v kvantitatívnom, hodnotovom aj percentuálnom vyjadrení včítane trendov. Z EPT sa dajú **dedukovať obchodné možnosti** pre slovenské firmy.

Obidva materiály sú v plnom znení publikované na webovej stránke MH SR. Obsahujú aj odvolávky na zdroje informácií, ktoré slúžili k ich vypracovaniu a preto sa môžete v plnom rozsahu oboznámiť s konkrétnou problematikou aktuálnou pre Vašu firmu.

Identifikácia zákazníka na indickom trhu

Pre malé a stredné podniky na Slovensku bez skúseností s obchodom s Indiou nie je jednoduché nájsť potenciálnych zákazníkov. Na ich identifikáciu je možné využiť služieb štátnych inštitúcií a komôr, špecializovaných spoločností a vlastné aktivity.

1/ Agentúry a inštitúcie na podporu obchodu

a/ na Slovensku

SARIO

- disponuje ročnými správami z teritória
- zabezpečuje uverejňovanie ponúk a dopytov cez SARIO – SIC informačné centrum (zdroj VOBEO a slov. firmy), www.sic.sario.sk
- spolupracuje s VOBEO pri zastupiteľských úradoch SR v zahraničí a so zastupiteľskými úradmi cudzích štátov v SR
- uverejňuje informácie o pripravovaných podujatiach SARIO, resp. iných inštitúcií a informácie z teritórií
- feedback z teritória

SOPK

- pracuje najmä s vlastnou členskou základňou a samozrejme aj s inými firmami zo SR a zo zahraničia (za poplatky)
- uverejňuje dopyty a ponuky na svojej webovej stránke (www.sopk.sk), resp. na webových stránkach regionálnych kancelárií (RK SOPK)
- organizuje semináre a podnikateľské misie pre slovenských a zahraničných podnikateľov

NARMPS a iné asociácie

- významne pomáhajú MSP organizovaním odborných a teritoriálnych seminárov a školení
- NARMSP má podpísané MoU s NSIC (viď webovú stránku www.nsic.co.in)

b/ Slovenská podpora obchodu v Indii

VOBEO – vedúci obchodno-ekonomického oddelenia (obchodný radca)

- získavanie kontaktov pri svojej stykovej činnosti – pri **pravidelných kontaktoch** s indickými podnikateľmi ako aj v rámci spolupráce s príslušnými inštitúciami
- **publikovanie článkov** v miestnej odbornej tlači (pri významných výročiach – pri vzniku SR alebo pri návštevách oficiálnych delegácií atď.)
- **semináre a workshopy** v rámci prezentácií EÚ alebo aj individuálne akcie (spolupráca s IMM)
- zastrešovanie **firemných návštev**
- pri spracovávaní dopytov a ponúk sa VOBEO spravidla obráti na renomované obchodné komory (v našom prípade na FICCI) alebo na asociácie (resp. CII – konfederáciu indického priemyslu). Ide o špičkové inštitúcie v Indii, ktoré na vysokej profesionálnej úrovni ďalej spracovávajú tieto informácie formou ich publikovania na svojich webových stránkach alebo organizujú špecializované semináre a mítingy s podnikateľmi. Veľmi efektívne zastupujú indických podnikateľov aj voči indickej vláde a príslušným ministerstvám a podieľajú sa na kreovaní obchodnej politiky. Ide o skutočne

profesionálne inštitúcie, o čom svedčí polročná rotácia chairmanov v CII, ktorí sú volení z najvplyvnejších indických firiem.

Oficiálne návštevy teritória, JBC

- **Významne podporujú vzájomný obchod** a do podvedomia indických podnikateľov sa dostáva reálny obraz o Slovensku, determinovaný stabilitou a korektnými vzťahmi
- Tieto návštevy spravidla sprevádza skupina podnikateľov, ktorá má svoj konkrétny program, vždy precízne zorganizovaný FICCI a CII.
- **Semináre** sú zvyčajne organizované pri príležitosti zahraničných politických návštev, ktoré sprevádzajú podnikateľské subjekty. Práve na takýchto fórach je možné prezentovať záujmy slovenskej ekonomiky na najvyššej úrovni a realizovať B2B mítingy s miestnymi podnikateľmi. Takéto akcie sú zvyčajne propagované aj v miestnej odbornej tlači ako napr. The Economic Times a Financial Express, ktoré čítajú milióny potenciálnych zákazníkov.
- **Zmiešané obchodné komisie (JBC)** Indicko-slovenského zmiešaného výboru pre ekonomickú a obchodnú spoluprácu sú významným medzníkom bilaterálnych obchodných vzťahov. Sú striedavo organizované v Indii a na Slovensku. Na nich dochádza k zhodnoteniu bilaterálnej hospodárskej spolupráce a k vymedzeniu konkrétnych úloh na ďalšie obdobie. Tu je tiež priestor pre ostatné ministerstvá, aby formulovali svoje zámery a námety na spoluprácu s Indiou. Je tu priestor aj pre zaujímavé projekty firiem, ktoré sa takto môžu dostať do záverečného protokolu, ktorého plnenie je priebežne sledované a vyhodnocované.

c/ Indické agentúry a inštitúcie na podporu obchodu

Centrálne OPK

Indii je veľké množstvo obchodných a priemyselných komôr, ktoré predstavujú priestor pre spoluprácu a zorientovať sa v nich Vám pomôže VOBEO:

- FICCI – federácia indických obchodných a priemyselných komôr
- ASSOCHAM – asociácia OPK
- PHD CCI a mnohé ďalšie centrálne komory (menej významné)
- CII – konfederáciu indického priemyslu

Používajú svoje webové stránky, bulletiny, semináre...

Centrálne asociácie, združenia, korporácie

Je ich veľké množstvo a je potrebné, aby si firmy vybrali tie asociácie, ktoré sú komoditne zamerané na predmetné produkty alebo služby, s ktorými firmy hodlajú obchodovať. Pre informáciu vyberám asociácie, s ktorými máme podpísané Memorandá o porozumení:

- NSIC (National Small Industry Corp.)
- NCTI (National Centre for Trade Information) Ministerstva obchodu Indie
- AIAI (All India Association of Industry)
- CII (Defence Division)
- Engineering Export Promotion Council India

Podpísané MoU s: NAPRMSP, MH SR, SOPK, ZOP SR a ZSP SR

2/ Slovenské a indické špecializované firmy

a/ na Slovensku

Poskytujú **širokú škálu služieb a aktivít** podľa priorít a požiadaviek MSP:

- vypracovanie marketingovej štúdie
- vytypovanie potenciálneho zákazníka
- zrealizovanie obchodných operácií
- dokážu osloviť nielen centrálne inštitúcie, ale aj OPK a agentúry na regionálnej (štátnej) úrovni.
- využitie osobných kontaktov
- výhodou outsourcovania je **záruka odbornosti, eliminovanie rizík a úspora finančných nákladov** pre firmu

b/ Zástupca v teritóriu

Charakter niektorých komodít nutne vyžaduje zapojenie miestneho zástupcu. Dôležitá úloha zástupcu je najmä pri: tendrových obchodoch, získavaní cenovej dokumentácie, organizovaní pracovných návštev a pri realizácii obchodného prípadu od získania dopytu až po inkaso za vyvezený tovar.

Pozor na znenie klauzúl zastupiteľskej zmluvy (aplikácia medzinárodného práva, platnosť zmluvy, možnosť jej výpovede atď.)

c/ Regionálne OPK
Okrem centra je dôležité sa angažovať aj v jednotlivých indických štátoch (29 zväzových štátov a 7 územných teritórií), ktoré majú svoje ambície robiť obchod priamo a za týmto účelom majú zriadené svoje obchodné a priemyselné komory.

V tomto smere máme pozitívne skúsenosti s BCCI (Bombay Chamber of Commerce and Industry), CCI v Goa, Kerale, Tamil Nadu (Chennai), ale pripravené k spolupráci sú obchodné a priemyselné komory aj v ďalších štátoch.

Nevýhodou je široká škála produktov, s ktorými pracujú OPK. V tomto smere je operatívnejšia spolupráca s jednotlivými asociáciami a združeniami, zameranými na konkrétnu komoditu.

3/ Vlastné aktivity

Zdroje kontaktov:
Internet
- internet poskytuje takmer **neobmedzený prístup k informáciám**
- vyžaduje však **jazykovo a komoditne zdatných pracovníkov** a hlavne **dostatok času**

Zahraničné pracovné cesty, účasť na veľtrhoch a výstavách
- **informácie o veľtrhoch a výstavách** nájdete v materiáloch VOBEO ako aj na internete (www.ciionline.org, www.bisnetworld.net, www.indiatradepromotion.com atď.)
- **veľtrh -** priestor na zmapovanie potrieb indického trhu a v spolupráci s VOBEO možnosť **konzultovať stratégiu spracovania indického trhu včítane zastúpenia pre vaše exportné zámery**
- medzinárodných veľtrhov je ročne v Indii niekoľko desiatok – napr. len CII organizuje ročne cca 20 medzinárodných veľtrhov ako: Aero India, Agrotech, Auto Expo, Defexpo, Enterprise, Excon, Foodpro,

Hotelequip India, IT Asia, Petrotech atď. Vlajkovou loďou medzi nimi je **IETF** (International Engineeging, Manufacting and Technology Fair) a zaujímavý je aj všeobecný jesenný veľtrh **IITF (**India International Trade Fair), na ktorom majú svoje pavilóny všetky indické štáty

- potreba **komplexnej prípravy**
- **konanie veľtrhu je potrebné maximálne využiť** na:
  - organizovanie stretnutí a vyhľadávanie zákazníkov,
  - zmapovanie konkurencie a získanie ich ponuky,
  - odporúča sa písomne potvrdiť obsah rokovaní so získanými kontaktmi na veľtrhu,
  - na marketingové účely je možné využiť aj zborník zúčastnených firiem, ktorý poskytuje údaje o konkurencii a možných klientoch.

- využiť možnosť čiastočnej **finančnej podpory** inštitúciami a obchodnými a priemyselnými komorami

Záverom mojej prezentácie Vám želám veľa dobrých obchodov a dlhodobých obchodných kontaktov. Súčasne Vám želám, aby ste mali možnosť navštíviť Indiu a osobne spoznať túto zaujímavú, jedinečnú a perspektívnu krajinu.

Záver

Príspevok poskytuje základné usmernenie pre malé a stredné firmy, ktoré hodlajú začať obchodovať s Indiou. Poukazuje na dostupnosť dôležitých zdrojov informácií a materiálov, ktoré spracováva VOBEO. Vymedzuje pôsobnosť štátnych agentúr a inštitúcií na podporu obchodu pri vyhľadávaní obchodných kontaktov, ako aj možnosť využitia služieb súkromných špecializovaných firiem v tuzemsku a v Indii. Príspevok sa zmieňuje aj o veľtrhoch a výstavách v Indii a o zahraničných služobných cestách, ktoré by mali absolvovať MSP s cieľom penetrácie indického trhu a nadviazania dlhodobých obchodných kontaktov.

Ing. Róbert Maxián

Obchodné zvyklosti v teritóriu

Ministerstvo zahraničných vecí SR, OEKD
e-mail: robert.maxian@mzv.sk

Abstrakt

Cieľom predkladaného príspevku je zvýšiť informovanosť slovenských podnikateľov o zvyklostiach, ktoré sú zaužívané v hospodárskej praxi v Indii. V práci autor poskytuje odporúčania a rady slovenským podnikateľom - na čo je potrebné prihliadať pri nadväzovaní obchodných kontaktov v Indii a ako čeliť nepredvídateľným udalostiam. V neposlednom rade autor v krátkosti analyzuje systém ciel a daní, ako aj komoditnú štruktúru indického zahraničného obchodu. Práca je založená na dlhodobých skúsenostiach autora, ktorý pôsobil ako obchodný radca na Veľvyslanectve Slovenskej republiky v Indii.

Kľúčové slová: India, kultúrne zvyklosti, slovenskí podnikatelia, nadväzovanie obchodných kontaktov.

Abstract

Thepaper aims to raise awareness of Slovak enterprises about business customs in India. The author provides Slovak enterprises with suggestions and advices on facts they should be aware while establishing business contacts in India and how to face unexpected situations. Last but not least, the author briefly analyzes the system of tarrifs and taxes, as well as the commodity structure of Indian foreign trade. The paper is based on author's long-term experience as a first secretary at the Embassy of the Slovak Republic in India.

Key words: India, business customs, Slovak enterprises, establishment of business contacts.

Obchodné zvyklosti v teritóriu

Indovia sú mimoriadne zruční a zdatní obchodníci. Obchod sa v Indii dedí z generácie na generáciu už niekoľko desaťročí.

Pojem „čas“ prakticky v Indii neexistuje, existujú len udalosti, preto je dosť pravdepodobné, že indický partner bude na vopred dohodnuté rokovanie meškať.

Meškanie, resp. menenie časovania už vopred dohodnutého termínu obchodného rokovania sa v Indii stalo bežnou akceptovateľnou praxou.

Hindský jazyk má pre „včera“ a „zajtra“ rovnaké slovo (kal), rozdiel je len vo výslovnosti. Toto sa často odráža aj vo vyjadrovaní a ponímaní života Indov.

V ich chápaní totiž to, čo bolo včera alebo bude zajtra, nie je až také dôležité.

Podstatné je čo je dnes.

Spôsob myslenia u Indov je odlišný od európskeho. Indovia neuvažujú lineárne ako my, ale skôr kombinačne, takže nie vždy to, čo je časovo najaktuálnejšie, alebo najdôležitejšie, sa na stretnutí prerokúva ako prvé.

V tomto prípade je dobré navrhnúť priebeh rokovania podľa jednotlivých bodov, prípadne zdôvodniť logickú následnosť rokovania. Po rokovaní je nevyhnutné zopakovať heslovite výsledky rokovania. Bežnou praxou je písomný záznam z rokovania.

Pomerne veľký časový priestor je na rokovaniach venovaný hierarchickému zatriedeniu vašej osoby do štruktúry obchodnej spoločnosti, z ktorej pochádzate. Vplyv hinduizmu a tradícia kastovného systému, ktorý bol oficiálne zrušený vytvorili kultúru, kde hierarchia je obsiahnutá vo všetkých vzťahoch.

Pre váš obchodný úspech je preto dôležité vedieť, s kým máte do činenia a z toho vyvodiť vaše správanie voči potenciálnemu indickému obchodnému partnerovi.

Jednou z dôležitých zásad je nepodceňovať žiadneho indického obchodného partnera.

V istej švajčiarskej štúdii sa spomína príklad, ako cesta projektového manažéra s jeho nadriadeným do Indie vyvolala v indickom partnerovi neistotu. V jeho hierarchicky orientovanom myslení vznikli pochybnosti, či projektový manažér je vo Švajčiarsku skutočne správnou kontaktnou osobou. Preto bolo mimoriadne dôležité, aby nadriadený jasne vysvetlil, že projektový manažér má jeho plnú dôveru a je kontaktnou osobou pre „všetko“.

Zjednávanie ceny je bežnou obchodnou praxou. Indický obchodný partner bude pravdepodobne zaskočený, pokiaľ nepristúpite k tomuto aktu.

Pomerne dôležitá je téma termínu dodávky a technickej stránky produktu. Vo všeobecnosti treba brať dohodnutý termín dodávky s určitou rezervou. Ku kontraktácii sa preto odporúča pristúpiť v skoršom, ako zamýšľanom termíne, čím sa zníži riziko omeškania dodávky. Odporúča sa vopred písomne upozorniť indických partnerov na konkrétne dôsledky, ktoré vzniknú omeškaním dodávky.

Nevyhnutnou sú aj skúšobné - vzorkové dodávky materiálu, prípadne osobná previerka materiálu u výrobcu resp. v prístave nakládky.

Treba si tiež zvyknúť na to, že indický obchodný partner len zriedkavo povie „nie“. Z uvedeného dôvodu môže mať zdanlivo reálny obchodný prípad, po relatívne hladkom priebehu rokovania, úplne iný vývoj.

Z príslušnosti k rôznym náboženstvám a kastám vyplývajú niektoré spôsoby správania sa Indov, na ktoré treba prihliadať. To všetko spôsobuje, že uzatváranie obchodov často stroskotáva na základných nedorozumeniach medzi európskymi a indickými obchodnými partnermi.

reto manažéri, ktorí chcú byť v Indii úspešní, musia disponovať určitou mierou inter - kultúrnej kompetencie, pričom znalosti obchodnej kultúry, ktorá je pre krajinu typická, sú kľúčovou kvalifikáciou.

Najefektívnejšími metódami presadzovania sa na indickom trhu je budovanie priamych obchodných zastúpení slovenských firiem, čo je najúčinnejšia, ale aj finančne najnáročnejšia forma podpory slovenského vývozu.

Je nevyhnutné pravidelné zabezpečovanie účasti slovenských firiem a exportérov na špecializovaných veľtrhoch, vyhľadávanie a v plnej miere využívanie silných lobistických skupín resp. špecializovaných lokálnych agentov a konzultantov, ktorí sú znalí v svojom obore a sú schopní pripraviť slovenské spoločnosti do tendrových konaní podľa lokálnych zvyklostí.

Špecifiká indického trhu a zdĺhavá administratíva sú v množstve prípadov odpudzujúcim prvkom pri vstupe na indický trh.

Odporúča sa zastupovanie tuzemskými renomovanými firmami, pretože„špecifiká“ trhu zvládnu len miestni zástupcovia, bez ktorých väčšina obchodov nie je možná.
Indické hospodárske reformy majú postupný charakter zavádzania a rešpektujú špecifiká indickej ekonomiky.

Napriek skutočnosti, že za posledných 18 reformných rokov boli dosiahnuté pozoruhodné výsledky, India ostáva neustále uzavretou ekonomikou s veľkým vplyvom štátu s menej ako 1,5 % podielom na celosvetovom obchode.

Charakteristika indického hospodárstva

Charakteristickými znakmi indickej ekonomiky sú jej uzavretosť, ochranárske opatrenia, slabo rozvinutá infraštruktúra, nízka dynamika rastu, neefektívnosť štátnych podnikov, vysoká závislosť od výsledkov poľnohospodárskej produkcie, deficit vo výrobe elektrickej energie.

Na druhej strane zaujíma India popredné miesto vo svete v rôznych priemyselných a vedeckých odvetviach, dokázala rozvinúť vlastné kozmické a raketové programy, nezávislý atómový program, vyrába superpočítače a medzi najdynamickejšie priemyselné odvetvia patrí produkcia softvéru.

Podľa aktuálnych informácií Svetovej banky patrí India v oblasti „ease of doing business“ (zakladanie spoločností, zjednodušovanie obchodných praktík, colné procedúry) až na 134 miesto spomedzi všetkých 174 členských krajín, pričom problémom ostáva otázka reštriktívneho a regulačného obchodného prostredia Indie.

Podiel zahranično-obchodného obratu Indie na globálnom obchode, ktorý aj v rokoch 2007/2008 predstavoval menej ako 1,5 % nie je pre krajinu uspokojivý.

Avšak v globálnom exporte komerčných služieb sa India radí medzi top 10 exportérov s celkovým podielom 2,7 %. Prírastok vývozu komerčných služieb (ročne predstavuje celkový vývoz 80 mld. USD), ktoré tvoria hlavne IT, call centrá, inžiniering, turistika zaznamenáva v rokoch 2006 - 2008 viac než 30 % nárast.

Užitočné informácie a kontaktné body pre podnikateľov

Proexportné programy patria do pôsobnosti Export - Import Bank of India (tzv. Exim Bank), ktorá bola zriadená 1.3.1982 s cieľom financovania a podpory zahraničného obchodu IR.

Poistenie exportných úverov zabezpečuje ECGC (Export Credit Guarantee Corporation of India Ltd.), ktorá je protipólom slovenskej Eximbanky. Bankový systém sa riadi základným dokumentom: Banking Regulation Act.

S pokračujúcou liberalizáciou a vyšším zapojením indickej ekonomiky do medzinárodného trhu je pre udržanie finančnej stability regulačná a kontrolná úloha Reserve Bank of India nepostrádateľná.

V platnosti je tzv. Zahranično - obchodná politika Indie (ZOPI), ktorá sa vydáva na obdobie 5 rokov. Súčasne platná zahraničnoobchodná politika do konca roka 2009 zaznamenala ďalšie liberalizačné kroky v dovoznej i vývoznej oblasti.

Prílev netto PZI (Priamych zahraničných investícií) do Indie predstavoval vo finančnom roku 2007-2008 rekordných 24,6 mld. USD, pričom prílev PZI do krajiny za finančný rok 2006-2007 predstavoval čiastku 15,7 mld. USD.

Vstup PZI do krajiny mal za posledné 3 roky rapídne stúpajúcu tendenciu. Pre informáciu uvádzam, že objem PZI do IR predstavoval počas finančného roka 2004-2005 čiastku približne 3,76 mld. USD

V dôsledku ekonomických reforiem badať v poslednom období výrazné oživenie záujmu indických investorov o investovanie v Európe.

Organizácie na podporu vstupu PZI. Inštitúcie, ktoré sa v krajine zaoberajú zahraničnými investíciami je Foreign Investment Promotion Board (FIPB), ktorý spadá pod Ministerstvo financií IR. Úlohou organizácie je hlavne propagovať a podporovať vstup investícií do IR.

Ďalšou inštitúciu je Secretariat for Industrial Assistance (SIA), ktorá spadá pod Ministerstvo obchodu a priemyslu IR a v podstate poskytuje poradenské služby, ako aj štatisticky vyhodnocuje vstup PZI.

Finančný rok 2007/2008 bol z hľadiska nárastu zahraničného obchodu pre IR pomerne úspešný. Vývoz aj dovoz si udržali vysokú medzi ročnú dynamiku rastu, avšak saldo zahraničného obchodu krajiny (80,6 mld. USD) bolo pasívne.

Celkový vývoz IR vo finančnom roku 2007/2008 predstavoval 159 mld. USD, čo predstavuje 26 % nárast v porovnaní s finančným rokom 2006/2007, kedy celkový objem vývozu predstavoval 126,3 mld. USD.
Nosnými vývoznými položkami v exportnej tovarovej štruktúre IR vo finančnom roku 2007 -2008 boli nasledovné položky: strojárske výrobky

(20,91 %), ropné produkty, (15,64 %), chemikálie (13,63 %), šperky a drahokamy (12,36 %), textil (11,38 %), poľnohospodárske produkty (8,43 %), rudy a minerály (5,66 %), elektronika (2,11 %), kože a kožené výrobky (2,16 %).

Ekonomika IR je zo 70 % závislá na dovoze ropy a ropných produktov.

Dovoz IR bol počas finančného roka 2007/2008 na úrovni 239,7 mld. USD, čo predstavuje viac ako 29 % nárast v porovnaní s finančným rokom 2006-2007, kedy celkový objem dovozu IR predstavoval 190 mld. USD.

Nosnými dovoznými položkami v tovarovej štruktúre boli nasledovné položky: ropa a ropné produkty (33,23 %), strojárenské výrobky (13,81 %), elektronika (8,48 %), perly, drahokamy a polodrahokamy (3,33 %), zlato a striebro (7,45 %), výrobky organickej a anorganickej chémie (4,12 %), železo a oceľ (3,62 %), železná ruda a kovový odpad (3,30 %) uhlie, koks a brikety (2,68 %), hnojivá (2,26 %).

EPCG (Export Promotion Capital Goods Scheme) Schéma umožňuje dovoz tovarov pre následnú výrobu pri zvýhodnenom dovoznom cle vo výške 5 % (platí aj pre CKD/SKD) za predpokladu vývozu, ktorého objem predstavuje 8-násobok objemu „ušetreného cla“ pri dovoze v rámci EPCG schémy.

Special Economic Zones (SEZ) je enkláva voľného obchodu, ktorá sa z hľadiska cieľ, poplatkov a zahranično-obchodných operácií pokladá za zahraničné územie.

Advance Licence (AL) je nástroj zabezpečenia bezcolného dovozu vstupného materiálu za predpokladu vývozu finálneho výrobku, ktorý obsahuje dovezený vstupný materiál, pričom sa zohľadňuje strata (odpad), ktorá vzniká pri spracovaní vstupného materiálu.

Clá a dane

Najvyššia sadzba (Peak Rate) základného dovozného cla (BD - Basic Duty) bola v návrhu štátneho rozpočtu na roky 2007-2008 znížená z 12,5 % na úroveň 10,0 %.

V niektorých prípadoch však bolo BD zavedené na niektoré položky po prvý krát.

Podobne prakticky pre všetky dovozy do IR platí tzv. dodatkové clo (AD - Additional Duty), ktoré sa pohybuje až do výšky 20 %.

Okrem uvedených dvoch druhov ciel sa uplatňuje pri dovoze tovarov do krajiny tzv. kompenzačné clo (CVD - Counterveiling Duty), ktoré je fixované na úrovni 4 %.

Antidumpingové clo (AGD - Antidumping Duty) je tiež pomerne často uplatňovanou ochranárskou praktikou krajiny.

Podrobný prehľad dovozných ciel je uvedený v Colnom sadzobníku IR tzv. Customs Tariff Act, 1975, ktorý je každý rok upravovaný v zmysle schválených dodatkov.

IR zaviedla dňom 1.04.2005 DPH, ktorá platí pre všetky štáty a územné teritóriá IR, čím sa zrušila centrálna daň a iné dane. Výška DPH má dve kategórie 12,5 % a 4 %, špecifickou kategóriou je DPH na dovoz zlata, striebra a šperkov vo výške 1 %.

Oslobodenie od DPH predstavuje 46 komodít, 4 % DPH sa vzťahuje na položky dennej potreby ako lieky, poľnohospodárske a priemyselné vstupy, ostatné položky spadajú do kategórie DPH 12,5 %.

Záver

V rámci podpory slovenských exportérov je potrebné pravidelné zabezpečovanie účasti slovenských podnikateľov na špecializovaných

výstavách a veľtrhoch, vyhľadávanie a v plnej miere využívanie silných lobistických skupín resp. akreditovaných, špecializovaných lokálnych agentov a konzultantov, ktorí sú znalí v svojom odbore a sú schopní pripraviť slovenské spoločnosti do tendrových konaní podľa lokálnych zvyklostí.

doc. PhDr. František Škvrnda, CSc.

O vybraných otázkach ekonomických aspektov bezpečnostného prostredia Indie

Ekonomická univerzita v Bratislave, KMPV, FMV
e-mail: skvrnda@euba.sk

Abstrakt

Nové chápanie bezpečnosti a jeho uplatnenie pri skúmaní bezpečnostnej situácie v súčasnom svete. Ekonomické aspekty bezpečnosti v súčasnom svete a rast významu ich poznávania. Vplyv globálnej krízy začiatku 21. storočia na bezpečnostné prostredie súčasného sveta. Pozícia Indie v súčasnej svetovej politike a jej bezpečnostné súvislosti. Globálna a regionálna dimenzia bezpečnostného prostredia Indie. Základné črty vnútorného bezpečnostného prostredia Indie. Ekonomické aspekty bezpečnostného prostredia Indie a ich aktuálne súvislosti. Náčrt analýzy ekonomických aspektov bezpečnostného prostredia Indie.

Kľúčové slová: India, bezpečnosť, bezpečnostné prostredie, globálna kríza začiatku 21. storočia, ekonomické aspekty bezpečnosti.

Abstract

New concept of security and its use for research of security situation in contemporary world. Economical aspects of security in contemporary world and increasing importance of their cognition. Influence of global crisis of early 21st century on security environment in contemporary world. Position of India in contemporary world politics and its security context. Global and regional dimension of India's security environment. Basic outlines of interior India's security environment. Economical aspects of India's security environment and their current context. Analysis sketch of economical aspects of India's security environment.

Key words: India, security, security environment, global crisis of early 21st century, economical aspects of security.

Príspevok bol spracovaný v rámci grantu VEGA č.1/0862/08 Postavenie a perspektívy Indie vo svetovom hospodárstve

O vybraných otázkach ekonomických aspektov bezpečnostného prostredia Indie

Úvod

India ako veľká a vzdialená krajina s odlišnou kultúrou (špecifickým multikulturalizmom) môže predstavovať pre nás niekedy aj bezpečnostný problém. Tento problém však nepociťujeme ako bezpečnostnú hrozbu, ale ho vnímame predovšetkým kvôli nedostatočnému poznaniu Indie. Pre nás malú vypočítateľnosť, určitosť či istotu pri pohybe a kontaktoch v indickom prostredí pociťujeme ako súčasť vnímania bezpečnosti v nej, ktorá môže byť vo viacerých smeroch odlišná od toho, čo bežne poznáme. Zároveň chceme dodať, že sa pridržiavame vedeckého pohľadu na problémy, ktorý znamená, že nejde len o ťažkosti, starosti, nepríjemnosti a obavy, ale najmä o otázky a výzvy, na ktoré hľadáme odpoveď v meniacom sa svete a sú pre nás predmetom výskumu. Na bezpečnostné prostredie Indie z tohto pohľadu preto nazeráme ináč, ak ho vnímame ako problém teórie medzinárodných vzťahov (medzinárodnej bezpečnosti), ako problém ekonomického charakteru, ktorý je spojený s podnikaním a obchodom, ako problém turistického či iného relatívneho krátkodobého pobytu v Indii, či ako problém každodenného života obyvateľov tohto štátu, ktorý sa vyznačuje špecifickou, členitou a výraznou sociálno-ekonomickou diferenciáciou.
V súvislosti so zložitosťou a viacrozmernosťou bezpečnostného prostredia Indie, ktoré je dané objektívne ale aj náročnosťou jeho skúmania, považujeme za potrebné uplatniť pri jeho charakteristike nové, širšie chápanie bezpečnosti. Nové chápanie bezpečnosti, ktorého jadrom je rozvoj ako základná podmienka bezpečnosti,[31] nadobúda v podmienkach globálnej krízy začiatku 21. storočia (ďalej len GKz21) ďalšie podnety pre svoje rozpracovávanie. Zvýrazníme ten moment, že práve rozvoj ekonomických, sociálnych, kultúrnych i ďalších vzťahov medzi rôznymi štátmi napomáha zvyšovaniu bezpečnosti v súčasnom svete.

Cieľom príspevku je analýzou Indie ako bezpečnostného fenoménu priniesť nové podnety pre rozvoj vzťahov s ňou v ekonomickej oblasti (pri podnikaní). Zameranie príspevku je meritórne podmienené tým, že sa

31 Kuznecov, V. N.: Bezopasnosť čerez razvitije. Moskva: Intel Tech, 2000.

v ňom zaoberáme predovšetkým teoretickými aspektmi bezpečnosti a ich medzinárodnými súvislosťami.

O novom chápaní bezpečnosti a ekonomických aspektoch bezpečnosti v súčasnom svete

Nové chápanie bezpečnosti vzniklo v poslednej tretine 20. stor. a bolo výsledkom nového spôsobu reflexie meniacej sa bezpečnostnej situácie vo svete.[32] V jeho rámci sa spravidla zvýrazňujú štyri atribúty:

1. Rozvoj ako základný predpoklad bezpečnosti. Vo všeobecnosti tento atribút zhrnieme do konštatovania, že bezpečný v súčasnosti nie je len taký subjekt, ktorý nie je nikým ani ničím ohrozovaný, ale len taký, ktorý si je schopný zaistiť rozvoj – a to sa týka nielen štátov, ale aj organizácií a inštitúcií, sociálnych skupín i jednotlivcov.

2. Multidimenzionálnosť bezpečnosti. K tradičnému chápaniu vojenskej bezpečnosti (najmä ako otázok vojny a mieru) v teórii medzinárodných vzťahov pribudli aj ďalšie dimenzie (oblasti, sektory a pod.) bezpečnosti. Ide najmä o ekonomickú, sociálnu, kultúrnu, environmentálnu a pod. bezpečnosť. V súvislosti s tým, časť teoretikov volá aj po vytvorení takého konceptu bezpečnosti, v ktorom vystupuje do popredia bezpečnosť jednotlivca (indivídua v každodennom živote), čo sa niekedy označuje za humánnu bezpečnosť[33]. Ďalším trendom, ktorý sa v posledných rokoch v súvislosti so širším chápaním bezpečnosti objavuje, je poukazovanie na potrebu vytvorenia relatívne samostatnej oblasti vedy, ktorá by sa komplexne zaoberala problematikou bezpečnosti.[34]

32 O našom pohľade na nové, širšie chápanie bezpečnosti pozri Škvrnda, F.: Spravodajské služby a bezpečnosť sveta. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2007, s. 29 – 54; Škvrnda, F.: Teoretické základy súčasnej medzinárodnej bezpečnosti. In Škvrnda, F. – Pawera, R. – Weiss, P.: Medzinárodná bezpečnosť. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2008, s. 7 – 51; Škvrnda, F.: O formovaní sociológie bezpečnosti. In Škvrnda, F. a kol.: Slovenská vojenská sociológia na začiatku 21. storočia. Bratislava: MO SR, 2008, s. 147 – 164.

33 V ruskojazyčných prameňoch sa stretávame s pojmom teória životnej bezpečnosti (bezopasnosť žiznedejateľnosti). Pozri Arustamov, E. – Kosolapova, N. – Prokopenko, N. i dr.: *Bezopasnosť žiznedejateľnosti.* Moskva: Akademija 2008; Zazulinskij, V. D.: *Bezopasnosť žiznedejateľnosti v črezvyčajnych situacijach*, Moskva: Ekzamen, 2006.

34 V stredoeurópskom regióne sa prejavuje v úsilí o sformovanie sekuritológie. Pozri

3. Rast rozsahu a významu nevojenskej bezpečnosti. Stručne možno tento atribút charakterizovať v spojení s tým, že nebezpečenstvo vojen a ozbrojených konfliktov sa síce úplne nestratilo, ale pri riešení širokej škály bezpečnostných problémov sa stáva čím ďalej tým menej efektívnym masové organizované používanie sily (ozbrojeného násilia). Viacerí autori poukazujú v tejto súvislosti na to, že bezpečnosť prestala byť oblasťou tzv. veľkej (vysokej) politiky (najmä diplomacie a vojenstva) a čoraz viac sa do jej riešenia zapájajú aj oblasti „malej" či „nízkej" politiky, ako sú obchod, kultúra, veda, šport a pod.

4. Rast počtu bezpečnostných aktérov, najmä neštátneho charakteru. Noví, neštátni bezpečnostní aktéri majú rôznorodé podoby. Nejde len o rôzne bezpečnostné, resp. vojenské spoločnosti, ktoré majú aj medzinárodný či nadnárodný charakter, ale aj o mimovládne organizácie a občianske združenia ako i subjekty polovojenského charakteru v rámci rôznych extrémistických hnutí a v neposlednom rade aj o rôzne organizácie či skupiny medzinárodného organizovaného zločinu a terorizmu. Už z tohto náčrtu rôznych typov subjektov, ktoré pôsobia v bezpečnostnom prostredí na národnej i medzinárodnej úrovni, vyplýva, že ich aktivity môžu byť zamerané protirečivo a viesť ako k zvyšovaniu tak i znižovaniu úrovne bezpečnosti.

K novým problémom v bezpečnostnej situácii na národnej i medzinárodnej úrovni dochádza v podmienkach pôsobenia GKz21. Ide o masívny súhrn rôznych predovšetkým sociálno-ekonomických procesov, ktoré môžu viesť k zmene tradičných paradigiem bezpečnosti na národnej i medzinárodnej úrovni.[35] Napriek tomu, že GKz21 sa aj po roku pôsobenia vníma predovšetkým ako sociálno-ekonomický fenomén, čoraz viac sa poukazuje

Hofreiter, L.: *Securitológia*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2006: Korzeniowski, L. F.: *Securitologia*. Nauka o bezpiecenstwe czlowieka i organizacji spolecznych. Krakow: EAS, 2008. Niektorí ruskí autori spájajú sekuritológiu s teóriou životnej bezpečnosti, napr. Jaročkin, V. I.: *Sekjuritologija – nauka o bezopasnosti žiznedejateľnosti.* Moskva: Os-89, 2000.

35 Vo Výročnej správe spravodajskej komunity USA o bezpečnostných hrozbách z februára 2009, ktorá bola predložená Zvláštnemu výboru Senátu pre spravodajské služby, sa uviedlo, že najväčšou hrozbou pre USA v súčasnosti nie je terorizmus ale kríza (http://www.nytimes.com/2009/02/13/washington/13intel.html?_r=1&hp – navštívené 20. februára 2009).

aj na jeho možné bezpečnostné súvislosti a následky. Najmä v politických a publicistických kruhoch sa stretávame s vyjadrením, že kríza zmení usporiadanie sveta viac ako naň zapôsobil pád Berlínskeho múru.
Vytvárajú sa dve línie pohľadu na možné bezpečnostné následky GKz 21. Prvý, ktorý označíme za užší, sa prezentuje najmä v politických a publicistických kruhoch a za jeho najostrejšie vyjadrenie možno považovať výroky šéfa Medzinárodného menového fondu D. Straussa-Kahna, ktorý v marci 2009 vyhlásil, že kríza dramaticky ovplyvní nezamestnanosť a v mnohých krajinách to bude príčinou sociálnych nepokojov, hrozbou pre demokraciu, čo sa v niektorých prípadoch môže skončiť vojnou.[36] Druhá línia je viac teoretická, ktorá sa prezentuje najmä v sociálno-kritickom myslení a zvýrazňuje názor, že rast bez rozvoja (ekonomický rast pre rast samotný a zisk z neho) ohrozuje súčasný svet viac ako kedykoľvek predtým v dejinách.[37]

V súčasnej teoretickej literatúre sa v rámci nového chápania bezpečnosti venuje pomerne veľká pozornosť ekonomickej bezpečnosti, pričom sa uplatňujú rôzne prístupy k jej vymedzeniu a charakteristike. Bez nároku na úplnosť ich zaradíme do troch základných skupín, ktoré sú vo svojom vnútri ešte ďalej členené, pričom predpokladáme, že táto problematika sa bude aj po vplyvom pôsobenia GKz21 ďalej dôkladnejšie a podrobnejšie rozpracovávať.

Prvú skupinu názorov na ekonomickú bezpečnosť predstavuje jej vymedzenie a charakteristika v duchu starého, tradičného chápania. Môžeme v ňom vyčleniť dve línie. Prvá línia je založená najmä na výraznom vzťahu politiky, ekonomiky a vojny, ekonomickej podmienenosti a súvislostiach vojen a pod., ktoré sa prejavujú v medzinárodných vzťahoch. Poukážeme na prácu Ch. Tillyho, ktorý pri skúmaní historického procesu[38] rozoznáva dva základné druhy štátnych režimov. Jeden sa opiera o ekonomickú a druhý o vojenskú moc. Vo vývoji pri vzájomnom pôsobení rôznych foriem

36 Podľa http://tvnoviny.sk/spravy/hospodarska-kriza/sef-mmf-kriza-moze-vyvolat-vojny.html - navštívené 22. júna 2009.

37 Pozri Blaha, Ľ.: *Zabudnime na ekonomický rast, ide o prežitie!*. In Slovo, 2009, XI, č. 15 – 16, s. 10 – 11.

38 Tilly, Ch.: *Coercion, Capital, and European States. AD 990-1992*. London: Blackwell Publishers 1992.

štátov prevážil režim opierajúci sa o ekonomickú silu národného štátu, ktorá viedla aj k väčšej možnosti presadzovať sa vojensky. Pozoruhodným záverom je v tejto súvislosti zistenie, že v európskych podmienkach zbližovanie štátnych foriem a ich splynutie do národného štátu možno objasniť práve pôsobením vojny. Určujúcim momentom však nebola vojna samotná, ale prípravy na ňu a sociálno-ekonomické súvislosti týchto činností, ako aj dôsledky ktoré z nich vyplývali. Druhú líniu možno pri určitom zjednodušení odvodiť o. i. aj od myšlienky, ktorá sa pripisuje talianskemu grófovi R. Montecuccolimu, žijúcemu v 17. stor., ktorý dosiahol hodnosť poľného maršala rakúskej armády, že na vojnu treba peniaze, peniaze a peniaze. K znakom veľmocí v teórii medzinárodných vzťahov patria aj veľké ozbrojené sily a vynakladanie veľkých súm na výdavky vo vojenskej oblasti.[39] V rámci tejto skupiny názorov sa používajú aj pojmy, ktoré sa nachádzajú na hranici medzinárodných vzťahov, ekonómie a teórie bezpečnosti, ako sú napr. ekonomická (hospodárska) vojna, obchodná vojna, blokáda, embargo a pod., obsahujúce rôzne prvky násilia, ktoré však nemajú priamo ozbrojený charakter.

Druhá skupina názorov na ekonomickú bezpečnosť zvýrazňuje rastúci význam ekonomickej dimenzie bezpečnosti v spoločenskom vývoja na konci 20. stor. a je spojená najmä so situáciou, ktorá sa vytvorila v podmienkach rozpadu bipolárneho usporiadania medzinárodných vzťahov a globalizácie.[40] V tomto rámci sa ekonomická bezpečnosť objasňuje ako „stav, v ktorom ekonomika objektu, ktorého bezpečnosť má byť zaistená (štátu, aliancie štátov, podniku, podnikateľských subjektov a p.) nie je vystavená rizikám a ohrozeniam, ktoré by mohli výrazne znížiť (alebo už znižujú) jej výkonnosť potrebnú na plnenie základných funkcií a dosahovanie cieľov.“[41] Do zorného uhla pozornosti v tomto pohľade na ekonomickú bezpečnosť sa v posledných rokoch dostávajú aj otázky sociálneho a demografického charakteru (chudoba, migrácia) a trvalo

39 Škvrnda, F.: *Svet na prahu nových pretekov v zbrojení?* In Slovo 2008, r. X., č. 26, s. 8 – 9.

40 Krč, M. - Al-Madhagi, G.: *Ekonomická bezpečnost jako zdroj mezinárodní spolupráce*. In: Ekonomický časopis, 2008, č. 9, s. 892 – 911.

41 Mikolaj, J. – Hofreiter, L. – Mach, V. – Mihók, J. – Selinger, P.: *Terminológia bezpečnostného manažmentu, Výkladový slovník*. Košice: Multiprint s.r.o., 2004. Podobne charakterizuje ekonomickú bezpečnosť aj *Výkladový slovník krizového řízení a obrany státu*. Podľa http://web.mvcr.cz/archiv2008/udalosti/slovnik/slovicka/40_odbor_info.html - navštívené 22. júna 2009.

udržateľného rozvoja (ekológie).

Tretia skupina názorov reaguje na zložitý a protirečivý vývoj, ktorý sa v prejavuje v oblasti ekonomickej bezpečnosti. Opäť ho možno vidieť v dvoch líniách. Prvú líniu predstavuje koncepcia globálnej rizikovej spoločnosti, ktorú vytvoril nemecký sociológ U. Beck a podáva kritický obraz o rôznych prvkoch nebezpečenstva v súčasnom svete, kam sa zaraďujú aj ekonomické aspekty, ktoré boli zostrené pôsobením neoliberalizmu. Druhá línia súvisí s fenoménom, ktorý označíme ako "pretrhnuté vrece" s nespočetnými druhmi bezpečnosti, ktoré majú ekonomickú dimenziu: dopravná, potravinová, energetická, počítačová, ... V súvislosti s rozvojom turistiky sa napríklad rozpracováva aj problém bezpečnosti hotelových služieb.[42]

Uskutočníme tri čiastkové závery, ktoré súvisia s ekonomickými aspektmi bezpečnosti v súčasnom svete a poukazujú na ich rastúci význam, ktorý by sa mal zohľadňovať aj pri úvahách o podnikaní v Indii a obchodovaní s ňou:

1. Bezpečnosť je čím ďalej tým zložitejšia i drahšia, čo vedie k rastu záujmu o poznávanie riešenie jej problémov aj v ekonomickej oblasti.
2. Dochádza k rozširovaniu problémov, ktoré sa zaraďujú medzi ekonomickú dimenziu bezpečnosti.
3. Principiálne nový druh problémov vytvára neoliberálne úsilie o privatizáciu a komercializáciu v bezpečnostnej oblasti, ktorá je zatiaľ stále ešte doménou štátu a to najmä vo vojenskej a policajnej oblasti.

O pozícii Indie v súčasnej svetovej politike a jej bezpečnostných súvislostiach

Pozícia Indie v súčasnej svetovej politike predstavuje mnohorozmerný a viacúrovňový fenomén. Pokiaľ zvýrazníme jej aktuálny sociálno-ekonomický potenciál, je daný najmä jej obyvateľstvom, ktoré je druhé najpočetnejšie na Zemi (v júni 2009 sa odhaduje na vyše 1,160 miliardy ľudí, z ktorých viac ako 30 % je vo veku do 15 rokov), siedmym najväčším

42 Kaganek, K. – Korzeniowski, L. F.: *Jakość i bezpieczeństwo usług hotelarskich.* Kraków: EAS 2008.

územím a rýchlo sa rozvíjajúcou ekonomikou spájanou so skupinou BRIC, aspoň stručne sa zastavíme pri jej histórii. Ide o územie, na ktorom sa prvé osídľovanie odhaduje už pred 9 000 rokmi a objavilo sa na ňom viacero starovekých civilizácií. Už v šiestom až štvrtom storočí pr. n. l. sa hovorí o „Zlatom veku" starovekej Indie počas vlády dynastie Guptovcov. Vývoj Indie silno poznačili mnohé inváziе, z ktorých najťažšie následky mali nájazdy zo Strednej Ázie, moslimské inváziе z Perzie a európsky kolonializmus, spojený najmä s Veľkou Britániou a čiastočne s Portugalskom, Holandskom a Francúzskom.

India za cenu veľkých obetí dosiahla nezávislosť až po druhej svetovej vojne v roku 1947. Po rôznych krutých podobách bojov nakoniec prevládla línia nenásilného protestu a občianskej neposlušnosti M. Gandhího, na základe ktorého vzniklo v roku 1942 hnutie „Quit India" (Opusťte Indiu). Táto Gandhího politika dodnes symbolizuje cestu dosiahnutia cieľov rôznych hnutí voči tyranskej cudzej nadvláde. India sa po získaní nezávislosti stala súčasťou Commonwealthu (Britského spoločenstva národov), čo jej prináša viaceré možnosti, ktoré v súčasnosti využíva pri rozvíjaní stykov s ďalšími členmi spoločenstva najmä v Afrike, keď napr. 7. a 8. apríla 2008 sa v Dillí uskutočnil prvý summit India – Afrika. Indickú zahraničnú politiku do konca studenej vojny charakterizovala aktivita v Hnutí nezúčastnených krajín. V rámci tejto zahraničnopolitickej orientácie udržiavala styky aj so ZSSR a USA, pričom dlho boli tieto vzťahy lepšie s Moskvou.

Historický i aktuálny význam Indie pre svetovú politiku ovplyvňuje aj jej poloha. Túto polohu by sme však nemali posudzovať len podľa kritérií geopolitiky či v jej tradičnom (anglosaskom) alebo aj v novelizovanom chápaní (vrátane ruského), ale najmä v súvislosti s meniacim sa svetovým poriadkom a jeho smerovaním k multipolarite.

V súvislosti s pozíciou Indie v súčasnej svetovej politike vystupujú do popredia tri okolnosti. Ide o:

1. Situáciu v regióne, kde leží India a jej vzťahy so susedmi. Môžeme ju analyzovať v dvoch pohľadoch. V užšom ide o situáciu na indickom subkontinente, ktorý tvorí asi 1/10 rozlohy Ázie a kde sa nachádzajú

okrem Indie aj Bangladéš, Bhután, Nepál a Pakistan. V širšom význame ide o južnú Áziu, kde sú okrem spomenutých štátov zaraďované aj Srí Lanka a Maledivské ostrovy. Podľa regionalizácie OSN tam patrí aj Afganistan a Irán. Strategický význam pre svetovú politiku majú vzťahy Indie s ČĽR, ktoré vychádzajú z tohto regiónu.

2. Narastajúci sociálno-ekonomický potenciál, ktorým India disponuje, pričom záujem oň v podmienkach GKz21 z viacerých dôvodov a v rôznych oblastiach stúpa.

3. Pôsobenie Indie v špecifickom zoskupení štátov – BRIC. Časť teoretikov medzinárodných vzťahov predpokladá, že prvý summit hláv štátov zoskupenia BRIC, ktorý prebehol v júni 2009 v ruskom Jekaterinburgu môže znamenať určitý medzník v pôsobení týchto štátov nielen vo svetovej ekonomike ale aj vo svetovej politike. Vedúci predstavitelia štátov BRIC sa napriek rastúcim výzvam po vytvorení rezervnej meny síce nedohodli na znížení úlohy amerického dolára vo svetovej ekonomike a v globálnom finančníctve, ale v komuniké zo summitu cítiť novú výzvu k budovaniu multipolárneho svetového poriadku.

Podobne zvýrazníme aj tri vybrané aspekty medzinárodnej bezpečnosti Indie. Prvým aspektom je znovu priestorová dimenzia indickej bezpečnosti v regióne južnej Ázie, ktorá má okrem základných politických a sociálno-ekonomických daností aj rad špecifických vojenských i nevojenských aspektov. Z bezpečnostného hľadiska možno poukázať na to, že India vzhľadom na početnosť svojho obyvateľstva disponuje tretím najväčším vojskom na svete (po ČĽR a USA). V roku 2007 v ňom bolo 1 288 000 osôb (z toho 1, 1 milióna v pozemných silách). Okrem toho India mala vyše 1 300 000 osôb v paravojenských zložkách. Zálohy pozostávali z 1 155 000 osôb pre vojsko a takmer 990 000 osôb pre paravojenské zložky.[43] India patrí v posledných rokoch aj medzi 10 štátov sveta, ktoré vydávajú najvyššie sumy na vojenské účely. V roku 2008 to bolo 1 306 miliárd rupií

43 The Military Balance 2008. London. Routledge 2008, s. 341. Ozbrojené sily Indie mali vyše 4 000 tankov, viac ako 11 000 diel rôzneho kalibru a cez 6 000 obrnených vozidiel. Disponovali takmer 900 bojovými lietadlami a vyše 70 bojovými loďami rôznych typov. Počet jadrových zbraní Indie sa odhaduje na 55 – 90 (čo je zhruba rovnaký počet ako ich má Pakistan).

(24, 716 miliónov USD v stálych cenách z roku 2005), čo predstavovalo 2, 5 % HDP.[44] Druhým aspektom je, že India je vlastníkom jadrových zbraní. Vzhľadom na to, že ich vlastní aj susedný štát Pakistan, majú ich vzťahy špecifický dopad na medzinárodnú (svetovú) bezpečnosť.[45] V posledných rokoch sa v súvislosti s tým začal meniť aj vzťah USA k Indii. Prelomový krok v tejto oblasti znamenalo podpísanie kontroverznej dohody o obchode s jadrovými technológiami medzi Indiou a USA v októbri 2008. Po tretie ide o to, že India sa síce obrazne označuje za najväčšiu demokraciu na svete, ale vo vnútri štátu i v regióne južnej Ázie pôsobí viacero špecifických faktorov politického, sociálno-ekonomického i kultúrneho charakteru, pod vplyvom ktorých sa stretávame aj s rôznymi podobami extrémizmu i terorizmu[46] a s ďalšími zvláštnosťami.

Záverom k tejto časti príspevku poznamenáme, že podľa viacerých ukazovateľov objektívneho charakteru možno Indiu považovať za významného aktéra svetovej politiky. India samotná však zatiaľ neprejavuje ambície vstúpiť do svetovej politiky na západný (euroatlantický) spôsob. V súvislosti s novým chápaním bezpečnosti zvýrazníme, že v Indii sú oveľa vážnejšie a rozsiahlejšie problémy nevojenskej bezpečnosti (najmä z vnútorného hľadiska) aj keď tento štát disponuje impozantnou vojenskou silou, ktorá ho podľa rôznych ukazovateľov umožňuje zaradiť medzi 10 najväčších vojenských mocností sveta.[47]

Náčrt analýzy ekonomických aspektov bezpečnostného prostredia Indie

Pri ďalšom skúmaní vybraných ekonomických aspektov bezpečnostné prostredia Indie sa zameriame na tri dimenzie.

44 Podľa http://milexdata.sipri.org – navštívené 22. júna 2009.

45 Pozri napr. Sotnikov, V. I.: Jadernaja problema v indijsko-pakistanskich otnošenijach. Moskva: Naučnaja kniga, 2003

46 Pozri Škvrnda, F.: Terorizmus – najvýznamnejšia nevojenská bezpečnostná hrozba súčasnosti. Trenčín: Digital Graphic, 2003, 2. vyd., s. 41 – 43.

47 Možno sa zamyslieť aj nad tým, či by sa nedali niektoré kapacity slovenskej zbrojnej výroby uplatniť aj v indických podmienkach, čo však vyžaduje ináč orientované, podrobnejšie a dôkladnejšie analýzy, než ktoré sú dosiaľ spracované v rámci nášho grantu.

Prvou je globálna dimenzia, spojená s tým, že stav medzinárodnej bezpečnosti sa výrazne premieta do stavu bezpečnosti takých veľkých aktérov svetovej politiky ako je India. Vo všeobecnosti možno konštatovať, že India pre svoj rozvoj ako podmienku bezpečnosti potrebuje pokojný svet a svet potrebuje pre svoj rozvoj pokojnú Indiu. Pre nás na Slovensku vzniká problém v tom, že väčšia vzdialenosť podnikania a obchodu prináša aj viac rizík. Tieto riziká sú viac spojené, čo považujeme za potrebné zdôrazniť, so súhrnom podmienok a faktorov, ktoré sa objavujú v priestore medzi Indiou a SR ako so samotnou Indiou.

Druhou je regionálna dimenzia, ktorú vidíme najmä v priestore južnej Ázie. Tu možno vyšpecifikovať viaceré výrazné problémy, ktoré pôsobia s rôznou intenzitou. Ide napr. o vzťahy Indie a Pakistanu, ale aj o situáciu na Srí Lanke a i. V širších úvahách o bezpečnosti je vhodné počítať nielen so sociálno-ekonomickými aspektmi, ale aj s faktormi prírodného charakteru, ako sú klimatické podmienky a pod.

Tretím sú základné črty vnútorného bezpečnostného prostredia Indie. Vzhľadom na veľkosť územia a početnosť obyvateľstva treba aj v tejto dimenzii charakterizovať bezpečnostné prostredie Indie ako zložito diferencovaný fenomén. India je najľudnatejším federatívnym štát s mnohými regionálnymi a lokálnymi špecifikami, ktoré sú podmienené nielen ekonomicky či právne, ale aj kultúrno-historicky (etnicky, nábožensky a pod.).

Túto pasáž uzavrieme pomerne všeobecným konštatovaním, že v Indii ako všade inde na svete sú niektoré regióny a lokality viac a iné menej bezpečné. Ďalší zo záverov poznávania bezpečnostného prostredia Indie môže vyústiť do úvahy o existencii špecifických infraštruktúrnych aspektoch ekonomickej bezpečnosti, spojených s pohybom a komunikáciou v ňom. Pri ich charakteristike by sme sa mali zamerať najmä na sociálno-kultúrnu dimenziu, v ktorej vznikajú, ale môžu byť podmienené aj niektorými ekonomickými a právnymi zvyklosťami. V tomto vidíme aj jadro poznania bezpečnostného prostredia Indie, ktoré je tiež predpokladom rozvoja spolupráce s ňou a jeho prínosu v tomto procese.

Záverom o vybraných aspektoch poznávania bezpečnostného prostredia Indie

Pri analýze bezpečnostného prostredia Indie predpokladáme v rámci vedeckej úlohy ďalej rozpracovávať viacero kritérií. Zaradíme ich do troch základných skupín.

Prvú skupinu predstavujú kritériá, ktoré súvisia s predmetným (obsahovým) hľadiskom poznávania bezpečnostného prostredia Indie. Dôraz v nich je položený na:

- priestorovú diferenciáciu (skúmanie podmienok a faktorov spojených s regiónmi a lokalitami, pričom zvýšenú pozornosť predpokladáme venovať poznávaniu ich sociálno-kultúrnych aspektov),
- diferenciáciu podľa sektorov, resp. komodít, ktoré podmieňujú ďalšie špecifické črty ekonomických vzťahov a činností,
- zohľadňovanie záujmov indických partnerov a ich medzinárodných súvislostí.

Druhá skupina sa dotýka poznávania bezpečnostného prostredia Indie z organizačného hľadiska, ktoré diferencujeme pre:

- ad hoc aktivity (bez pevnej periodicity),
- pre relatívne pravidelne opakované aktivity s väčším časovým odstupom,
- pre relatívne stále aktivity.

Tretia skupina súvisí s poznávaním ideí (hodnôt), noriem, vzťahov a činností, ktoré pôsobia v bezpečnostnom prostredí Indie. Spájame ich so sociologickým hľadiskom, ktoré má aj širšie kontexty bezpečnosti v postmodernej spoločnosti globalizujúceho sa sveta, ktoré sú dnes žiaľ komplikované pôsobením GKz21.

Nakoniec by som chcel vyjadriť potešenie nad tým, že v príspevkoch, ktoré odzneli na konferencii a sprostredkovane sa dotýkali aj otázok bezpečnosti a bezpečnostného prostredia Indie, sa hľadali odpovede na existujúce problémy. A tak aj v prostredí slovenských podnikateľov, predstaviteľov mimovládnych organizácií i akademickej obce sa prijíma záver, ktorý je

aj dlhoročnou líniou slovenskej zahraničnej politiky, že vzťahy Slovenska a Indie sú otvorené a priateľské a stojí sa to zamýšľať sa nad tým, ako ich ďalej rozvíjať.

Zoznam ďalšej použitej literatúry

Burns, R. N.: *America's Strategic Opportunity With India. The New U.S.-India Partnership.* Foreign Affairs, 2007, Vol. 86, No. 6.

Lysák, L.: *Indická republika*. In Vybrané kapitoly zo svetovej ekonomiky. Bratislava: Ekonóm, 2002, s. 111 - 127.

Lysák, L.: *India smeruje do toptrianglu*. In Siločiary, 2005, III., č. 11, s. 4 – 5.

Nilenaki, N.: *Imagining India: The Idea of a Renewed Nation*. New York, Penguin, 2009.

Paranjpe, S. (Ed.): *India's Internal Security: Issues and Perspectives*. New Delhi, Kalinga Pub., 2009.

Sikri, R.: *Misunderstanding India*, Foreign Affairs, 2008, Vol. 87, No. 2.

Strnad, J. – Filipský, J. – Holman, J. – Vavroušková, S.: *Dějiny Indie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, 2. vyd.

Ing. Tomáš Gajdoš

Preprava – dôležitá súčasť podnikateľského procesu

DHL Logistics (Slovakia), spol. s r. o.
e-mail: Tomas.Gajdos@dhl.com

Abstrakt

Počas podnikateľského procesu pri premene vstupov na výstupy dochádza k určitému presunu jednotlivých zložiek, či už polotovarov alebo hotových výrobkov. Náklady spojené s touto prepravou tvoria súčasť cenovej kalkulácie. Dnes už existuje viacero možností využitia prepravy. Čo sa týka importu alebo exportu z a do Indie, najpoužívanejšie sú letecká a námorná preprava. Spravidla platí, čím dlhšia je tranzitná doba, tým lacnejšia je cena za prepravu. Všetok tovar spadá pod colný režim, čo takisto tvorí určitý náklad spojený s colným dlhom a predĺženie tranzitného času. Cielenou stratégiou a spoluprácou sa dá tento proces urýchliť a následne zvýhodniť postavenie firmy na trhu pred konkurenciou.

Kľúčové slová: tovar, transport, tranzit, doklad.

Abstract

During a business process inputs are transformed into outputs and the particular items of components or final products are in movement. These costs comprise a part of a price calculation. Nowadays there are more choices of transporting the freight. When importing or exporting from or to India the most used means are air and sea freight. Generally the longer the transit time is, the cheaper the transportation costs are. Each shipment falls under customs supervision, what also comprises a part of customs costs and it makes the transport time much longer. This process can be made faster by a focussed strategy and collaboration and thus bring the company into a better position on business market compared to competitors.

Key words: merchandise, transport, transit, document.

Preprava – dôležitá súčasť podnikateľského procesu

India patrí medzi štáty s najväčším trhovým potenciálom a otvára sa tu veľký priestor pre obchodné príležitosti. Jednou z rozhodujúcich otázok je určite možnosti a dostupné spôsoby prepravy či už nakupovaných

alebo predávaných tovarov. Transport, či už importný alebo exportný, medzi Slovenskom a Indiou sa sprostredkúva prostredníctvom leteckej a námornej prepravy.

V stručnej charakteristike leteckej a námornej prepravy z a do Indie 90% transportov je uskutočňovaných cez nasledujúce letiská a prístavy:

Letecká (letiská India):	Delhi
	Chennai
	Mumbai
Námorná (prístavy India):	Chennai
	Bangalore
(prístavy Európa):	Kopper
	Hamburg

Pri rozhodovaní určenia vhodného spôsobu transportu a takisto vhodnej prepravnej spoločnosti sa určite kladú otázky:

- čo je pre nás výhodnejšie?
- kedy je to výhodnejšie?
- a za akých podmienok?

Pri tomto rozhodovaní treba vziať do úvahy dva základné faktory a to sú *čas* potrebný na tranzit a *cena* spojená s tranzitom. Platí tu pravidlo: čím je tranzitný čas dlhší, tým je cena za prepravu lacnejšia. Z uvedeného vyplýva skutočnosť, že námorná preprava je vo všeobecnosti lacnejšia ako letecká.

Letecká a námorná preprava

Ak vezmeme do úvahy tranzitný čas pri leteckej preprave, ten sa pohybuje od 3 do 7 pracovných dní a pri námornej preprave treba kalkulovať s tranzitnou dobou 21 až 27 dní.
Pri leteckej preprave, keďže je rýchlejšia a veľakrát je od jej rýchlosti závislých mnoho vedľajších pre príjemcu dôležitých faktorov, treba si uvedomiť čo je tranzitný čas. Niektoré spoločnosti ho uvádzajú ako čas spojený s prepravou od letiska odosielateľa po letisko príjemcu, ale tento čas nie je identický s celkovým časom, ktorý zahŕňa dobu potrebnú na vyzdvihnutie zásielky od odosielateľa až po konečné doručenie k príjemcovi. Rádovo sa tento zjavne na prvý krát krátky čas môže predĺžiť o niekoľko dní v závislosti od ďalej uvádzaných faktorov. Preto je vhodné upresniť si túto možno na prvý pohľad nepodstatný faktor s prepravnou spoločnosťou, ale ak si uvedomíme, že zásielka ktorá je očakávaná koncom týždňa bude v skutočnosti doručená až v strede nasledujúceho a k tomu prirátame víkend, tak sa možno nemilo prekvapiť, ak sa nám tranzitná doba zdvojnásobí.

Pri leteckej preprave, keďže je flexibilnejšia, je časová závislosť určovaná:
- od schopnosti prepravnej spoločnosti vhodného využitia leteckých liniek, ktorá je v priamej úmere od ich ceny za prepravu.
- Takisto tu platí pravidlo, čím dlhšia je preprava, tým lacnejšia bude cena.

Čo sa týka námornej prepravy, jej závislosť je určovaná od prístavu nakládky:
– či má priamy servis do Koperu alebo Hamburgu
– /či sa potom kontajner prekladá zo zaoceánskej lode na Malte alebo v GOIA TAURO v Taliansku na feeder/.
– Ak prístav nemá priamy servis/spojenie, tak námorná cesta je dlhšia rádovo o 2-5 dní.
– Ak má priamy servis, je na rovnakej úrovni ako do Hamburgu alebo o 1-2 dni kratšia /znova závisí od počtu prístavov, v ktorých loď na trase stojí/ - každý lodiar to má kótované rôzne.

Treba si uvedomiť tranzitnú dobu z prístavov Kopper a Hamburg na Slovensko, ktorá je tiež odlišná.

Kopper: - tranzit na Slovensko 1-2 dni
- nižšie náklady spojené s prepravou
- nezmestia sa zaoceánske lode

Hamburg: - tranzit na Slovensko 2-5 dní
- vyššie náklady spojené s prepravou
- zvýšená kontrola

Časovú stratu na námornej časti však kompenzuje časový zisk na pozemnej preprave

- z Koperu na Slovensko /kontajner môžme mať priamym ťahačom na Slovensku z Koperu na druhý deň/, kombi prepravou za 2 dni,
- z Hamburgu priamy ťahač 2 dni, kombi preprava 4-5 dní. Okrem toho sa jedná aj o nižšie náklady na pozemnú prepravu z Koperu /rozdiel je 5-10 % oproti Hamburgu/

Na čo je potrebné dávať pozor

Nemožno podceniť niektoré skutočnosti, ktoré hrajú podstatnú úlohu v procese prepravy. Nižšie sú spomenuté niektoré z nich:

- faktúra musí mať uvedenú rovnakú skutočnú váhu ako na sprievodných prepravných dokladoch, predíde sa možným komplikáciám spojené so zaclením alebo vyclením prepravovanej zásielky, a takisto sa tým môže predĺžiť celkový tranzitný čas
- palety musia byť fumigované – postrek proti škodcom a rôznym parazitom, odporúča sa v prípade importu nechať si tieto palety pre prípad možného exportu do krajín mimo EÚ
- treba si uvedomiť za čo vlastne platíme: počítateľná váha a skutočná váha
- počítateľná váha býva väčšinou vyššia ako skutočná váha prepravovaného tovaru a počíta sa ako objemová váha prepravovanej zásielky
- je dobré ak sa faktúry pošlú aj medzi dodávateľom a odberateľom pre

prípad straty, alebo ak doklady dôjdu neskôr ako zásielka, takisto to môže predĺžiť celkový tranzitný čas spôsobený s čakaním na doklady kvôli colnému konaniu
- ak sú certifikáty potrebné k zásielke, je dobré zaslať si ich tiež interne medzi dodávateľom a odberateľom, je dobré si preveriť či sú potrebné nejaké certifikáty a potrebné prehlásenia o pôvode tovaru.

Colný režim

Každý tovar, ktorý sa exportuje do Indie, respektíve ktorý sa exportuje z Indie na Slovensko, musí prejsť colným konaním, z toho vyplýva, že sa dostáva do colného režimu a následne bude uvedený do voľného obehu po určitej procedúre. Môže tu ísť o vystavenie T1 – tranzitný doklad a JCD. Základný rozdiel medzi uvedenými je v tom, že T1 umožňuje presun zásielky, ale neumožňuje manipuláciu. Je to tranzitný doklad, na základe ktorého je zásielku možné presunúť do príjemcom určeného colného orgánu v mieste jeho bydliska, kde sa uvedie po colnej kontrole do voľného obehu.
JCD – jednotný colný doklad nám umožňuje po jeho vystavení a zaplatení colného dlhu manipuláciu s tovarom. Colný dlh sa platí aj v prípade T1, ale vystaví ho colnica, ktorá je určená príjemcom tovaru.
Pre urýchlené colné jednanie prepravná spoločnosť môže zastupovať príjemcu zásielky a berie na seba záruku, že príjemca zaplatí colný dlh určený colným úradom na účet do štátnej pokladne najneskôr do ôsmych pracovných dní od vystavenia JCD.

Colný dlh sa skladá z dvoch zložiek a to:
- DPH 19%, respektíve pri knihách 10%
- Clo – vypočíta sa podľa colného sadzobníka

Je možné uplatniť právo na predbežný výpočet colného dlhu, ktorý dáva k dispozícii prepravná spoločnosť.

Pri zastupovaní prepravnej spoločnosti na účely colného konania sa spíše mandátna zmluva o colnom zastupovaní, pri ktorej je potrebné zaslať nasledovné doklady:

- výpis z obchodného registra, resp. živnostenského registra nie starší ako 3 mesiace
- kópia DIČ kartičky

Pre urýchlenie celého priebehu je dobré si tieto doklady pripraviť a ak je možné, spísať mandátnu zmluvu už počas tranzitného času. Mandátna zmluva sa spisuje len raz a priebežne sa môže obnoviť.

Celkové náklady spojené s tranzitom sa dajú znížiť nasledovnými spôsobmi:

- spísanie kontraktu s prepravnou spoločnosťou (pri opakovaných zásielkach sa dá dohodnúť s prepravnou spoločnosťou na výhodnejších podmienkach, respektíve aj na prednostné zabezpečenie prepravy)
- v prípade spísania kontraktu je možné predĺžiť termín splatenia faktúry za prepravu
- konsolidáciou zásielok (za 200 kg zaplatíte menej v prepočte na 1 kg ako za zásielku, ktorá má 50 kg)

Odporúča sa podrobne si preveriť, čo všetko zahŕňa ponúkaná cena za prepravu:

- či je uvedená cena len po letisko, respektíve prístav,
- či zahŕňa zastupovanie v colnom konaní,
- či sú v nej zahrnuté poplatky súvisiace s vyskladnením, respektíve s konečným doručením až k miestu konečného určenia vykládky.

Dnes už existuje široká škála leteckých a námorných spoločností, čo umožňuje lepšiu flexibilitu pri požadovanom najvhodnejšom výbere. V krátkom zhrnutí by bolo vhodné upriamiť pozornosť na 3 základné otázky, ktoré urýchlia rozhodovanie:

- aká tranzitná doba je postačujúca
- aký je cenový horizont
- aké doklady sú potrebné

Záver

Preprava bude vždy patriť a zohrávať jednu z dôležitých zložiek v podnikateľskom procese. V porovnaní s minulosťou môžeme povedať, že sa jej doba s vývinom technologických vymožeností stále zrýchľuje, čo zároveň spôsobuje aj zrýchlenie konzumného štýlu života.

Podľa odhadov a prognóz ekonómov bude čoskoro India zohrávať jednu z rozhodujúcich úloh v postavení krajín sveta a preto je veľmi dobrá stratégia orientácie na spoluprácu práve s Indiou a už teraz začať s úvahou budovania obchodných vzťahov.

Ing. Martin Matušovič

Duševné vlastníctvo v medzinárodnom podnikaní

Ekonomická univerzita v Bratislave, FPM, KPH
e-mail: mmatusovic@yahoo.com

Abstrakt

V predkladanej práci analyzujeme pozíciu duševného vlastníctva ako zložky medzinárodného podnikania. Príspevok sa zaoberá vybranými otázkami „duševného vlastníctva“, impulzmi globalizácie. Hlavne zdôrazňujeme problémy riadenia duševného vlastníctva, ochrany duševného vlastníctva a problémy rizík financovania.

Kľúčové slová: Nová ekonomika, globalizácia, duševné vlastníctvo, finančný manažment.

Abstract

In the paper the intellectual property position as a component of international business is analyzed. The paper contains selected issues of „intellectual property“ and incentives of globalization. We mainly highlight the problems of managing and protecting intellectual property and problems of financing risks.

Key words: New economy, globalization, intellectual property, financial management.

Príspevok bol spracovaný vďaka podpore nadácie VUB (GRANT č. OGS V – 2008/32 „Ohodnocovanie duševného vlastníctva“) v rámci výskumného projektu VEGA MŠ SR 1/4585/07 „Globalizácia finančných trhov a jej dopad na medzinárodný finančný manažment“.

Duševné vlastníctvo v medzinárodnom podnikaní

Problematika „duševného vlastníctva“ je veľmi široká. Dnes nadobúda na význame viac rozmerov. Najmä treba upozorniť na rozmer ekonomický právny, ale aj etický. Osobitný význam prikladáme vnímaniu problematiky v medzinárodnom kontexte. Tento príspevok, vzhľadom na doporučený rozsah, obsahuje len vybrané problémy (informácie) na ktoré považujeme za potrebné upozorniť, každého kto uvažuje o indicko – slovenskom, či slovensko – indickom podnikaní. Našu pozornosť zameriame najmä na rozmer ekonomický. Myslíme si však, že všetky rozmery sú nerozlučne prepojené a len ťažko ich možno násilne separovať.

K vybraným pojmom v oblasti duševného vlastníctva

Často sa môžeme stretnúť s rôznym, nejednoznačným (otvoreným), vymedzením pojmu duševné vlastníctvo. Najkomplexnejšiu definíciu pojmu duševného vlastníctva, ktorá sa opiera o ucelený systém právnych noriem, možno odvodiť zo systematizácie práva duševného vlastníctva.[48] Podľa názorov odborníkov za duševné vlastníctvo považujeme autorské práva, priemyselné práva na výsledky tvorivej činnosti, priemyselné práva na označenia, práva obdobné a práva súvisiace.[49]

48 VOJČÍK, P.- MIŠČÍKOVÁ, R.: Základy práva duševného vlastníctva. Košice, s. 21-23

49 MAJTÁN, Š. – MATUŠOVIČ,M.: Diagnostika a ohodnocovanie duševného vlastníctva podniku, s. 103 – 107

Obrázok č: 1 Štruktúra duševného vlastníctva

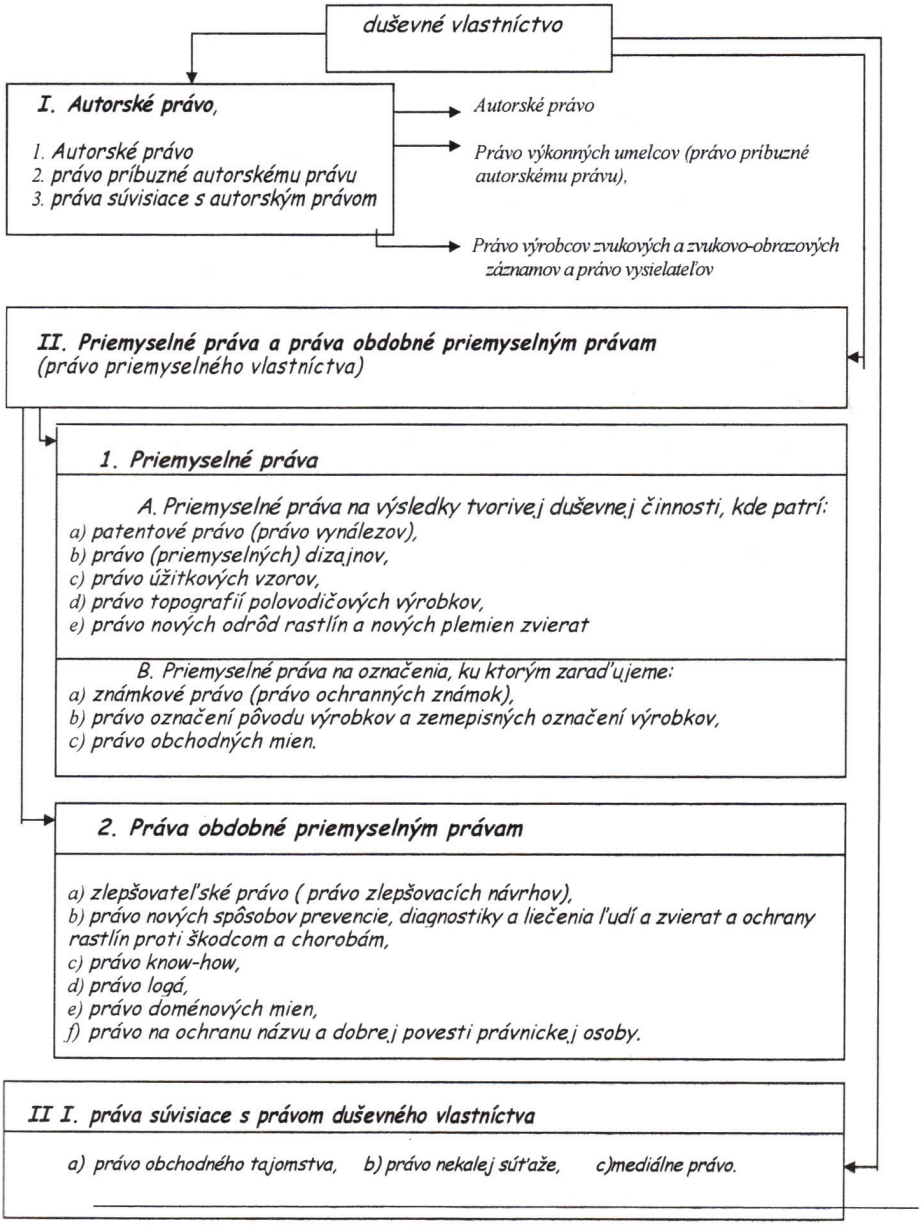

Zdroj: zostavil autor

Pri definovaní obsahu pojmov z iného uhla pohľadu sa môžeme tiež stretnúť so špecifikami v chápaní podstaty vlastníckych práv:

- **vecnej a obsahovej podstaty práv k produktu**. Musíme rozlišovať materiálne objekty a ideálne objekty. Vlastnícke právo na **materiálny objekt** (vecný nosič, hmotný substrát, ktorého súčasťou, z hľadiska prevodu vlastníckych práv, nie je nemateriálny objekt – často označovaný ako ideálny objekt, nehmotný statok, či nehmotné dobro) patrí tomu, kto ho právnym spôsobom nadobudol do vlastníctva (napr. kúpou, darovaním, výmenou, vydržaním, dedením). Materiálny objekt je len obalom, nosičom nemateriálneho objektu.
- Vlastnícke právo k **nemateriálnemu objektu** je upravené autorským právom, ktoré je jedným zo základných práv duševného vlastníctva. Práva k duševnému vlastníctvu patria tvorcovi - autorovi ako pôvodnému (originálnemu) subjektu. Iba ako odvodeným (derivatívnym) subjektom môže patriť právnym nástupcom autora (dediči, vydavateľ, zamestnávateľ, atď.)

- **osobnostnej a majetkovej podstaty vlastníckych práv**. Nie celý obsah vlastníckych práv je prevoditeľný. Prevoditeľnosť sa týka len majetkových práv. Autor nikdy nestráca svoje **osobnostné práva autorstva**, ktoré je neprevoditeľné. Majetkové práva autora sú prevoditeľné prostredníctvom licenčnej zmluvy. Zostavenie dobrej licenčnej zmluvy je náročné a preto ho odorúčame zveriť do rúk odborníkom. V našej legislatíve je potrebné úpravu „Licenčnej zmluvy“ hľadať vo viacerých zákonoch.

Z praktických dôvodov je potrebné upozorniť aj na evidenčný rozmer obsahu pojmu duševné vlastníctvo.

Obrázok č: 2 Duševne vlastníctvo a nehmotný majetok

Zdroj: zostavil autor

Ide však o pojmy príbuzné nie však totožné, resp. nepovažujeme za vhodné ich rovnocenné používanie, hoci sa vzájomne čiastočne prekrývajú. Ak by sme chceli jasnejšie definovať vzťahy medzi nimi, potom[50]:

- pojem **„nehmotný majetok**“ je širší ako pojem „duševné vlastníctvo“ o nehmotné „nosiče“ hodnôt tzv. peňažných ekvivalentov (v podstate v podniku ide o všetky podoby peňažných prostriedkov a finančných prostriedkov, resp. zjednodušene peňažných a finančných položiek majetku podniku),
- pojem **„priemyselné vlastníctvo“** je užší ako pojem „duševné vlastníctvo“ o tzv. „autorské práva“ a iné práva tzv. „obdobné a súvisiace“, ktoré nespadajú pod právnu ochranu priemyselného vlastníctva.

Z nami realizovaných prieskumov je nesporné, že evidencia duševného vlastníctva je nedokonalá z hľadiska komplexnosti aj hodnoty. Duševné vlastníctvo evidujeme čiastočne v majetku, v nákladoch na služby, v nákladoch na mzdy..... Problémom je však separovať s týchto položiek jeho čistú hodnotu.

Globálny rozmer duševného vlastníctva

Globalizácia je jav, ktorému je potrebné venovať viac pozornosti. Dnes je považovaná za proces internacionalizácie smerujúci ku vzájomnej závislosti rôznych subsystémov a trans-hraničnosti interakcií medzi jednotlivými aktérmi svetového hospodárstva. Miera internacionalizácie dnes už prekračuje kritický prah a formuje sa celo planetárna štruktúra vzťahov. Je zrejmé, že primárny a určujúci charakter a význam ekonomických procesov

50 MAJTÁN, Š. - MATUŠOVIČ, M.: Diagnostika a ohodnocovanie duševného vlastníctva podniku, s. 103 – 107

a vzťahov presúva na globálnu úroveň. Dominantnými a rozhodujúcimi sa stávajú tie ekonomické procesy, v ktorých majú kľúčovú pozíciu a vplyv medzinárodné inštitúcie, a najmä, transnacionálne korporácie. Globalizácia (ekonomická, politická, finančná, alebo kultúrna) si vyžaduje nové formy spolupráce štátov a ostatných aktérov svetového hospodárstva pri riešení problémov celého ľudstva. Funkčnosť takéhoto medzinárodného organizmu, jeho efektívne fungovanie, vrátane očakávaných synergických efektov vyžaduje vypracovať, zaviesť a reálne využívať mechanizmy globálneho pôsobenia, ktoré umožnia uspokojovať potreby aktérov a riešiť problémy, ktoré vzhľadom na svoj charakter a rozsah nepatria ani na „poschodie“ medzištátnych vzťahov, ani na „poschodie“ nadnárodných organizácií a integračných zoskupení, ale na tretie, globálne „poschodie“.

Obrázok č: 3 Globálne impulzy rozvoja v oblasti duševného vlastníctva

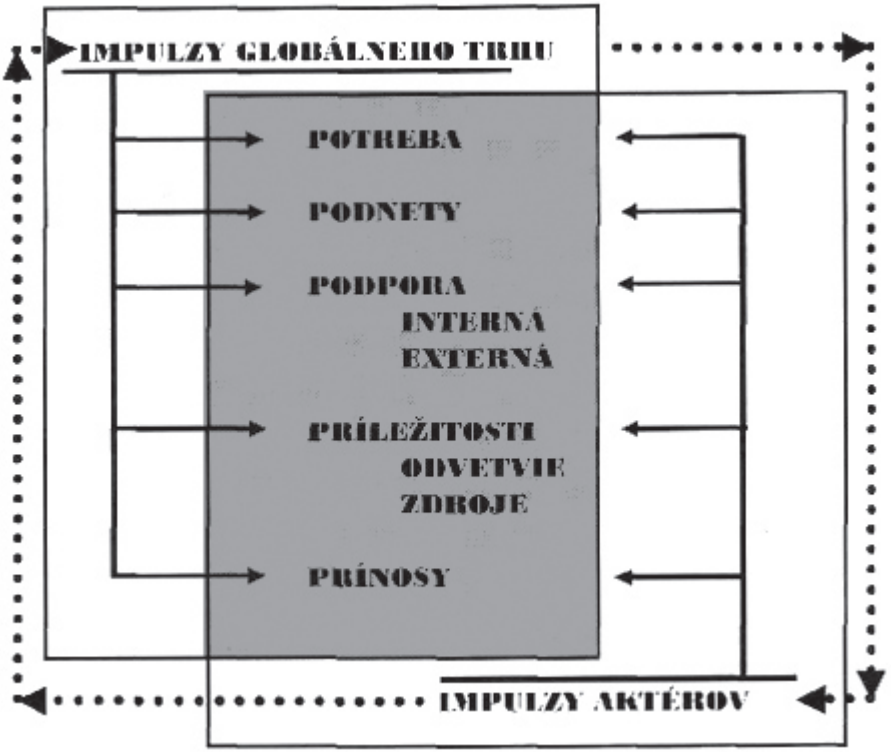

Zdroj: zostavil autor

Z uvedeného je zrejme, že globálne procesy podporujú rozvoj duševného vlastníctva. Nové podnety a príležitosti sú predpokladom dosahovania budúcich synergických efektov. Tu vidíme priestor na zamyslenie sa nad systémom riadenia duševného vlastníctva.

Riadenie duševného vlastníctva

Otázky riadenia duševného vlastníctva podnikom poníma viacero autorov, ako proces monitorovania a ochrany duševného vlastníctva. Niektorí autori však vidia tento proces komplexnejšie. Takýto prístup má dopad na zvýšenie zložitosti systému riadenia a správy duševného vlastníctva. Tento prístup môžeme nájsť aj v názoroch Hilmana a Romadoniho.[51] Proces riadenia a ochrany duševného vlastníctva /majetku, výskumu a vývoja/ definujú ako súhrn nasledujúcich procesov:

Obrázok č. 4 Riadenie duševného vlastníctva

I. Právna analýza vlastníctva výskumu a vývoja /ďalej len VVČ/
   a) identifikácia pôvodcu výsledku výskumu a vývoja
   b) zmluvné ošetrenie primárneho pôvodcu VVČ

II. Udržiavať využiteľnosť VVČ
   a) udržiavať krok vo vývoji technológie (interný vývoj, inšpirácia patentmi, analýza konkurencie)
   b) modifikovať stratégiu VVČ

III. Chrániť a udržiavať ochranu VVČ
   a) monitorovať a namietať snahy poškodzujúce ochranu VVČ
   b) neignorovať zdokonalenie VVČ
   c) zdokonaľovať výstup VVČ
   d) utajenie nových výstupov VVČ

Zdroj: zostavil autor

51 HILMAN, H.- ROMADONI, A.: Managing and Protecting Inteliectual Property Assets, s. 39

Zdieľame názor autorov v komplexom prístupe k riadeniu a spravovaniu duševného vlastníctva. Vyššie uvedenú schému sme skonštruovali vychádzajúc z názorov autorov po zapracovaní vplyvu legislatívneho rámca pôsobiaceho v Slovenskej republike. Tiež sme v nej jednoznačne naznačili nekonečný kolobeh týchto základných procesov.

Nemôžeme však opomenúť, že asi nie je úplne správne začínať takýto kolobeh analýzou už hotových výsledkov VVČ – jednotlivých zložiek duševného vlastníctva. Z tohto pohľadu považujeme tento systém procesov za neúplný. Považujeme za vhodné (navrhujeme) do procesu riadenia a správy duševného vlastníctva implementovať aj vytváranie priaznivého, stimulujúceho a kreatívneho prostredia pre úspešnú VVČ, najmä na úrovni podniku, ale aj na úrovni štátu, či globálnych segmentov svetového hospodárstva. Takýto prístup podnikov, i iných uvedených inštitúcií, by si vyžadoval úpravu pomocných procesov v oblasti organizačnej, materiálno-technickej, informačnej, personálnej a najmä finančné zabezpečenie týchto procesov.

Radi by sme ešte zdôraznili viac rozmernosť procesu riadenia duševného vlastníctva. Z ekonomického pohľadu treba zdôrazniť management[52], marketing[53], dlhodobé stratégie, prepojenie na hodnotové procesy[54], neustále monitorovanie reálnych výsledkov, definovanie a eliminovanie rizík[55] a flexibilitu s orientáciou na dosiahnutie prioritných cieľov.

Riziká porušovania a uplatňovania práv z duševného vlastníctva

S rizikami sa stretávame v akejkoľvek činnosti najmä pri podnikaní. Vo všeobecnosti hovoríme o **trhovom riziku.** Jedná sa o prípadné straty, podmienené nepriaznivými zmenami na trhu:

52 MAJTÁN, Štefan - GRANČIČOVÁ, Katarína. Teória a prax marketingového riadenia v malých a stredných podnikoch, s. 109-123

53 HRUŠOVSKÁ, Dana. Nové výzvy makroekonomického prostredia pre podnikovú sféru. s. 44

54 Peller, F., Škrovánková, P.: General theory of Measurement in Marketing Research, s. 25 – 27

55 MAJTÁN, Štefan - RYBÁROVÁ, Daniela. Targeting business risk and insurance attributes., s. 113 – 120

- úrokové riziko je definované ako riziko zhoršenia výsledkov obchodovania dôsledkom zmien úrokových sadzieb,
- menové riziko vzniká nepriaznivou zmenou výmenného kurzu.

Sú známe aj **ostatné riziká**, ktorým môžeme v podnikaní čeliť:

- **operatívne riziko** predstavuje nebezpečenstvo strát, ku ktorým dôjde dôsledkom neprimeranosti alebo zlyhania interných postupov, procesov, ľudí, systémov, alebo dôsledkom externých udalostí, vrátane právnych rizík. Môžu to byť aj výpadky výpočtovej techniky ako aj nedostatočné organizačné a personálne predpoklady. Riziká sa môžu vyskytovať aj mimo oblasti vplyvu spoločnosti. Sú to napr. právne neistoty v súvislosti so zmluvami, ako aj riziká, ktoré vyplynú zo zmenených právnych ustanovení,

  - **politické riziká** môžu zmeniť tak vlastné obchodné možnosti, ako aj rámcové podmienky partnerov,

  - **kurzové riziko** je spojené so zmenou devízového kurzu príslušnej zahraničnej meny.

Špecifiká duševného vlastníctva nás nútia pozerať sa na riziká aj z iného pohľadu:

Obrázok č

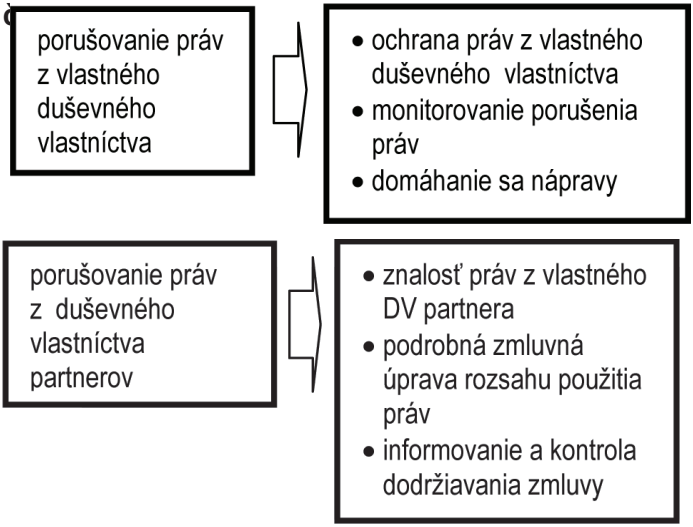

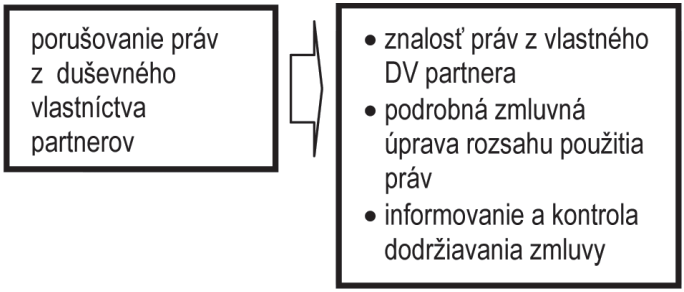

Zdroj: zostavil autor

Ako vidíme z obrázku číslo 5 riziká vyplývajú najmä z porušovania práv z duševného vlastníctva rôznych subjektov. A to aj v tom prípade, že subjekty nie sú zmluvným partnerom. Porušovanie práv vypláva priamo zo zákona. Situáciu tiež komplikuje aj nejednotná legislatívna úprava v jednotlivých krajinách.

Záver

Môžeme konštatovať, že úloha duševného vlastníctva v „globálnom podnikaní" je významná. Môže priniesť podnikateľovi synergické efekty. Konať však treba obozretne. Porušenie práv z duševného vlastníctva zmluvných partnerov a tretích subjektov môže mať, vzhľadom na výšku následných sankcií, likvidačný dopad.

Použitá literatúra

HILMAN, H.- ROMADONI, A.: Managing and Protecting Inteliectual Property Assets. Jakarta DFID: The British Council, 2001. 39 s. ISBN 979-96375-0-3

HRUŠOVSKÁ, Dana: Nové výzvy makroekonomického prostredia pre podnikovú sféru. In: Nová teorie ekonomiky a managementu organizací: sborník z mezinárodní vědecké konference pořádané pod heslem „Svět v pohybu“ realizovanou v rámci výzkumného záměru Nová teorie ekonomiky a managementu organizací a jejich adaptační procesy [elektronický zdroj] - Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze - Nakladatelství Oeconomica, 2008. ISBN 978-80-245-1408-6

MAJTÁN, Š. – RYBÁROVÁ, Daniela.: Targeting business risk and insurance attributes. In: Acta scientiarum polonorum: oeconomia. - Warszawa: Wydawnictwo SGGW. ISSN 1644 0757-3-7

MAJTÁN, Š. – MATUŠOVIČ,M.: Diagnostika a ohodnocovanie duševného vlastníctva podniku. In: ZNALECTVO, USI ZU Žilina, č. 4/2005, ISSN 1335-809X

MAJTÁN, Štefan - GRANČIČOVÁ, Katarína. Teória a prax marketingového riadenia v malých a stredných podnikoch. In: Aktuálne otázky výskumu v ekonómii a manažmente : zborník vedeckých statí. - Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2008. ISBN 978-80-225-2619-7, s. 109-123

Peller, F., Škrovánková, P.: General theory of Measurement in Marketing Research.

Strategijski menadžment 1-2/2006. Subotica: Ekonomski fakultet, 2007. str. 25 – 27. YU, ISSN 0354-8414

VOJČÍK, P. - MIŠČÍKOVÁ, R.: Základy práva duševného vlastníctva. TypoPress, 2004. ISBN 80-89089-22- 4

Program konferencie „Perspektívy podnikania v Indii", 23. jún 2009, Hotel Apollo, Bratislava, Slovenská republika

Registrácia (8.30 – 9.00)

Otvorenie (9.00 – 9.45)

Miroslav Dunajčin	NARMSP	Oficiálne otvorenie konferencie
Ľudmila Lipková	Ekonomická univerzita v Bratislave	Oficiálne otvorenie konferencie
Saha Homai	Indické veľvyslanectvo v SR	Oficiálne otvorenie konferencie
Dinesh Rai	Indické ministerstvo MSP	Oficiálne otvorenie konferencie

Panely

Darina Maňurová	OZ FAIRTRADE Slovakia	GLEN - európsky program budovania kapacít
Erika Strapková	CEEV Živica	Globálne stereotypy
Zoltán Vadkerti	Hungarian Volunteers Sending Org.	MVO v Himalájskom regióne - Ladašské združenie žien
Zuzana Michalidesová	Habitat for Humanity	Zapojenie podnikateľov do dobrovoľníckych projektov v Indii

Prestávka (11.00 – 11.15)

Postavenie Indie vo svetovom hospodárstve a svetovej spoločnosti: príležitosti pre slovenských podnikateľov (11.15 – 12.30)

Ladislav Lysák	Ekonomická univerzita v Bratislave	Pozície a faktory rozvoja Indie vo svetovej ekonomike a spoločnosti i v slovensko-indických vzťahoch
Dinesh Rai	Indické ministerstvo MSP	Komplexný príspevok o rôznych aspektoch indickej politiky MSP
Peter Ilgo	IBAT, s.r.o.	Ako začať obchodovať s Indiou – odporučenia pre malé a stredné firmy

Spoločný obed (12.30 – 13.30)

Zahraničná politika SR v rámci EÚ voči Indii: vplyv na slovenských podnikateľov (13.30 -14.45)

Marián Tomášik	Ministerstvo zahraničných vecí SR	Súčasný stav a perspektívy slovensko-indických vzťahov
Róbert Maxián	Ministerstvo zahraničných vecí SR	Obchodné zvyklosti v Indii
Radovan Geist	I-Europa/Euractiv.sk	Politika EÚ/SR voči Indii: Nevyužité možnosti
Alexander Škurla	SARIO	Vývoj doterajších hospodárskych vzťahov a perspektívy

Prestávka (14.45 – 15.00)

Bezpečnostné aspekty a ďalšie súvislosti podnikania v Indii: čo majú mať slovenskí podnikatelia na zreteli (15.00 – 16.15)

František Škvrnda	Ekonomická univerzita v Bratislave	O vybraných otázkach ekonomických aspektov bezpečnostného prostredia Indie
Tomáš Gajdoš	DHL Global Forwarding	Preprava – dôležitá súčasť podnikateľského procesu
Martin Matušovič	Ekonomická univerzita v Bratislave	Duševné vlastníctvo v medzinárodnom podnikaní

Čaša vína (16.30 – 17.30)

Názov: Perspektívy podnikania v Indii: Pomoc slovenským podnikateľom pri vstupe na indický trh
Zborník z prvej vedecko-podnikateľskej konferencie

Vydal: Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania
Náklad: 70 kusov
Počet strán: 134
Vydavateľstvo: pressoffice.sk, Mgr. Martin Menšík - TRIM
Rok vydania: 2009

ISBN: 978-80-88-957-46-1

ISBN 978-80-88957-46-1